

T.C.
SELÇUK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
AİLE DANIŞMANLIĞI VE EĞİTİMİ ANABİLİM DALI

**ANNE-BABA TUTUMLARININ ERGENLERDE
BENLİK SAYGISINA ETKİSİ**

Yüksek Lisans Tezi

KÜBRA YILMAZ

Tez Danışmanı: GAMZE AKSAN

KONYA, 2018

ÖNSÖZ VE TEŞEKKÜR

Hayatımın her alanında olduğu gibi yüksek lisans evremde de beni tüm kalbiyle sonsuz destekleyen, moral ve motivasyonumu yüksek tutan, her durumda kahrımı çeken, iyiliğim ve mutluluğum için her türlü fedakârlığı canı gönülden yapmış şükür sebebi sevgili aileme sonsuz şükranlarımı sunarım.

Araştırmam boyunca bana sabırla rehberlik eden, yardım ve desteklerini esirgemeyen, çalışmamı tamamlamamda büyük katkısı olan kıymetli tez danışmanım Sayın Yrd. Doç. Dr. Gamze AKSAN' a en içten teşekkürlerimi sunarım.

Araştırmamın istatistiki kısımlarında çok büyük desteğini gördüğüm, her daraldığımda bana yetişen, öğreten ve yardımlarını esirgemeyen çok değerli arkadaşım Kadriye Akkoca'ya teşekkürü borç bilirim.

ÖZET

Bireylerin sahip oldukları benlik saygıları, bütün yaşantılarına etki etmekte ve yönlendirici olmaktadır. Çocukluktan itibaren oluşmaya başlayan benlik saygısı, özellikle ergenlik döneminde şekillenmekte ve bireyin geleceğine de yansımaktadır. Tüm hayatı etkileyecek ve bir geçiş dönemi olan ergenlik döneminde genel yapısını oluşturacak olan benlik saygısının şekillenmesinde ebeveynlerin tutumu etkindir. Bu süreçte bireyin benlik saygısına ebeveynlerin tutumu doğrudan etki ettiği düşünülmektedir. Bu konunun ele alındığı çalışmada ilk bölümde kavramsal yaklaşımlara yer verilmiş, benlik, benliğin gelişimi, benlik saygısı düzeyi gibi konulara değinilmiştir. Ayrıca anne baba tutumundan ve ergenlik döneminde birey üzerindeki etkilerinden söz edilmiştir.

Çalışmanın ikinci bölümünde ise literatür olarak ele alınan konuların nicel veriler eşliğinde analizine yer verilmiş ve elde edilen bulgular değerlendirilmiştir. Araştırma sonucu elde edilen bulgular sonuç kısmında anlatılmış ve öneriler kısmıyla çalışma sonlandırılmıştır.

Anahtar Kelimeler: benlik, ergenlik, anne-baba tutumu, benlik saygısı, benlik gelişimi

ABSTRACT

The self-esteem that individuals have is influencing and guiding all their lives. The self-esteem that emerges from childhood is built especially during adolescence and enlightens the future of the individual. It is considered that the attitude of parents is effective in shaping self-respect and directly affects this process. In the first part of this study, the conceptual approaches are covered and the subjects such as self, development of self, self – esteem level are mentioned. In addition, parents' attitudes and the effects these attitudes on the individual during adolescence have been mentioned.

. In the second part of this study, quantitative analyses are placed of the literature topics and the founded datum are evaluated. The research findings were included in result section and the research was ended with advices.

Keywords: self, adolescence, parental attitude, self-esteem, self-development

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ VE TEŞEKKÜR.....	i
ÖZET	ii
ABSTRACT	iii
İÇİNDEKİLER	iv
TABLolar LİSTESİ.....	viii
GİRİŞ	1
ARAŞTIRMANIN AMACI	2
ARAŞTIRMANIN ÖNEMİ.....	2
ARAŞTIRMANIN SINIRLILIKLARI	3

BİRİNCİ BÖLÜM

KAVRAMLAR

1.1. Benlik Kavramı	4
1.1.1. Benlik Kavramının Boyutları	9
1.1.1.1. Duygusal Benlik Kavramı	10
1.1.1.2. Sosyal Benlik Kavramı.....	11
1.1.1.3. Fiziksel Benlik Kavramı.....	11
1.1.1.4. Akademik Benlik Kavramı.....	12
1.1.2. Benlik Gelişimi.....	14
1.1.3. Benlik Kavramının Yaş ve Cinsiyetle İlgisi	15
1.1.4. Benlik Saygısı Nedir?.....	16
1.1.5. Benlik Saygısının Gelişimi.....	19
1.1.5.1. Çocukluk Döneminde Benlik Saygısı Gelişimi.....	20
1.1.5.2. Ergenlik Döneminde Benlik Saygısı Gelişimi	24
1.1.5.3. Yetişkinlik Döneminde Benlik Saygısı Gelişimi	25
1.1.6. Benlik Saygısı Düzeyleri	26
1.1.7. Benlik Saygısını Etkileyen Faktörler.....	27
1.1.7.1. Sosyoekonomik Düzey.....	27
1.1.7.2. Cinsiyet.....	28
1.1.7.3. Yaş.....	29

1.1.7.4. Beden İmajı	29
1.1.7.5. Sosyal İlişki ve Beceriler	30
1.1.7.6. Aile	31
1.1.7.7. Başarı	32
1.2. Anne – Baba Tutumları	33
1.2.1. Baskıcı-Otoriter Tutum	33
1.2.2. Koruyucu- İstekçi Tutum	35
1.2.3. Demokratik Tutum	37
1.3. Anne – Baba Tutumlarının Çocuk Gelişimine Etkileri	38
1.4. Ergenlik Psikolojisi	39
1.4.1. Ergenlikte Sosyal Gelişme.....	40
1.4.2. Ergenlikte Arkadaşlık İlişkisi	41
1.4.3. Ergenlikte Kişilik Gelişimi	43
1.4.4. Ergenlikte Cinsel Gelişim.....	45
1.4.5. Ergenlikte Fiziksel Gelişim	47
1.4.5.1. Psikomotor Gelişim	48
1.4.5.2. Bilişsel Gelişim	48
1.4.6. Ergenlikte Ahlak Gelişimi	49
1.4.7. Ergenlikte Duygusal Gelişim	49
1.4.8. Ergenlikte Kuşak Çatışması.....	51
1.4.9. Ergenlikte Problemlı Davranışlar	53
1.4.10. Ergenlikle İlgili Kuramsal Yaklaşımlar.....	54
1.5. Literatürde Yapılan Benzer Araştırmalar	56

İKİNCİ BÖLÜM

YÖNTEM

2.1. Araştırmanın Modeli	61
2.2. Örneklem	61
2.3. Araştırmanın Problemleri	62
2.4. Araştırmanın Kapsamı ve Sınırlılıkları.....	62
2.5. Sayıtlılar	63
2.6. Kullanılan Anket Formlarının Özellikleri ve Güvenirlilik Analizleri	63

2.6.1. Sosyo-Demografik Kişisel Bilgi Formu	63
2.6.2. Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeği	63
2.6.2.1. Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeği Güvenirlik Analizi.....	65
2.6.3. Anne-Baba Tutumu Davranış Ölçeği	66
2.6.3.1. Anne Baba Tutumu Ölçeği Güvenirlik Analizi.....	67
2.6.4. Kullanılan İstatistiki Teknikler	67

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ALAN ARAŞTIRMASI VERİLERİNİN ANALİZİ71

3.1. Katılımcıların Cinsiyete ve Sınıfa Göre Dağılımları	71
3.2. Katılımcıların Yaşa Göre Dağılımları	72
3.3. Katılımcıların Annelerinin Eğitim Durumu	72
3.4. Katılımcıların Babalarının Eğitim Durumu	73
3.5. Katılımcıların Ebeveynlerinin Yaşama Durumu	73
3.6. Katılımcıların Kardeş Sayısı Dağılımı	74
3.7. Katılımcıların Kaçınıcı Çocuk Oluş Sırası Dağılımı	75
3.8. Katılımcıların Evinde Yaşayan Akraba Durumu.....	75
3.9. Katılımcıların Yaşadıkları Yer Dağılımı	76
3.10. Katılımcıların Mevcut Yaşam Yerlerinde Yaşama Süresi Dağılımı	76
3.11. Katılımcıların Haftalık Harçlık Dağılımı.....	77
3.12. Katılımcıların Aylık Gelir Dağılımı	78
3.13. Katılımcıların Maddi Durumlarına Göre Dağılımı.....	78
3.14. Benlik Saygısı ve Anne- Baba Tutum Ölçeğiyle İlgili Frekans ve Korelasyon Analizi	79
3.15. Cinsiyete Göre Fark Analizi	81
3.16. Sınıfa Göre Fark Analizi.....	83
3.17. Yaşanılan Yere Göre Fark Analizi	84
3.18. Akraba ile Yaşamaya Göre Fark Analizi.....	85
3.19. Ebeveynlerin Sağ Olmasına Göre Fark Analizi	87
3.20. Kardeş Sayısına Göre Fark Analizi	89
3.21. Annenin Eğitim Durumuna Göre Fark Analizi	91
3.22. Babanın Eğitim Durumuna Göre Fark Analizi.....	92
3.23. Haftalık Harçlığa Göre Fark Analizi	94

3.24. Aylık Gelire Göre Fark Analizi	96
3.25. Maddi Duruma Göre Fark Analizi.....	98
3.26. Mevcut Yaşam Yerlerinde Yaşama Sürelerine Göre Fark Analizi	100
3.27. Katılımcıların Kaçınıcı Çocuk Olmalarına Göre Fark Analizi.....	102
3.28. Yaşa Göre Fark Analizi	103

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

SONUÇ VE ÖNERİLER

4.1. Sonuç	105
4.2. Öneriler.....	111
KAYNAKÇA	114
EKLER	122
6.1. EK 1: KİŞİSEL BİLGİ FORMU	122
6.2. EK-2: ANNE-BABA TUTUM ÖLÇEĞİ.....	124
6.3. EK-3: ROSENBERG BENLİK SAYGISI ÖLÇEĞİ	127
ÖZGEÇMİŞ	128

TABLolar LİSTESİ

Tablo 2.6.2.1-1 Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeği Güvenirlik Analizi	65
Tablo 2.6.3.1-1 Anne Baba Tutumu Ölçeği Güvenirlik Analizi	67
Tablo 3.1-1 Cinsiyet Dağılımı Frekans Analizi Sonuçları Tablosu	71
Tablo 3.1-2 Katılımcıların Sınıf Düzeyi Dağılımı Frekans Analizi Sonuçları.....	71
Tablo 3.2-1 Katılımcıların Yaşa Göre Dağılım Frekans Analizi Sonuçları	72
Tablo 3.3-1 Katılımcıların Annelerinin Eğitim Durumu Frekans Analizi Sonuçları	72
Tablo 3.4-1 Katılımcıların Babalarının Eğitim Durumu Frekans Analizi Sonuçları	73
Tablo 3.5-1 Katılımcıların Ebeveynlerinin Yaşama Durumu Frekans Analizi Sonuçları.....	73
Tablo 3.6-1 Katılımcıların Kardeş Sayısı Dağılımı Frekans Analizi Sonuçları.....	74
Tablo 3.7-1 Katılımcıların Kaçınıcı Çocuk Oluş Sırası Dağılımı Frekans Analizi Sonuçları	75
Tablo 3.8-1 Katılımcıların Evinde Yaşayan Akraba Durumu Frekans Analizi Sonuçları.....	75
Tablo 3.9-1 Katılımcıların Yaşadıkları Yer Dağılımı Frekans Analizi Sonuçları	76
Tablo 3.10-1 Katılımcıların Mevut Yaşam Yerlerinde Yaşama Süresi Dağılımı Frekans Analizi Sonuçları.....	76
Tablo 3.11-1 Katılımcıların Haftalık Harçlık Dağılımı Frekans Analizi Sonuçları	77
Tablo 3.12-1 Katılımcıların Aylık Gelir Dağılımı Frekans Analizi Sonuçları.....	78
Tablo 3.13-1 Katılımcıların Maddi Durum Dağılımı Frekans Analizi Sonuçları	78
Tablo 3.14-1 Ergenlerin Anne Baba Tutumu Ve Benlik Saygısı Düzeyleri	79
Tablo 3.14-2 Ergenlerin Anne Baba Tutumu Ve Benlik Saygısı Düzeyleri Arasındaki Korelasyon İlişkisi	80
Tablo 3.15-1 Cinsiyete Göre Fark Analizi.....	81
Tablo 3.16-1 Sınıfa Göre Fark Analizi	83
Tablo 3.17-1 Yaşanılan Yere Göre Fark Analizi	84
Tablo 3.18-1 Akraba ile Yaşamaya Göre Fark Analizi.....	85
Tablo 3.19-1 Ebeveynlerin Sağ Olmasına Göre Fark Analizi	87
Tablo 3.20-1 Kardeş Sayısına Göre Fark Analizi	89
Tablo 3.21-1 Annenin Eğitim Durumuna Göre Fark Analizi	91
Tablo 3.22-1 Babanın Eğitim Durumuna Göre Fark Analizi.....	92
Tablo 3.23-1 Haftalık Harçlığa Göre Fark Analizi	94
Tablo 3.24-1 Aylık Gelire Göre Fark Analizi.....	96
Tablo 3.25-1 Maddi Duruma Göre Fark Analizi.....	98
Tablo 3.26-1 Mevut Yaşam Yerlerinde Yaşama Sürelerine Göre Fark Analizi	100
Tablo 3.27-1 Katılımcıların Kaçınıcı Çocuk Olmalarına Göre Fark Analizi.....	102
Tablo 3.28-1 Yaşa göre fark analizi.....	103

GİRİŞ

Bugün hayatın her alanında hem işletmeler arası hem de bireyler arası rekabet en üst düzeye ulaşmıştır. Öyle ki bireyler arası rekabet eğitim öğretim sistemimizin bir vazgeçilmezi haline gelmiş ve henüz 6-7 yaşlarındaki çocuklar arasında bile yaşanır hale gelmiştir. Bu durum şüphesiz bireyler üzerinde bir baskı yaratmak ile birlikte gelişimlerine ve sosyal ilişkilerine de etki etmektedir. 6-7 yaşında kendilerini rekabet içerisinde bulan çocuklar ister istemez ailelerinin, öğretmenlerinin ve sınıf arkadaşlarının baskılarına maruz kalmaktadır. Bu baskı ile baş edebilme yeteneği de bireyden bireye farklılık göstermektedir ki bu sebeple etkileri de farklı olmaktadır. Yıllar geçtikçe sorumluluklar ve beklentiler arttığında rekabet ve beraberinde baskı da artmaktadır. Kızlarda 11-12, erkeklerde ise 13-14 yaşlarında başlayan ve 18-19 yaşına kadar devam eden ergenlik sürecinde bu baskı ile baş etmek çok daha güç bir hal almaktadır ki gelişim çağındaki çocukların benliklerine doğrudan etki etmektedir.

Ergenlik dönem bireylerin karakter gelişiminde ve benliklerin oluşumunda kritik bir süreç olup bu dönemde yaşanan travmaların bireyin tüm hayatına etki ettiği bilinmektedir. Ülkemizde öğrencilerin eğitimlerine yönelik tercih süreçleri ergenlik dönemine denk geldiğinde öğrenciler bu yıllarını sınav stresi ve başarı baskısı ile geçirmektedir. Bu süreçte ailelerden alınan destek şüphesiz sürecin iyi geçirilmesinde katkı sağlamakla birlikte tersi durumda ise mevcut baskı ve kaygıyı daha da arttırmaktadır.

Uluslararası politikalar incelendiğinde her ülke gelişim gösterme ve büyüme çabası içerisinde. Gelişimin ve büyümenin ana unsuru ise toplumsal gelişimdir. Her ülke toplumsal gelişim kaydetme amacı içerisinde ve bunun en doğru yolu da eğitim kalitesini arttırmaktır. Her siyasi politika eğitim kalitesini yükselterek bireysel donanımların artması, beraberinde de toplumsal gelişimin kaydedilerek ulusal gelişimin sağlanmasını amaçlamaktadır. Aileler için de aynı beklentiler ve amaçlardan söz etmek mümkündür. Her ebeveyn çocuğunun iyi bir eğitim almasını, topluma faydalı bir birey olmasını arzulamaktadır. Bu arzu içerisinde de kimi zaman çocuk üzerinde gereğinden fazla baskı kurmakta ve çocuğun gelişimine zarar vermektedir. Yüksek baskıyı kaldıramayan çocuklar da ya eğitimden

uzaklaşmakta ya da ruhsal bozukluklar yaşamaya başlamaktadır. Unutulmamalıdır ki toplumsal gelişimlerde şüphesiz eğitim çok önemli bir faktördür. Buna karşın eğitilmiş fakat ruhsal bozukluğa sahip bireylerin topluma katkı sağlaması da çok olası değildir. Eğitilmiş bireylerden önce iyi bireyler yetiştirilmelidir, ardından eğitilmiş bireylerin geliştirilmesi ve toplumsal kalkınmanın sağlanması da çok daha kolay bir şekilde mümkün olacaktır.

ARAŞTIRMANIN AMACI

Çocuğun geliştireceği karaktere en şiddetli etkiyi anne babanın ona sergilediği tutumların yapması beklenir. Kişi ailede temelden gördüğü muamele, aldığı bilgi, beceri, öğretiler üzerine yaşamındaki diğer basamakları yavaş yavaş inşa etmeye başlar. Zamanla benliği oluşmaya ve ona bir değer atfetmeye başlar. Anne baba tutumu ve benlik saygısının incelendiği başka çalışmalarda çoğunlukla lise düzeyi öğrenci grupları ya da genç yetişkinler üzerinde çalışma yapıldığı görülmüştür. Fiziksel değişimlerin en yoğun ve şiddetli yaşandığı, hormonal etkilerin yoğun olduğu, tam olarak çocukluktan gençliğe geçiş ve ilk adım olan ortaokul evresinde ise çalışmaların fazla yapılmadığı görülmüştür. Bu araştırmada ortaokul çağındaki ergenlerin karşılaştıkları anne baba tutumları ile algıladıkları benlik ve benlik saygılarının incelenmesi amaçlanmıştır. Bu doğrultuda bunlara etki edebileceği düşünülen yaş, cinsiyet, sınıf, ebeveynlerin hayatta olup olmamaları, kardeş sayıları, ailenin kaçınıcı çocuğu oluşları, yaşanan yer(kırsal mahalle/köy ya da ilçe merkezi), bu yaşadıkları yerde bulunma süreleri, ailenin gelir durumları, çocuğun aldığı harçlık miktarlarının çocuğun benlik saygısına etkilerinin gözlemlenmesi amaçlanmıştır.

ARAŞTIRMANIN ÖNEMİ

Araştırma ile ergenlik dönemindeki bireylerin benlik gelişimlerini inceleme ve ergenlerin benlik gelişimini etkileyen faktörleri belirleyerek, anne baba tutumlarının benlik saygısına tesirini gözleme ve hem ebeveynlerin hem de öğretmenlerin davranışsal yaklaşımlarına yol göstermek adına önemlidir.

ARAŞTIRMANIN SINIRLILIKLARI

Araştırma, 7. ve 8.sınıf 6đrencilerini kapsamakta olup, Konya ilinin Beyşehir il6esindeki 7 k6y ortaokulu ve 7 il6e merkezindeki okulda 6đrenim g6ren 6đrencilerle sınırlıdır. Anne baba tutumlarından demokratik anne baba tutumu, koruyucu-istek6i anne baba tutumu ve baskıcı otoriter anne baba tutumları olarak 6u temel anne baba tutumu 6zerinde konu 6alıŐılmıŐtır. Benlik saygısına etki edebileceği d6Őun6len yaş, cinsiyet, sınıf, anne-babanın hayatta olup olmama durumu, anne ve babaların eğitim d6zeyleri, kardeş sayısı, ailenin ka6ıncı 6ocuğu oldukları, evlerinde s6rekli olarak beraber yaşam s6rd6rd6kleri bir akrabanın bulunup bulunmaması, aylık gelir, maddi durum, har6lık durumları, k6y ya da il6e merkezinde yaşam ve bu yaşam yerlerde bulunma s6releri Őeklindeki sorular sorularak demografik değişkenler sayılanlarla sınırlandırılmıŐtır. Yaş bazında 12-13-14 yaş grubu alınmıştır. 12 yaşın alınmasındaki maksat okula erken başlayan 6đrencilerin bulunma ihtimalidir. 7 ve 8. Sınıf 6đrencileriyle sınırlandırılmasının nedeni 6. Sınıfa giden yalnızca bazı kız 6đrencilerin daha erken ergenlik d6nemi belirtileri g6stermesi 6oğu 6đrencinin ise hen6z ergenlik d6nemine girmeyip 6ocuksu beden ve zihin yapılarını koruduğunun g6zlemlenmesidir.

BİRİNCİ BÖLÜM

1. KAVRAMLAR

1.1. Benlik Kavramı

Benlik kavramına ilişkin birçok farklı tanımlamaya rastlamak mümkündür. Birçok düşünür farklı tanımlamalara yer vererek kavramı detaylandırmıştır. İlk olarak genel bir yaklaşımda bulunmak gerekir ise benlik kavramı, bireyin kendisi hakkında sahip olduğu duygular bütünüdür. Her bireyin kendisinde beğendiği ya da varlığından rahatsızlık duyduğu özellikler mevcuttur. Bu özelliklerin bütünü değerlendirildiğinde bireyin kendisi hakkında duyguları oluşmaktadır ki bu da benlik kavramı olarak adlandırılmaktadır. Bu kavram çerçevesinde bireyin kendisine duyduğu saygı da benlik saygısıdır (Kırel ve diğerleri, 2013: 147). Benlik saygısı benlik kavramına bağlı olarak gelişim gösterdiğinden ayrı değerlendirmek mümkün değildir. Aralarında pozitif yönlü kuvvetli bir ilişki vardır. Bunun yanı sıra benlik ve benlik saygısı kavramları tamamen bireysel değerlendirmelere tabi kavramlardır, bu sebeple her bireyde farklı değerlendirmeler ile karşılaşmak mümkündür. Bu farklılığa rağmen benzerliklerden söz etmek de mümkündür. Her birey içerisinde bulunduğu toplumun değerlerinden etkilenmektedir. Bu etkileşim sonucunda da kişisel değerlendirmeler yapılmaktadır. Bu sebeple benlik saygısına yönelik değerlendirmeler farklılık gösterse de değerlendirmede baz alınan kıstaslar benzerlik göstermektedir (Gün, 2006: 65-66).

Bahsedildiği üzere benlik kavramı benlik saygısı üzerinde doğrudan etkiye sahiptir. Bu sebeple de benlik kavramı üzerinde durmakta yarar vardır. Başlıca benlik kuramları şunlardır (Tuna ve Kayaoğlu, 2013: 69):

Alanın öncülerinden olan Freud, kişilik yapılarına ilişkin yaklaşımlarına topografik kişilik kuramı” ile başlamıştır. Bu kuramında bireysel davranışların kişinin bilinçaltı ile ilişkili olduğunu savunmaktadır. Freud’a göre bireyin herhangi bir zamandaki farkındalığı bilinçtir. Belirli çaba sonucu gerçekleşen farkındalık bilinç öncesi, ne kadar çabalırsa çabalansın farkındalığını sağlanamayan duygu birikimleri ise bilinçaltıdır. Freud, bu doğrultuda bireysel davranışların sürekli

olarak bilinçaltındaki duygulardan etkilendiğini ve bilinçaltının bireyin davranışlarını yönlendirdiğini savunmaktadır (Yeşilyaprak, 2004: 114-115).

Freud'un bir diğer kuramı ise "yapısal kişilik kuramıdır Freud bu kuramında insanların yapısının üç ögeden oluştuğunu savunmaktadır. Bu ögeler şunlardır:

- ID (Bilinçdışı)
- Ego (Bilinç)
- Süperego (Bilinç Öncesi)

ID, bireyin temel arzularıdır. Toplumun uygun gördüğü duygu ya da tutumları değil bireyin kendi derinliklerinde arzuladığı duygu ve tutumlardır.

Ego, ID' in gelişim göstermiş ve toplumdaki etkilenmiş halidir. Bireyin duygu ve tutumlarının yöneliminde etkinlik göstermektedir. Bireyin toplumsal değerlere ayak uydurmasına ve toplumdaki benimsenmesine yardımcı olur. Bireyin saf arzularla değil, değerleri de göz önüne alınarak mantığın da devreye girdiği bir anlayışla kararlar almasına, duygular yaşamasına ve davranışlar sergilemesine yarar. Bununla birlikte ID ile süper ego arasında denge kurduğundan da bahsetmek mümkündür.

Süper ego, bireyin dünyaya geldiği andan itibaren oluşmaya başlar. Başta ebeveynler olmak üzere bireyin etkileşim içerisinde olduğu bireyin ve toplumun O'na sunduğu doğrulukları baz alarak doğruyu ve yanlışını ayırt etmesini sağlar. Sonrasında alınan eğitim ile birlikte bu ayırım daha kişisel bir hale bürünür. Nihayetinde ise vicdan dediğimiz bireyin kötü bir tutum beslemesi ya da kötü bir durum ile karşılaşması sonucu hissettiği duydu birikimi oluşur. Vicdan, bireyi iyi davranışlara yönlendirmekle birlikte bireyin vicdanı gelişinceye kadar maruz kaldığı cezalandırma ya da ikaz sistemine de ihtiyacını ortadan kaldırır. Birey, başkalarının söylemlerine ya da tutumlarına ihtiyaç duymadan kendi vicdanı ile birlikte edinimler ve yönelimler sağlar hale gelmektedir. Süper egosu gelişmiş bir bireyde gerçekçilik ve mükemmeliyetçilik duyguları ön plana çıkmaktadır. Birey ID' in sunduğu arzuları toplumsal değerleri ve çıkarları göz önüne alarak şekillendirmekte ve doyuma ulaşmasını sağlar (Aydın, 2001:92).

Carl Gustave Jung (1875-1961) Freud ile birlikte çalışmıştır ve kendi kişilik kuramını oluşturmuştur. Jung, Freud'un egoya ilişkin yaklaşımına farklılık getirerek egoyu ikiye ayırmıştır. Bu doğrultuda Jung'a göre ego kişisel bilinçdışı ve ortak bilinçdışı olarak ayırım göstermektedir. Kişisel bilinçdışı, ID' in baskın olduğu, bireyin kişisel arzularının baskın geldiği durumdur. Ortak bilinçdışı ise kişisel bilinçdışının bastırılmış ve toplumsal normların baskın olduğu durumdur. Ortak bilinçdışı toplumsal yaşanmışlıklardan, paylaşımlardan bir araya gelirken kişisel bilinçdışı bireyin kişisel gelişimi ve arzuları sonucunda ortaya çıkmaktadır. Buna göre Jung, ortak bilinçdışı için davranış kalıplarından söz etmektedir ve bu kalıplara arketip adını vermektedir. Farklı arketipler olmak ile birlikte en belirleyici ve etkin arketip maske adını verdiği arketiptir. Maske arketipi bireyin iç dünyasında farklı duygular ve karakteristik özellikler beslemesine karşın davranışlarında topluma uygun hareket eden benliğini bastırması durumunda kullanılmaktadır. Kişilik bozukluğuna sebep olarak da göstermek mümkündür. Karşı cins ile olan ilişkilerinde ortaya çıkan arketipler de mevcuttur. Bu arketipler kadınlar için animus olarak adlandırılırken, erkekler için anima olarak adlandırılmıştır. İki arketipin ortak özellikleri bireylerin benliğinde bastırılmış olan karşı cinse özel tutumlardır. Yani kadınlar için benliklerinde erkeksi özelliklerin bastırıldığını savunurken, erkekler için de benliklerinde kadınsı özelliklerin bastırıldığını savunmaktadır. Kadınlardaki saldırgan tutumlar animusun dışa vurumu olarak nitelendirilirken, erkeklerin hassas tutumları da animanın dışa vurumu olarak nitelendirilmektedir. Jung, bireylerin eş seçimlerinde de anima ve animusun etkin olduğu savunmaktadır. Jung, ilgi yönünü ikiye ayırmaktadır.

1. İçe dönüklük
2. Dışa dönüklük

Jung'a göre her bireyde ilgi yönünün iki çeşidi de bulunmaktadır. Buna karşın baskınlık oranları farklılık göstermektedir. Bazı insanlarda içe dönüklük ağır basarken bazılarında dışa dönüklük ağır basmaktadır. İçe dönüklüğü ağır basan insanlar, daha çok kendi dünyalarını yaşamakta, kendileri ile ilgilenmekte ve sosyallikten uzak, düşük özgüvenli olmakta iken dışa dönüklüğü ağır basan insanlar tam tersi özelliklere sahiptir (Tuna ve Kayaoğlu, 2013: 73).

Alfred Adler (1870-1931) her bireyin pozitif duygularla dünyaya geldiğini ve yaşamları boyunca da en iyiye ulaşmak için çaba sarf ettiklerini ileri sürmektedir. Her bireyin dünyaya geldiğinde ebeveynlerine duyduğu ihtiyaç zorunluluğu bireyin en iyiyi aramasında tetikleyici role sahiptir. Başlangıçta yaşadığı muhtaçlık duygusunun izlerini ortadan kaldırabilmek adına birey, kişisel gelişimini sağlayarak en iyiye ulaşmaya çabalamaktadır (Tuna ve Kayaoğlu, 2013: 74).

Adler, bireysel gelişim üzerinde aile faktörünün de etkisinden söz etmektedir. Bireyin üzerine fazla düşen ailelerde bireyin kendisini diğer bireylerin üzerinde görmeye başladığını bu da kişilik bozukluğuna yol açtığını ifade etmektedir. Ters durumda da aşırı ilgisiz bir ailede büyüyen bireylerde de bu kez topluma ayak uyduramama sorunu ile karşılaşıldığını ileri sürmektedir. Adler'e göre bireyin dünyaya geliş şekli de kişiliği üzerinde etkili olmaktadır. Örneğin zor bir hamilelik sürecinin yaşandığı ailelerde, çocuğa aşırı ilgi gösterildiği bunun bahsedilen sorunları beraberinde getirdiğini ifade ederken ikinci ya da üçüncü çocukların ilk çocuklara göre daha az baskı ve ilgi ile karşılaştığını belirtmektedir. Tecrübe sahibi olan ailenin daha ideal davranışlar sergileyerek daha sağlıklı birey yetiştirdiklerini aktarmaktadır (Tuna ve Kayaoğlu, 2013: 74).

E. Erikson (1902-1994) Freud'un geliştirmiş olduğu psikososyal gelişim evreleri üzerinde çalışarak Freud'un beş sınıfa ayırdığı evreleri sekiz sınıfa ayırarak ele almıştır. Erikson, her bir evrenin kendi içerisinde farklılıklar taşıdığını ancak aynı zamanda birbirleri ile de ilişkili olduklarını ifade etmiştir. Erikson' a göre sırası ne olursa olsun herhangi bir evrede sorun yaşanması halinde ondan sonra gelen evrelerde bu sorunun yansımalarını görülmektedir ve kişilik bozukluğuna yol açar. Yaşanan bu sorun yeni evrede düzeltilmedikçe de kişilik bozukluğu devam eder (Aydın, 2001: 85).

İnsan, doğa ile iç içedir ve bir uyum içerisinde yaşamını sürdürmektedir. Yaşam boyunca yapılan tüm tercihlerde temel amaç mutluluğa ulaşmaktır. Bu amaç doğrultusunda alınan ve uygulanan tüm kararların sorumluluğu ise yine bireyin kendisine aittir. Bireyin içerisinde bulunduğu toplumun kabul etmiş olduğu doğrular ve bu doğrultuda vermiş olduğu tepkiler ise bireyin gelişimine ve kararlarına etki etmektedir. Carl Rogers tüm bu döngü içerisinde bireyin toplumda

edinmiş olduğu sevgi ve saygı düzeyinin kişilik gelişimine doğrudan etki ettiğini savunmaktadır (Tuna ve Kayaoğlu, 2013: 77).

Benlik saygısının oluşumuna, gelişimine ve yapısına yönelik ortak bir görüş söz konusu değildir. Buna karşın benlik saygısının bireyin doğumundan ölümüne kadar ki tüm yaşam süresince gelişim gösterdiği ve birey için önemli olduğu hususunda fikir birliği mevcuttur. Benlik saygısı, bireyden bireye farklılık göstermek ile birlikte bireylerin davranışlarını da yakından ilgilendirmektedir. Benlik saygısı yüksek bir bireyin kendisine olan saygısı yüksek olacağından özgüveni de yüksek olmakta ve kendinden emin, kararlarının arkasında duran bireyler ortaya çıkmaktadır. Bu bireylerin çevresi ile etkileşimi yüksektir. Kendisine olduğu gibi çevresine ve diğer insanlara da saygı duymakta, iletişim kurmaktan kaçınmamaktadır. Gelişimin sürekli olduğunun bilincinde olarak gelişimlerini sürdürmektedirler. Yeniliklere açıktırlar ve kolay uyum sağlarlar (Tutar ve diğerleri, 2009: 495).

Benlik algısı ile benlik saygısı arasında pozitif yönlü ilişki mevcuttur. Benlik algısı yüksek bireylerin benlik saygısı da yüksek iken benlik algısı düşük bireylerin benlik saygısı da düşük olmaktadır. Bireyin maruz kaldığı yüksek baskı ve kaygı bireyin algılarını olumsuz etkilemektedir. Yüksek baskı ve kaygıya maruza kalan bireylerin benlik algısı düşmekte bu da benlik saygılarının düşmesine yol açmaktadır. Yüksek baskı ve kaygıya maruz kalmayıp kişisel karar mekanizmasına sahip olabilen bireylerin ise benlik algıları yüksek olmaktadır. Bu da bahsedildiği üzere benlik saygılarının yükselmesine yol açmaktadır. Benlik algısı ve benlik saygısı yüksek olan bireylerin de özgüveni yüksek olmaktadır. Kararlarının arkasında durabilmektedirler ve sorumluluk almaktan kaçmazlar. Çevresine pozitif enerji saçarak insanları motive etmekte, destekleyici olmaktadır. Toplum tarafından kabul gören ve sevilen bireylere dönüşürler (Tutar ve diğerleri, 2009: 491).

Benlik kavramına ilişkin farklı yaklaşımlar mevcuttur. Örneğin Marshall (1989) benlik kavramının bireyin kişisel algısı, tutumu ve duyguları ile ilişkilendirirken Marsh (1991) bireyin duygusal tepkilerinin yansıması olarak tanımlamaktadır (Walter, 2003:4).

Son olarak benlik kavramının öğretici özelliğinin yanında öğrenmeye katkı sağlayan bir öge olduğundan söz etmek gerekir. Konuya ilişkin araştırmalar göstermektedir ki bireysel başarı öngörülerinde benlik kavramı etkindir. Ayrıca bireylerin kendileri hakkında sahip oldukları görüşler de benlik kavramı ile doğrudan ortaya çıkmaktadır (Açıkgöz, 2007: 44).

1.1.1. Benlik Kavramının Boyutları

Benlik kavramına ilişkin genel bir kanıya varılarak bireyin kendisi hakkındaki duygu ve düşünceleri olarak kabul görmüştür. James (1890) ise bu tanımlı detaylandırarak benlik kavramının üç alt bileşenden oluştuğunu savunmuştur. Bu bileşenler şunlardır (Harter, 2001: 15):

- Maddesel benlik
- Sosyal benlik
- Manevi benlik

James'in üç bileşene dayandırdığı model ile birlikte benlik kavramına yönelik yeni modeller de geliştirilmiştir. Marsh' ın (1990) geliştirdiği modelde üç bileşen mevcuttur ancak James'in bileşenlerinden farklıdır. Bu bileşenler şunlardır:

- Düzenli benlik
- Çok boyutlu benlik
- Hiyerarşik benlik

Düzenli benlik, bireyin yetişkinliğe kadar evresini kapsamakta olup bireyin olgunlaşp çok boyutlu benliğe geçmesi ile son bulmaktadır. Çok boyutlu benlik, birçok tanımlayıcı değerlendiricinin aktif olduğu evredir. Hiyerarşik benlik ise bireyin tam anlamıyla kişiliğinin oturduğu ve kişiden kişiye farklılık göstererek öznel nitelikler doğuran bir evredir.

1976 yılında Shavelson ve arkadaşları "Shavelson Benlik Kavramı Modeli"ni geliştirmişlerdir. Bu modele göre benlik kavramı, hiyerarşik yapının tepesinde yer alırken alt basamaklarda akademik benlik ve akademik olmayan benlik kavramları yer almaktadır. Yapının temelini ise şu dört alt bileşen oluşturmaktadır (Harter, 2001: 22):

- Duygusal benlik,
- Sosyal benlik,
- Fiziksel benlik
- Akademik benlik

Shavelson Benlik Kavramı Modeli, genel çevrelerce de kabul görmüş ve benlik kavramının dört alt bileşene sahip olduğuna inanılmıştır.

1.1.1.1. Duygusal Benlik Kavramı

Duygusal benlik, bireyin kendisi hakkındaki duygularını, benlik algısını, duygusal zekâsını ve duygularını kabul ve gerçekleştirmeyle kapsamaktadır. Duygusal benlik, bireyin dünyaya gelmesi ile birlikte oluşmaktadır. Bu oluşum bireyin geçirmiş olduğu evreleri geçirecek gelişimini sürdürmektedir. Birey, dünyaya geldiği anda ilkin duygularını algılamaya başlar. Piaget' in geliştirdiği kuramında ele aldığı üzere birey 2-6 yaş aralığındaki evrede bireysel tanımlamada yararlanacağı özellikleri kavramaya başlar. Bu kavrayışın ardından bu özellikleri mantıksal düzene sokacağı evreye geçer. Bu evrede birey okul çağına gelmesi ile birlikte dış dünyayla olan ilişkisini artırır. Hem bu ilişkiden elde ettiği kazanımlar hem de o güne kadar ki süreçte edindiği kazanımlar ile birlikte mantıksal düzenini oluşturur. 8 yaşına geldiğinde ise benliğe ilişkin içsel ve algısal boyutların farklılığını kavrayarak benliğini şekillendirmeye başlar (Önder, 1997:224).

Piaget (1970) kuramında bireyin 2 yaşına kadarki bebeklik evresini işlem öncesi evre olarak isimlendirmiş ve bu evreye yönelik genellemelerin yapılamayacağını ifade etmiştir. 2-6 yaş aralığındaki evrede ise bireyin somut olaylar karşısında tanımlamalar yapmaya başladığını ve bu tanımlamalarında benlik oluşumunda rol aldığından söz etmiştir. 6-8 yaş aralığındaki evrede de somut olayların yanında soyut olayların da birey tarafından tanımlanabilir hale geldiğini ve bu sayede de içsel duygularının yanında algılanan olaylar karşısındaki duyguların da tanımlanarak duygusal benliğin oluştuğunu savunmuştur (Argun, 2005:89).

Duygusal benlik, bireyin tüm duygularını kapsamaktadır. Duygusal benlik oluşurken birey, doğrudan içerisinde bulunduğu toplumdan ve yaşadığı olaylardan etkilenmektedir. Toplumun onayladığı ya da karşı çıktığı olaylar bireysel duyguları yönlendirmektedir. Onaylanan ya da takdir edilen tutumlar birey için kabul edilebilir hale gelip tekrarlanırken, karşı çıkılan ya da eleştirilen tutumlar birey için tekrarlanmaması gereken tutum sınıfına taşınmaktadır. Aynı şekilde yaşanan olaylar sonucu hissedilen duygular da bireyin duygusal benliğini şekillendirmektedir. İyi duygular oluşturan olayların tekrarlanması için çaba sarf edilirken kötü duygular oluşturan olayların tekrarlanmaması için çaba sarf edilmektedir. Bu da duygusal benliğin tepkilerinde belirleyici olmaktadır (Argun, 2005: 93). Bireyin kabullenmediği duyguların yoğunluğu ne kadar yüksek olursa o duygulara yol açan olay ya da tutumlara karşı reddedişi de o kadar yoğun olmaktadır. Sağlıklı bir birey güçlü bir duygusal benliğe sahiptir. Güçlü bir duygusal benlik için de bireyin çevresince desteklenmesi ve herhangi bir şekilde dışlanmaması gerekmektedir.

1.1.1.2. Sosyal Benlik Kavramı

Sosyal benlik kavramı bireyin sosyal yaşamındaki gelişmeler ile oluşmaktadır. Bireyin çevresi ile kurduğu ilişki ne kadar sağlıklı olur ise sosyal benliği de o kadar sağlıklı olur. Bireyin girişken olması, sosyal çevresinin geniş olması, genel olarak sosyalliğinin yüksek olması sosyal benliğin gelişmesine katkı sağlamaktadır (Özden, 2005: 30). Sosyal benliği gelişmiş insan etrafıyla ilişkisinde kendisini kasmadan, farklı gösterme gereksinimi duymadan doğal ve rahat bir iletişim süreci gösterir. Diyaloglarında aşırı abartılardan kaçınır, seviyeyi ve samimiyeti ortama ve kişilere göre ayarlar. Sağlıklı bir sosyal ilişki kişiyi yalnızlık duygusundan kurtarır, duygudaşlık ve kendini ifade becerilerini geliştirir. Benlik anlamında kişiye pozitif yönde bir ivme kazandırır.

1.1.1.3. Fiziksel Benlik Kavramı

Fiziksel benlik kavramı kendi içerisinde ikiye ayrılmaktadır.

1. Fiziksel görünüm
2. Fiziksel form

Bireyin sahip olduğu fiziksel özelliklerin kendisinde uyandırdığı duyguların yanı sıra fiziksel form durumunun uyandırdığı duyguların birleşimi fiziksel benliği oluşturmaktadır (Özden, 2005: 30). Yaradılış biçimini kabul ve beğeni kişiye özgüven kazandırır. Bu beğeni algısı çocuk yaşlarda çoğunlukla çocuğun etrafından işittiği sözel ifadelerden etkilenir. En yoğun biçimde etkilenme süreci ise ergenlik döneminde görülür. Ergenlik çağında fiziksel beğeni ve övgü alan kişiler, kendini kabul ve sevme hususlarında olumlu fiziksel benlik algısı geliştirir. Bu durum özgüven kazanımında kişinin hal, tavır, davranış ve konuşmalarına zaman içerisinde iyi manada sirayet eder. Ergenlik döneminde beğenilmeyen, fiziksel görünümüyle dalga geçilip aşağılanmalara maruz kalan kişilerde ise fiziksel benlik anlamında derin yaralar oluşabilir ve bunu atlataları da çok uzun zaman alabilir.

1.1.1.4. Akademik Benlik Kavramı

Günümüz toplumlarında şüphesiz bireysel gelişim için alınan eğitim büyük öneme sahiptir. Bireyin kaydettiği akademik gelişim kişisel gelişimi de beraberinde getirmekte bu da benliğe etki etmektedir. Bireyin akademik gelişiminin oluşturduğu benliğe akademik benlik adı verilmektedir. Akademik benlik, bireyin akademik gelişiminden duyduğu memnuniyet durumunda gelişim gösterip bireye pozitif yansırken mevcut akademik gelişimden duyulan hoşnutsuzluk olumsuz yansımalarla yol açmaktadır (Baybek ve Yavuz, 2005: 12).

Akademik benlik kavramı, bireyin öğrenimde olduğu derslere yönelik başarabilme inancı ile ilişkilidir. Akademik benliği yüksek bireyin öğrenimde başarıya ulaşacağına dair inancı da yüksektir. Diğer taraftan öğrenimde başarıya ulaşacağına inana bireyin de akademik benliği yüksektir. Bu iki durum arasında karşılıklı ilişki söz konusudur. Tersî durumda da akademik benliği düşük bireyin başarılı olma inancı da düşüktür.

Akademik benlik kavramı, öğrencilerin akademik yaşantıları içerisinde oluşan bir yansımasıdır. Bireyin, öğrencilik döneminde elde ettiği akademik başarılar ya da başarısızlıklar akademik benlik saygısını doğrudan etkilemektedir. Konuya ilişkin yapılan araştırmalarda sınıf düzeyinin bireyin akademik benlik kavramı üzerinde doğrudan etkiye sahip olduğu belirlenmiştir.

Akademik benlik kavramının demografik özelliklere göre değişkenliğinin belirlenmesi amacı ile birçok araştırma yapılmıştır. Bu araştırmalar ağırlıklı olarak ergenlik döneminde bireyler ile gerçekleştirilmiştir. Bazı araştırmalarda erkek bireylerin akademik benliklerinin daha yüksek olduğu tespit edilirken bazı araştırmalarda kadın bireylerin akademik benliklerinin daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Bazı araştırmalarda ise cinsiyete göre akademik benliğin farklılık göstermediği sonucuna ulaşılmıştır. Dolayısıyla akademik benliğin cinsiyete göre farklılık gösterdiğine dair genel bir kanıya varmak mümkün değildir. Ayrıca yaşa göre yapılan araştırmalarda da benzer bir durumla karşılaşıldığında demografik özelliklerin akademik benlikte ayırt edici faktörler olmadığını kabul etmek mümkündür (Baybek ve Yavuz, 2005: 13).

Öğrencinin akademik benlik kavramını olumlu yönde etkilemek mümkündür. Özellikle öğretme – öğrenme sürecinde bu etkiyi sağlamak daha olasıdır. Öncelikli olarak öğrenci başarı ve başarının gerekliliği anlatılmalıdır. Ardından belirli bir alan, ünite ya da başlık özelinde başarının tattırılması, öğrenciye başarının hissettirilmesi gerekmektedir. Başarı düzeyi ve başarıyı elde etme düzeyi bireyden bireye farklılık göstereceğinden her öğrenci için ideal sürecin izlenmesi gerekmektedir. Aynı şekilde öğrenme yöntemleri de farklılık göstereceğinden uygun tekniklerin belirlenmesi ve uygulanması gereklidir (Senemoğlu, 2005: 452).

Öğrencinin akademik başarısı ve akademik benlik algısı bireysel benlik algısına doğrudan etki etmektedir. Bu sebeple tercih edilen yöntemlerin bireyin benlik algısına etki edeceği bilinci ile hareket edilmeli ve doğru seçimlerin yapılmasına özen gösterilmelidir.

Bireyde oluşan benlik kavramı, kısa sürede kalıplaşacağından bu kavram üzerinde değişime gitmek kolay olmamaktadır. Bu durum da beraberinde yapılan hataların ve benlik kavramı üzerinde oluşan olumsuzlukların düzeltilmesini güçleştirmektedir. Bu noktada öğretmene önemli görevler düşmekte ve pozitif yaklaşım ile öğrencinin yaratıcılığını arttırarak başarısını arttırmasında rol oynama sorumluluğu yüklenmektedir (Açıkgöz, 2007:48).

Konuya ilişkin birçok araştırma gerçekleştirilmiş ve bu araştırmalar neticesinde benlik kavramının alt boyutları belirlenmiştir. Buna karşın benlik kavramının gelişimine ilişkin yorumlar bulunmakla birlikte kesin bir açıklama yapılamamaktadır (Gordon, 1997:1).

1.1.2. Benlik Gelişimi

Bireylerin ergenlik dönemleri benlik gelişiminde önemli bir dönemdir. Bu dönemde bireylerin duygusal yoğunlukları yüksek olduğundan çevrelerinden gelen tepkilere karşı hassasiyetleri de fazladır. Bu da daha kırılğan olmalarına yol açmaktadır (Hall, 1997: 11). Benlik gelişimi, bireyin çevresi ile etkileşiminden doğrudan etkilenmektedir. Bireyin çevresin ile kurduğu etkileşim benlik gelişiminin pozitif yönlü ya da negatif yönlü değişim göstermesine yol açmaktadır (Açıkgöz, 2007: 47).

Benlik gelişimi için ergenlik dönemi önemli bir dönem iken gelişimin temeli ailede başlamaktadır. Çocuğun kendisini ifade etmesine, yeteneklerini keşfetmesine ve kendisini geliştirmesine imkân tanıyan aileler, çocuğun benlik gelişimine katkı sağlamaktadır. Sürekli eleştirilen, bağırlan, şiddete maruz kalan, kısıtlanan bir çocuğun ise pozitif yönlü bir benlik gelişimi kaydetmesi mümkün değildir (Açıkgöz, 2007: 47). Çocuğun, çevresi içerisinde kendisini değerli hissetmesi, güvenilmesi ve farklılıkları için yargılanmaması çocuğun benlik gelişimine pozitif katkılar sağlamaktadır. Çocuğun benlik gelişimi içerisinde yalnızca ailesi değil, komşuları, okul arkadaşları ve etkileşim içerisinde olduğu diğer bireyler de rol almaktadır.

Günümüz koşullarında özellikle okul ortamında çocukların benlik kavramları önemli zararlara uğramaktadır. Aynı yaş grubundaki çocukların birbirlerine yönelik eleştirileri ve yargılamaları çok daha yüksek olmaktadır. Bu da bireyin benlik kavramında yıpranmalara, zedelenmelere yol açmaktadır. Önemli yeteneklere ve üstün bir zekâyâ sahip olmasına karşın ailesi ve arkadaşları tarafından sürekli olarak yargılanan, eleştirilen bir öğrencinin akademik başarısının çok düşük olması sıkça karşılaşılan bir durumdur. Kendi üzerine yerleşen eleştiriler

neticesinde oluşan benlik kavramını değiştirmek ise bireyin ömür boyu vermesi gereken mücadelenin başlangıcı olmaktadır (Özden, 2005: 28-29).

1.1.3. Benlik Kavramının Yaş ve Cinsiyetle İlgisi

Yaş ilerledikçe bireyin kafasında oluşturduğu benlik kavramı da farklılık göstermeye başlamaktadır. Ergenlik döneminde genel olarak bireyin kendisine yönelik eleştirileri arttığından benlik algısı negatif yönlü değişim göstermektedir. Bu durum kızlarda 6. ve 7. sınıf düzeyinde, erkeklerde ise 7. ve 8. sınıf düzeyinde yoğun olarak yaşanmaktadır. Ergenliğin “geç ergenlik” döneminde bu durum tersine dönerek birey, pozitif yönlü gelişim göstermektedir. Genel bir yorum yapmak gerekir ise çocukluk döneminde yüksek olan benlik kavramı puanı ergenliğin ilk yıllarında düşüş göstermekte, geç ergenlik döneminde ise yeniden çocukluk dönemindeki düzeye ulaşmaktadır (Hendricks, 2002: 16-33).

Özellikle günümüz toplumlardaki ataerkil yapı itibari ile erkek çocuklarda özgürlük ve liderlik gibi beklentiler mevcuttur ki aileler de erkek çocuklarına bu beklentileri karşılama fırsatı sunmaktadır. Kızlarda ise tam tersi durum söz konusudur ve özgürlük, liderlik gibi konularda kısıtlanırken uyum sağlama, iletişim kurma gibi konularda yetkin yetiştirilmektedirler. Bu temel yetiştirilme tarzları da benlik gelişiminin cinsiyete göre farklılık göstermesinde başlıca rol oynamaktadır (Hall, 1997: 11).

Konuya ilişkin yapılan araştırmalarda genel olarak erkek çocuklarının benlik kavram puanları, kız çocukların benlik kavram puanlarından yüksek bulunmaktadır. Buna karşın eğitim düzeyi birbirine yaklaştıkça puanlar arasındaki farklılık da azalmaktadır. Üstün yetenekli ya da aynı düzeyde eğitim alan öğrenciler arasında yapılan araştırmalarda cinsiyet, farklılığa yol açan bir değişkendir sonucu elde edilmemiştir (Hendricks, 2002: 28).

Yaş ve cinsiyet değişkenlerinin benlik gelişimi üzerindeki etkileri sık sık araştırmalara konu olmak ile birlikte söz konusu bu iki değişkenin bir arada ele alındığı araştırmalara rastlamak da mümkündür. Yapılan araştırmalarda her iki cinsiyet için de cinsiyetçi klişelerin hassas konular olduğu belirlenirken cinsiyet

gelişiminin bireyde beş yaşına kadar oluştuğu ve sonraki dönemde bu oluşuma göre gelişimi göstererek bireyin davranışlarına etki ettiği görülmüştür. Yapılan araştırmalarda elde edilen enteresan bulgulardan birisi kız çocuklarının kendilerinin erkek çocuklardan üstün görmeleridir. Erkek çocuklarda ise böyle bir kıyaslamadan ziyade liderlik ve inandırıcılık vasıflarından sahip olma arzusu taşıdıkları görülmüştür. Ayrıca erkek çocuklarının matematik ve fen bilgisi derslerine ilgili oldukları görülmektedir (Hall, 1997: 12; Zuckerman, 1985:552).

1.1.4. Benlik Saygısı Nedir?

Bireyin kendisine ilişkin duyduğu güven ve saygı benlik saygısını oluşturmaktadır. Bireyin gelişimini bir ömür sürdürdüğü gerçeğinden yola çıkarak benlik saygısı hayatın her döneminde etkili olmaktadır. Bununla birlikte özellikle temel gelişim dönemi olan ergenlik dönemi içerisinde üst düzey bir önem taşımaktadır. Bireyin kişiliğinin oluşmasında doğrudan etkiye sahiptir (Yörükoğlu, 1988: 22).

Alanının öncü isimlerinden olan Houser, bireyin kendisi için duyacağı değer hissi üzerine eğilmiş ve benlik saygısını, bireyin kendi değerleri, düşünceleri ve duygularına verdiği önem ve ehemmiyetin kişi tarafından değerlendirilmesi olarak tanımlamıştır. Bireyin kendisine ilişkin duygu, düşünce, saygı ve güveninin benlik saygısını oluşturduğunu ifade etmiştir. Çağlar ise 1993 yılında gerçekleştirdiği çalışmada benlik saygısının benlik saygısının bireyin hayatı boyunca değişim gösterdiğini, benlik saygısının arttığı ya da azaldığı dönemlerin var olduğunu belirtmektedir. Birey, yakın çevresinden ve dış çevrenden yakından etkilendiğini ve benlik saygısındaki değişim üzerinde ciddi etkilere sahip olduğunu ifade etmiştir. Benlik saygısına ilişkin ölçek geliştiren ve alana ilişkin çalışmalarda da kullanılan Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeğinin sahibi Rosenberg, benlik saygısını bireyin kendisine yönelik tutumu olarak değerlendirmiştir. Bireyin kendisine yönelik tutumunun olumlu olması durumunda yüksek benlik saygısına sahip olduğunu, olumsuz olması durumunda ise düşük benlik saygısına sahip olduğunu ifade etmiştir (Çuhadaroğlu, 1986: 43). Kendisine ve özelliklerine dair pozitif cümleler sarf edebilen bireyden yüksek benlik saygısı, kendisini değersiz bulan ve kendisine

iyi nitelikler atfedemeyen, sahip olduğu özellikleri kabul edemeyen ve bu durum karşısında mutsuz olan bireylerden ise düşük benlik saygısı algısı beklenmektedir.

Yörükoğlu ise 1988 yılında gerçekleştirdiği çalışmada benlik saygısının bireyin içerisinde olduğu aile yapısından, aile bireylerinin eğitim düzeyinden, bireyin eğitim düzeyinden, ailenin ekonomik durumundan, aile fertlerinin mesleklerinden ve benzeri sosyo-demografik özelliklerden etkilendiğini ve bu doğrultuda benlik saygısının değişim gösterdiğini ifade etmiştir. Bireyin kendisine yönelik bakış açısı Rosenberg'in de ifade ettiği üzere benlik saygısı üzerinde doğrudan etkiye sahiptir. Benlik saygısının yüksek olduğu bireylerin yüksek özgüvene sahip oldukları, hayata daha pozitif baktıkları, zorluklar karşısında dirençlerinin ve başarmaya olan inançlarının yüksek olduğu görülmektedir. Ters durumda ise benlik saygısının düşük olduğu bireylerde genel olarak bir umutsuzluğun hâkim olduğu, özgüvenlerinin ve başarmaya olan inançlarının düşük olduğu görülmektedir (Yörükoğlu, 1988: 22-23). Düşük benlik saygısına sahip olan insanlar kendilerini motive etmek için çabalayıp girişimde buldukları işlerde karşılarına çıkan olumsuzluk ve güçlükler sebebiyle çok çabuk vazgeçebilir, motivasyonu anında kırılabilir, olumsuz karamsar havaya ufak aksilikler halinde erken kapılabilirler. Benlik saygısı yüksek kimselerde ise yılmayıp, demoralize olmayıp, başarmanın yeni yollarını deneyecek içsel motivasyon hakimdir.

Benlik saygısı bireysel motivasyonun yegâne destekçisidir. Bireyin kendisini değerlendirmesine yönelik bir algıdır ve bireyin kendi hedefleri ile mevcut durumunu, çevresi ile kendi başarılarını karşılaştırma neticesinde de değerşim göstermektedir. Toplumdaki yerini görerek daha iyisini hak ettiğini ya da daha iyisini başarabileceğini düşünen insanlarda benlik saygısı önemli bir motivasyon kaynağı haline dönüşmektedir. Yapılan araştırmalara göre bireyin kendisini değerlendirmesi ve çevresi ile karşılaştırması 6-7 yaşlarında başlamaktadır ve bireyin yaşantısı boyunca sürmektedir (Sevinç, 2003: 19).

Benlik saygısı düzeyini 3 düzeyde sınıflandırmak mümkündür.

1. Yüksek benlik saygısı
2. Orta benlik saygısı
3. Düşük benlik saygısı

Yüksek benlik saygısına sahip bireyler bahsedildiği üzere özgüvenleri ve başarabileceklerine olan inançları yüksek, hayata pozitif bakan bireylerdir. Düşük benlik saygısına sahip bireyler ise tam tersi özelliklere sahiptirler ve özgüvenleri düşüktür. Çoğunlukla negatif söylemlere ve kendileri ile ilgili negatif düşüncelere sahiptirler. Orta benlik saygısına sahip bireylerde ise bu iki düzeyin ortası hâkimdir ve ne çok yüksek bir özgüvene de ne de çok düşük bir özgüvene sahip olurlar. Kendileri ile ilgili fikirlerde ne olumlu ne de olumsuz tarafta yer alırlar. (Sevinç, 2003: 20). Ortalama bir benlik saygısına sahip bireyler kendileriyle alakalı fazla yüksek notalarda his ve düşünce bulundurmazlar. Bu durum kişileri bir karamsarlığa itmediği gibi, yüksek benlik saygısına sahip olan insanlar gibi çok pozitif, girişimci, özgüveni oldukça yüksek kişiler de yapmaz. Ataklıkta yüksek benlik saygısına sahip bireyler gibi olamazlar. Onlar yeti ve yeteneklerini göstermek cesaretinde bulunamadıklarından, keşfedilmeyi beklerler. Bu sebeple keşfedilmezlerse, kendilerini keşfedemeden, potansiyellerini altında bir yaşam sürebilirler.

Copersmith (1967), benlik saygısının bireyin kişiliğinde ve hayata dair yaklaşımında önemli bir faktör olduğundan söz ederek bireyin sahip olduğu bilgi, beceri ve deneyimden benlik saygısı düzeyince yararlanabildiğini ifade etmiştir. Bununla birlikte bireyin benlik saygısının düzeyinde de 4 temel etkenin belirleyici olduğunu savunmuştur. Bu etkenler şunlardır:

1. Bireyin değer verdiği kişilerce gördüğü ilgi, o kişilerin duyduğu saygı ve güven bireyin benlik saygısına doğrudan etki etmektedir.
2. Bireyin edindiği toplumsal statü ve elde etmiş olduğu başarılar benlik saygısına doğrudan etki etmektedir.

3. Bireyin kendi hedeflerini belirliyor olması ve bu hedeflere ulaşması özgüvenini bu da beraberinde benlik saygısının doğrudan etkilemektedir.
4. Bireyin kendisi için yaptığı değerlendirmelerin diğer insan tarafından yapılan değerlendirmeler ile örtüşmesi de bireyin benlik saygısına doğrudan etki etmektedir.

Copersmith, bu etkenlerin yanı sıra bireyin sahip olduğu fiziksel yetkinliğin de duygusal yapısına etki ettiğini ve benlik saygısı üzerinde etkili olduğunu savunmaktadır. Bireyin fiziken iyi olması belirli yaş aralıklarında farklı anlamlar ifade etse de kimi zaman itibar, kimi zaman ilgi, kimi zamansa kişisel beceri katmaktadır. Tüm bunlar da yüksek özgüven ve beraberinde yüksek benlik saygısını oluşturmaktadır. Ters durumda ise fiziksel olarak iyi durumda olmayan ve güçsüz, çelimsiz bir yapıya sahip olan birey arkadaşları tarafından alay konusu olabildiği gibi fiziksel yetkinlik anlamında da yetersiz kalabilmektedir. Bu da düşük benlik saygısını beraberinde getirmektedir (Yavuzer, 2002: 14).

Tüm bu araştırmalar ve tanımlamalar neticesinde benlik saygısını bireyin kendisi ile ilgili değerlendirmesi olarak özetlemek ve bireyin sahip olduğu bilgi, yetenek, sosyal statü, ekonomik durum gibi değişkenlerin de doğrudan etki ettiği ifade etmek mümkündür (Çuhadaroğlu, 1986: 44). Benlik saygısı tek bir değişkenden etkilenmez. Kişinin yaşamına etki eden faktörlerin sonucu ortaya çıkan bir totaldir.

1.1.5. Benlik Saygısının Gelişimi

Gelişim, ancak ve ancak etkileşim ile mümkündür. Bireyin kişisel gelişiminin yanı sıra toplumsal etkileşimi ve topluluk içerisindeki aktifliği gelişimin temel kaynaklarıdır. Bu süreç kişinin yaşamı boyunca sürmektedir. Kişi, doğduğu andan öldüğü ana kadar gelişimini sürdürmektedir. Elbette bu gelişimin yönü ve düzeyi kişiden kişiye farklılık göstermektedir (Aydın, 2001: 1).

Bireylerin gelişimleri çeşitli evreler söz konusudur. Bu evreler kriz dönemleri olarak adlandırılmaktadır. Kriz dönemlerinin fiziksel ya da zihinsel olarak sağlıklı atlatılmaması bireyde kalıcı hasarlara yol açmaktadır ve bu

hasarların telafisi de oldukça güçtür. Aynı zamanda kriz döneminde meydana gelen bir sorun, bir sonraki kriz döneminin de olumsuz etkilenmesine doğrudan yol açmaktadır. Bu sebeple kriz dönemlerinin sağlıklı atlatılmasına özen gösterilmesi kritik öneme sahiptir.

1.1.5.1. Çocukluk Döneminde Benlik Saygısı Gelişimi

Bu dönemdeki gelişim bireyin kontrolü ile gerçekleşen bir gelişim değildir. Birey, bilinçdışı gelişim kaydederek yaşantısına başlamaktadır. Çocukluk dönemi bireysel benliğin temelini oluşturduğundan son derece önemlidir. Konuya ilişkin çalışmalar neticesinde de çocukluk dönemi alt dönemler şeklinde ele alınmaktadır.

Piaget'e göre bu dönemler şu şekildedir:

İlk dönem *duyusal motor* dönemidir. Bu dönem, bireyin doğumu ile başlamaktadır. Öncelikli olarak dünyaya gelen birey çevresindeki hareketleri algılamaya çalışır. Çevresinde gördüğü nesnelere dokunur, koklar, tatmaya çalışır. Duyularını kullanarak nesnelere test eder ve tanımaya başlar. Bireyler, doğdukları andan itibaren 25 cm' lik mesafeyi görebilmektedir. Doğumdan 1 ay sonra görme duyusu gelişim göstermekte ve bu mesafe gitgide artmaktadır. Bu sayede de nesnelere olan ilişki artmakta ve gözlem düzeyi gelişmektedir. Doğumdan 3-4 ay sonra bebeğin işitme duyusu da gelişim göstermeye başlamakta ve artık daha net sesler de duyulabilir hale gelmektedir. Duyulan seslerin gözlemlenmesi dönemine geçilmektedir. İşitme ve görme duyularının birleşimi ile birlikte de zevkler gelişmeye başlar. Bebek, çıkardığı sesteki ya da sunduğu görsellikten hoşlandığı nesnelere tercih etmeye başlar. 8-12 aylık bebeklerde öğrenim gelişim göstermektedir. Geçmiş deneyimlerinden yararlanarak yeni olay ve durumlar için tercihler yapılır. Örneğin sıkıldığında ses çıkartan oyuncaklara benzeyen oyuncaklardan sıkılarak ses çıkması beklenir. Yine bu dönem ilk kelimelerin (seslerin) çıkartıldığı dönemdir. 1 ile 1,5 yaş aralığındaki bebekler deneme yanılma yöntemine başvurmaktadır. Bu dönemde tanıştıkları yeni nesnelere denemeden kaçınmayarak izlenim oluşturmaktadırlar. 1,5 ile 2 yaş aralığındaki bebeklerde ise soyut düşünme yetisi gelişim göstermektedir. Örneğin yuvarlak bir tepsi ya da simit, araba direksiyonu işlevi görebilmektedir. Bu dönemde çıkartılan ses ya da

kelimelerin dışında iki kelimelik cümleler oluşturulmaktadır (Tuna ve Kayaoğlu, 2013: 51-57).

Duyusal motor döneminde ilk gelişimler kaydedilmekte ve semboller kullanılmaktadır. Bebeğin sahip olduğu sembolik kapasite, sahip olduğu ifade etme becerilerinin bütünüdür. Sembolik kapasitesi gelişmiş olan bir bebek, kendisini ifade ederken daha fazla sembolden yararlanmaktadır. Bununla birlikte görmese bile daha önce deneyimlediği nesnelere de varlığını hatırlamaktadır (Tuna ve Kayaoğlu, 2013: 51-57).

Duyusal motor dönemini *işlem öncesi* dönem takip etmektedir. Bu dönem çocuğun 2 ile 7 yaş arasındaki sürecini kapsamaktadır. Bu dönemde çocukların sembol kullanımları artmaktadır ancak olaylar arasındaki ilişkileri mantıksal olarak takip edemediklerinden neden - sonuç ilişkisi anlayamamaktadır. İşlem öncesi dönemdeki çocuklar ben merkezlidir. Kendi düşünce ve zevklerini takip edebildiklerinden karşısındaki kişi ya da kişilerin de aynı düşüncede ve aynı zevklere sahip olduklarını düşünmektedirler. Bu sebeple de karşı taraf ile sık sık çatışmaya girdikleri bir dönemdir.

İşlem öncesi dönemi de *somut işlemler* dönemi takip etmektedir. 7 ile 12 yaş aralığındaki çocukların içerisinde yer aldıkları dönemdir. Bu dönemde okul eğitiminin de başlaması ile birlikte bilinç yapısı gelişim göstermektedir. Bu dönemde olaylar arasındaki ilişkileri kavrayabilmekte, neden-sonuç ilişkisini kurabilmekte ve geriye dönüp mantıksal ilişki kurabilmektedirler. Bu dönemdeki çocuklar akıl yürütmekte, sorunlara çözüm geliştirmekte ve yeni bilgi ve fikirleri kavrayabilmektedir.

Freud'a göre bu dönemler şu şekildedir:

İlk dönem *oral* dönemdir ki bebeğin doğumundan itibaren 18 aylık süreci kapsamaktadır. Bu dönem içerisinde bebek ağız yolu ile çevresini ve nesnelere tanımaktadır. Freud'a göre bu dönemi doyuma ulaşarak geçiren bebekler ilerleyen yıllarda iyimser bireyler olurken, bu dönemi yeterli doyuma ulaşmadan tamamlayan bebekler ilerleyen yıllarda saldırgan ve kötümser bireyler haline dönüşmektedir.

Yeterli doyuma ulaşamayan bebekler bu döneme bağlı kalmaktadırlar ve bu da sonraki dönemlerde yeterli gelişimi gösterememelerine yol açmaktadır. Bununla birlikte de utangaç, saldırgan, çevresi ile etkileşimi düşük ve benlik saygıları düşük bireyler olarak yetişmektedirler. Bu da şüphesiz birey adına olumsuz sonuçlar doğurmaktadır (Tuna ve Kayaoğlu, 2013: 71-73).

Freud'a göre oral dönemden sonra *anal* dönem gelmektedir. Bu dönem, çocuğun 18 aylık hali ile 3 yaşına kadar ki süreci kapsamaktadır. Çocuklar oral dönemde tuvalet eğitimini almaktadırlar. Tuvalet eğitimini alma şekilleri ise kişiliklerine doğrudan yansımaktadır. Şiddet ve baskı ile tuvalet eğitimini alan çocuklar kavgacı, kendisine ve çevresine zarar veren, çabuk sinirlenen bireyler haline dönüşmektedirler. Ayrıca çocukların inatçı, düzenli ya da titiz bireyler olmalarında da yine aldıkları tuvalet eğitiminin önemli yeri bulunmaktadır.

Bir sonraki dönem *fallik* dönemidir ve çocuğun 3 ile 5 yaş arasındaki sürecini kapsamaktadır. Bu dönem içerisinde çocuk karşı cinsi tanıyarak ilk ilgisini duymaya başlar. Bu dönemde erkek çocukların anneye, kız çocukların da babaya ilgi duydukları görülmektedir. Karşı tarafın da ilgisini kazanabilme adına hemcinslerin davranışları gözlemlenerek taklit edilmeye başlanır (Tuna ve Kayaoğlu, 2013: 71-73).

Bir sonraki dönem *gizil* dönemdir ve çocuğun okula başladığı dönem ile 12 yaşına kadar ki süreci kapsar. Çocuğun eğitim görmeye başlaması ve kendi yaş grubundan kalabalık bir ortama girmesi gelişimi adına önemli bir adımdır. Bu dönem içerisinde çocuğun karşı cinse olan ilgisi azalmakta ve hemcinsleri ile daha fazla vakit geçirmeye başlamaktadır. Aynı yaşta birçok çocuğun bir arada yer alması şüphesiz tartışmaların yaşanmasını da beraberinde getirmektedir. Bu tartışma anlarında grup tarafından aşağılanmak ve dışlanmak çocukta önemli bir tahribata yol açmaktadır ve özgüvenini yitirmesine neden olmaktadır. Bu dönemi çocuğun sosyalleşmeye başladığı, cinsiyetini tanıyıp davranışlar geliştirdiği ve toplumsal rolünü öğrendiği dönem olarak özetlemek mümkündür (Tuna ve Kayaoğlu, 2013: 71-73).

Bir başka psikoanaliz kuramcısı olan Erikson da benlik gelişimini dönemlere ayırmıştır ve belirli yönleriyle Freud'un dönemleri ile benzerliğe sahiptir. Erikson'a göre ilk dönem çocuğun 0 – 1 yaş aralığındaki süreçtir. Bu dönem bebeğin güven yetisinin gelişim gösterdiği *temel güvene karşı güvensizlik* dönemidir. Annesi ya da annesi işlevindeki birey ile arasındaki ilişki neticesinde insanlara karşı güven duygusu gelişim göstermektedir (Yeşilyaprak, 2004: 119). Bu dönemi Freud'un oral dönemi ile benzetmek mümkündür. Bebeğin ihtiyaçları özenle karşılanır, gerekli ilgi ve sevgi gösterilir ise güvenli duygusu yüksek bir bebek gelişim gösterecektir. Aksi durumda ise şüphesiz güven duygusu düşük olacaktır (Ulusoy ve diğerleri, 2005: 97).

Ericson'a göre bir sonraki dönem olan *bağımsızlığa karşı utanma ve şüphencilik* dönemidir. Bu dönem çocuğun 1 ile 3 yaş arasındaki süreci kapsamaktadır ve çocuklar kendi ihtiyaçlarını kendileri karşılamak isterler. Engellenmeleri durumunda kendilerinden şüphe ederler ve utanmaya başlarlar. Bu dönemi de Freud'un anal dönemi ile benzetmek mümkündür. Bu dönemde çocuğun iki temel arzusu vardır.

1. Kendi ihtiyaçlarını kendi karşılamak, isteklerini gerçekleştirmek
2. Herhangi bir baskı ya da engel ile karşılaşmamak

Bir sonraki dönem *girişkenliğe karşı suçluluk duyma* dönemidir. Çocuğun 3 ile 6 yaş arasındaki süreçtir. Bu yaştaki çocuklar ebeveynlerin bağımsız davranışlar sergileyebilme yetilerini geliştirdiklerinden girişkenlikleri artış gösterir. Merakı, hevesi ve ilgisi artar. Yeni şeyler öğrenmek ister ve sürekli dener. Bu süreç çevresindekilerce destek görmesi çocuğun benlik gelişimine olumlu katkı sağlamaktadır. Aksi durumda ise çocuk suçluluk hissederek yaptığının yanlış olduğu fikrine kapılır. Şüphesiz bu da benlik saygısını düşürdüğü gibi denemeye olan hevesinin de kaybolmasına yol açar. Çocuk yeniliklerden uzak kalır ve benlik saygısının yanı sıra kişisel gelişimine de olumsuz etki eder. Bu dönemi de Freud'un fallik dönemine benzetmek mümkündür (Ulusoy ve diğerleri, 2005:101).

Bir sonraki dönem *başarıya karşı aşağılık duygusu* dönemidir. Bu dönem 6 ile 12 yaş arasındaki süreci kapsamakta olup çocuğun eğitim hayatına başlaması ile değişen hayatını içerisine almaktadır. Bu dönemde çocuk gerek diğer çocuklar ile kurduğu ilişki, gerekse de eğitim hayatındaki başarı düzeyine paralel olarak benlik gelişimini sürdürmektedir. Çocuğun sosyal yönünün pozitif yönlü gelişmesi ve eğitim hayatının da başarılı olması benlik gelişiminde önemli kazanımlar sağlamaktadır. Bununla birlikte tersi durumda ise çocuk rencide olmakta ve kendisini yaşlılarından aşağı hissetmeye başlamaktadır. Bu da içine kapanık, özgüveni düşük ve mutsuz bir çocuk ortaya çıkmasına yol açmaktadır (Ulusoy ve diğerleri, 2005: 102).

Alanın öncü isimlerinin farklı kuramları incelendiğinde bireylerin benlik gelişiminde çocukluk döneminin büyük etkisi olduğu görülmektedir. Her dönem kendi içerisinde kritik dönemlere ayrılmakla birlikte her kritik dönem çocuğun gelişim ödevleri olup hayati öneme sahiptir. Her bir dönemi sağlıklı tamamlayarak atlatabilmek önemlidir. Eğer dönem ödev ve gerekleri yapıp yaşanmaz ise sonraki dönemlere bu aksaklıklar problem ve sorun olarak aktarılmaktadır. Bu ise yüksek oranda özgüven kaybına sebep olmakta, benlik gelişimini ve benlik saygısını olumsuz etkilemektedir. Bu sebeple de çocuk gelişimi adına yüksek hassasiyet gösterilmesi ve bilinçli davranılması büyük önem taşımaktadır.

1.1.5.2. Ergenlik Döneminde Benlik Saygısı Gelişimi

Ergenlik, genellikle hızlı fiziksel değişimlerle başlar, psiko-sosyal olgunlaşma ile devam eder. Kişinin bağımsızlığını ve sosyal üretkenliğini kazandığı, çok da belirgin olmayan bir zamanda sona erer. Ergenliğin başlama yaşı gibi bitiş zamanı da bireye, fiziki ve sosyal çevreye göre değişimler gösterebilir. Buna karşın ergenliğin genellikle 13-14 yaşlarında başladığı ve ortalama 20 yaş civarında bittiği kabul edilmektedir (Çekuç ve Diğerleri, 2012: 38). İlköğretim ikinci kademe öğrencileri (12-14 yaş) ergenliğin ilk ve en önemli yıllarındadırlar.

Ergen için anne ve baba çok önemlidir. Ergenin anne ile olduğu kadar baba ile de yakınlık kurması olumlu sonuçlar doğuracaktır. Baba ve anne ile olumlu iletişim kurup, aile üyelerinin birbirini tamamlaması ergen için en büyük ödül

olacaktır. Ergenin kendini gerçekleştirmesi ve yapıcı hissetmesi ailedeki iletişime göre olacaktır. Ergenin ihtiyaçları çocukluktaki gibi maddi imkân ve olanaklar, sağlık, okul ve sevgi gibi temel ihtiyaçlarla sınırlı değildir. Ergenin birçok duygusal ihtiyacı vardır. Bunlardan bazıları; ilgi, beğeni, benimsenme, istenme ve önemli olduğunu hissetmektir. İyi yetişmiş her açıdan sağlıklı bir ergene bakıldığında ailenin ergenin vücut gelişiminin yanı sıra zihinsel ve psikolojik gelişimini kabullenip, ergenin ihtiyacı olan bütün duygusal desteği verdiği görülmektedir. Bunu yapmayan ailelerde ise ergen; başarısızlık, psikolojik bozukluklar, olumsuz sosyal hayat gibi sorunlarla karşı karşıya gelmektedir.

Ergenin yapısı durağan değildir. Gelişir ve değişir. Sadece söylenenlerden değil söyleme tarzlarından, bedensel ifadelerden, gerçekleşen olay ve durumlardan etkilenir. Bu da ergenin benliğini, psikolojisini, sosyal çevresini oluşturur. Ergende yapılan ya da hissettirilen her şey bir gün kendisini gün yüzüne çıkaracaktır (Cürebal ve Çetin, 2012: 89-90).

1.1.5.3. Yetişkinlik Döneminde Benlik Saygısı Gelişimi

Birey, yetişkinliğe adım atması ile birlikte hayatında radikal değişiklikler yapmaya başlamaktadır. Bu değişikliklerin neticesinde bireyin kendisine yönelik almış olduğu kararlar ve yapmış olduğu tercihler kişiliğinin oluşumunda etkili olmaktadır. Birey, yetişkinliğe adım atması ile birlikte mesleği seçmekte, aile kurarak ebeveyn olmaktadır. Bunlar da beraberinde farklı sorumluluklar getirmektedir. Yıllar içerisinde çocuğun büyüüp aileden uzaklaşması ve bireyin yıllardır monotonluk içerisinde yer alarak iş hayatını ve aile yaşantısını sürdürmesi orta yaş krizini de beraberinde getirmektedir. Bu kriz ile birlikte birey bir kez daha radikal değişimler peşinde koşmaya başlar. Bu durum kimi bireyler için boşanma ile sonuçlanırken, kimi bireyler için iş değişimi, kimi bireyler için ise şehir değişimi ile sonuçlanmaktadır. Nihayetinde mevcut durumunda dışında gelişmeler yaşanarak yaşantıda önemli bir değişikliğe gidilmektedir. Belirli bir yaştan sonra kadınlarda menopoz, erkeklerde antropoz yaşanması ise çeşitli hormonal ve duygusal değişimleri beraberinde getirerek yeni krizlere yol açmaktadır. Sonuç olarak bireyin yaşantısındaki dalgalanmalar sürekliliğini korumakla birlikte farklı sonuçlar

doğurmaktadır ve bu da benlik saygısı üzerinde değişimlere yol açmaktadır. Yüksek benlik saygısına sahip bireyin bir ömür yüksek benlik saygısına sahip olacağından ya da düşük benlik saygısına sahip bireyin bir ömür düşük benlik saygısına sahip olacağından söz etmek mümkün değildir (Tuna ve Kayaoğlu, 2013: 59-60),

1.1.6. Benlik Saygısı Düzeyleri

Benlik saygısı kişisel bir olgu olup bireyin kendisine bakış açısına paralellik göstermektedir. Bireyin kendisine duyduğu saygıyı düşük ya da yüksek şekilde ikiye ayırmak mümkündür (Kırel ve diğerleri, 2013:120).

Yüksek benlik saygısı, bireyin kendi davranışlarını olumlu değerlendirdiği tutumdur. Yüksek benlik saygısına sahip bireyler, kendilerini motive etmekte güçlük çekmemektedir. Hatalarının, eksikliklerinin ve zaaflarının bilincinde olup bu gerçekler çerçevesinde hareket etmektedirler. Kendilerine olumlu bakma ve olumlu değerlendirme eğilimi gösterirler. Başarısızlık ya da olumsuzluklar karşısında hemen yılmazlar. Problemlerini çözebilmek için alternatif çözüm yolları bulmaya ve denemeye isteklidirler. Sosyal ilişkileri gelişmiş olup yardımlaşmaktan ve paylaşmaktan kaçınmamaktadırlar (Yörükoğlu, 1990, alıntı: Palti, 2012: 10-11).

Düşük benlik saygısı ise tam tersi durum olup bireyin iç savaşına yol açmaktadır. Olayları ve kendisini olumsuz değerlendirmeye yatkın tutumları karşılaştıkları problem durumlarını büyütmelerine yol açıp, çözüm yerine problemin etrafında dönme ve şikâyet halinde kendini gösterebilmektedir. Bu bireyler sürekli olarak olaylara negatif yaklaşmakta, özgüvenleri düşük olmakta, sorumluluk almaktan ve topluluk içerisinde etkileşime girmekten kaçınmaktadırlar. Asabi, kendilerine ve çevrelerine karşı güven problemi yaşayan, topluluk içerisinde etkileşime girmekten kaçınan bireyler olabilmektedirler.

1.1.7. Benlik Saygısını Etkileyen Faktörler

Benlik saygısı, bireyden bireye değiştiği gibi aynı birey için dönemden döneme de farklılık göstermektedir. Bu doğrultuda birey yetiştirilme tarzından, aldığı eğitimden ve kişisel yapısından etkilendiği kadar dış faktörlerden de doğrudan etkilenmektedir. Bireyin benlik saygısını etkileyen başlıca faktörler şunlardır (Tuna ve Kayaoğlu, 2013: 68-69).

- Sosyoekonomik düzey,
- Cinsiyet,
- Yaş,
- Aile,
- Beden imajı,
- Sosyal ilişki
- Beceriler

1.1.7.1. Sosyoekonomik Düzey

Ailenin sahip olduğu gelir düzeyi bireyin sosyoekonomik düzeyini doğrudan etkilemektedir. Günümüz yaşam standartları gerçekleri çerçevesinde gelir düzeyi arttıkça yaşam kalitesi artmakta, bireyin yaşadığı ev, evin bulunduğu muhit, sahip olduğu varlıklar ve yaşam tarzı değişiklik göstermektedir. Ergenlik dönemindeki bireylerde de tüm bu maddi olanaklar benlik saygısının artmasına ya da azalmasına doğrudan etki eden unsurlar halinde dönüşmektedir. Sosyoekonomik düzey arttıkça benlik saygısı artarken, sosyoekonomik düzey azaldıkça birey eksiklik hissetmekte ve benlik saygısı azalmaktadır (Sayan ve diğerleri, 2001: 29-30; Erşan ve diğerleri, 2009: 40-41). Bununla birlikte ailenin sosyoekonomik düzeyinde bağımsız olarak kendi geçimini sağlayabilme adına çalışan bireylerde bu çalışma zorunluluğu bir üzüntü ve benlik saygısında azalışa yol açmayıp aksine özgüvenle birlikte benlik saygısının artmasına yol açmaktadır (Baybek ve Yavuz, 2005: 93-94).

Ergenlik dönemindeki bireylerde yaşanan yer büyük önem taşımaktadır. Ailenin yaşadığı yer de şüphesiz sosyo-ekonomik düzey ile paralellik göstermektedir. Bununla birlikte yaşanan yerin sunduğu imkânlar da benlik saygısının artmasında rol oynayan unsurlar arasında yer almaktadır. Maddi kuvvetin artması yeni sosyo-kültürel imkânlara kapı açabilecek, gencin kendisine hem uğraş hem de gelişimi açısından farklı aktivite ve etkinliklere katılım şansı yükselecek böylece sosyal hayatın ve yeni denemelerin içinde olmak benlik saygısı gelişimine olumlu katkı sağlayacaktır. (Baybek ve Yavuz, 2005: 93-94).

Refah düzeyi yüksek olan yerlerin, varlıklı ailelerin çocukları ile dar gelirli aileden gelen çocuklar arasında benlik algılarında farklılık olması beklenir. Rahat ve istediğine daha çabuk ve stressiz ulaşabilme, aksi durumlara göre kişide psikolojik açıdan hayata ve kendine güven anlamında pozitif etkide bulunacaktır. Maddiyatın kuvvetli oluşu bazı noktalarda kişiyi çaresizlik ve eli kolu kısa hissiyatından kurtarabilir. Ancak yine de her ekonomik sınıfın kendine has problemleri olması reddedilemez. Çünkü her çevrenin kendine has kıstasları, sosyal beklentileri ve görünmez normları olacağı şüphe götürmez. Buna uyum sağlamak belli çizgide bulunduğu çevrenin sosyo-ekonomik beklentilerine uymak, karşılamak ve geri kalmamak bölge sakinlerinin hedefleri arasındadır. Geri kalınması halinde ise kişide rahatsızlık hissi oluşur. Bunu içsel dinamikleriyle teskin edemeyen bireyin özgüveni ve cesareti kırılabilir, zamanla benliğinde olumsuz etkiler oluşturabilir.

1.1.7.2. Cinsiyet

Herhangi bir bireye bakıldığında tespit edilen ilk özelliği cinsiyetidir. Bir kişiye bakılarak kadın mı yoksa erkek mi olduğu kolayca belirlenebilmektedir. Bu belirleme çeşitli yakıştırmaları da beraberinde getirmektedir. Kadın için farklı nitelik yakıştırmalarında, erkek için farklı nitelik yakıştırmalarında bulunmaktadır. Bu da toplumsal sorunların yanı sıra bireysel sorunları beraberinde getirmektedir. Örneğin çocuk sahibi olacağını öğrenen bir aile, çocuğun cinsiyetinin belirlenmesi ile tercihler yapmaya başlamaktadır. Odanın rengi kız çocuğu için pembe, erkek çocuğu için mavi olarak seçilirken, kıyafet

tercihlerinde de bu renkler ön plana çıkmaktadır. Oyuncak olarak ise erkekler için araba ya da oyuncak silahlar, kızlar için ise oyuncak bebekler alınmaktadır. Çocuk daha dünyaya gelmeden cinsiyeti doğrultusunda yönlendirmelere maruz kalmakta ve tercihleri belirlenmektedir. Tüm bu yetiştirilme tarzındaki farklılıkların yanı sıra fizyolojik ve hormonal farklılıklar da bireyin gelişiminde rol oynamaktadır ve tüm bu değişkenler bir bütün olarak ele alındığında bireyin benlik saygısına yansımaktadır (Kırel ve diğerleri, 2013: 132, 133, 138).

1.1.7.3. Yaş

Benlik yaş değişkeni anlamında incelendiğinde ergenlerde benlik saygısının yaş ve sınıf yükselmesiyle beraber doğru orantı gösterdiği fark edilmiştir. Yani yaş ilerledikçe benlik saygısı da artmaktadır (Baybek ve Yavuz, 2005: 93-94). Bunda yaş arttıkça ve sınıf olarak bir kademe daha yükseldiğinde ergenin kendini keşfi (bilişsel- duyuşal ve fiziki yönlerden), her yıl eklenen yeni yaşamsal deneyimleri, yeni yaşın kişiye kattığı yeni bilgiler ve olgunluğun etkisi olacağı düşünülebilir.

1.1.7.4. Beden İmajı

Beden algısı bireyin kendi bedenine yönelik düşüncelerinin karşılığıdır. Birey, fiziksel görüntüsünü değerlendirmekte ve bu doğrultuda bir değerlendirmede bulunmaktadır. Özellikle çocukluktan ergenliğe geçiş döneminde meydana gelen duygusal dalgalanmaların yanı sıra ani fiziksel değişimler de göz önüne alındığında bu dönemi kritik bir dönem olarak nitelendirmek mümkündür. Bu dönemde sıklıkla bireyin kendisine yönelik eleştirilerde bulunduğundan söz etmek de mümkündür. Bireyin fiziksel durumu ne olursa olsun vücudu ile barışık olması gerektiği gerçeği inkâr edilemez bir durumdur. Beden algısının benlik saygısına etkileri düşünüldüğünde bu durumun gerekliliği çok daha önemli bir hal almaktadır. Bireylerin ergenlik dönemleri incelendiğinde kızların sivilce ve kilo konusunda çok hassas oldukları, çoğunlukla da zayıflama çabası içerisinde oldukları görülmektedir. Erkeklerde ise seste meydana gelen değişim daha az konuşmalarına ve içine kapanık bir yapıya bürünmelerine yol açmaktadır. Unutulmamalıdır ki bu evrelerden her birey geçmektedir ve bu sebeple de utanılması gereken bir durum değildir (Oktan ve Şahin, 2010:7-8; Gün, 2006: 65-66).

1.1.7.5. Sosyal İlişki ve Beceriler

Benlik saygısı yüksek bir birey, eleştirilmekten çekinmemektedir. Bununla birlikte kendisine ve çevresine duyduğu saygı çerçevesinde rahatsız edici davranışlardan kaçınacak düzeydedir. Bu iki bilincin birleşimi neticesinde de toplum içerisinde tavırlarını kısıtlamamakta ve rahatlıkla diğer insanlar ile iletişim kurmaktadır. Bu rahatlık ve güçlü iletişim, bireyim sosyal ilişkilerinin sağlıklı olmasını sağlamaktadır (Tutar ve diğ. 2009: 491-495).

Ergenin hemcinsleri ve karşı cinsle olan ilişkileri de benlik saygısını etkiler. Ergenin arkadaşlarının olması, bir gruba dâhil olması ergenin benlik saygısını artırır. Karşı cinsten duygusal anlamda arkadaşı olmayan kimi gençlerde benlik saygısının sadece ailevi anlamda pozitif etkilendiği, sosyal ilişkiler anlamında pozitif gelişim gösteremediği görülmüştür. Duygusal arkadaşı bulunan ergenin ise sosyal manada da pozitif benlik geliştirebildiği gözükmektedir. Bunların yanında ailenin ergenin arkadaşlarına olan tutumu ve yaklaşımı da ergenin tutum ve davranışlarını etkiler. Ergenin arkadaş seçimlerine saygı duyan, aşırı karışmayan, arkadaşlık ilişkilerine mani olunmayan ergenin benlik saygısının daha gelişmiş olur (Çevik ve Atıcı, 2009: 347-350).

Nitekim günümüzde televizyon dizi ve filmleri, sosyal medya işlenen konular itibariyle devamlı karşı cinsle duygusal ilişkiler desteklenmekte ve bu tarz ilişkiler erken yaşlara çekilmektedir. Artık karşı cinsten bir arkadaşı ya da flörtü olmayan ergen kendini acınası, yalnız, arkadaşları arasında onlarda kendisi gibi değil ise ezik hissedebilmektedir. Grubunda herkesin flörtü varsa onlara benzeyemediği için kendisini farklı ve eksik hissedebilir. Bu durum benlik gelişimini ve kendine duyduğu benlik saygısını olumsuz etkiler. Bu durum her ergende böyle cereyan edecek diye bir kaide yoktur. Ancak kendi düşünce, fikir, duygu ve istekleri yerine daima grup normlarını kabul etmeye yatkın, kendisini pek dinlemeyen, muhtemelen özgüveni eksik öğrenciler bu durumlardan daha yoğun etkilenebilmektedir. Özgüveni yüksek, hedefleri olan, seçimlerini kendisi yapabilen, olumlu aile desteği alan ergenler durumlardan böylesi olumsuz

etkilenmeyecek, konular üzerine daha akılcı mantıklı yaklaşarak bu durumları problem haline getirmeyecektir.

1.1.7.6. Aile

Aile, bireyin ilk eğitimini aldığı yerdir. Kişisel gelişimin temelini oluşturduğu gibi toplumun da temel ögesidir. İnsanlığın var oluşundan itibaren çevresi ile ilişkisi içerisinde olduğu bilinmektedir. Bu ilişki etkileşimi de beraberinde getirmektedir. Gerek duygusal paylaşımlar olsun gerekse de maddi paylaşımlar olsun, bireylerin varlığını sürdürebilmeleri adına olmazsa olmaz konumundadır. Bireylerin en çok etkileşim ve paylaşım içerisinde olduğu çevre ise “aile” dir (Yağbasan ve İmik, 2006: 227-229). Toplum konulu tüm araştırmaların temelinde aile yer almaktadır ve aile ile kurulan iyi ilişkilerin, bireyin toplum ile iyi ilişkisi kurmasına da doğrudan etki ettiği defalarca ispatlanmıştır (Bekir, 2009: 10).

Türkiye’deki aile yapıları incelendiğinde 4 alt başlık oluşturmak mümkündür.

- **Çekirdek Aile:** Anne, baba ve çocuklardan oluşan klasik ailedir. Aile, küçük olduğundan birey odaklı bir yapı söz konusudur. Bu tip ailelere ağırlıklı olarak şehirlerde rastlanmaktadır ve bu sebeple de çekirdek aile fertleri modern, eğitilmiş, şehir yaşantısına uyumludur. Çocuklar aile için çok önemlidir ve yüksek ilgi gösterilmektedir (Baybek ve Yavuz, 2005: 93-94).
- **Geleneksel Geniş Aile:** Bu aile, çekirdek ailenin daha kalabalık halidir. Anne, baba ve çocukların yanı sıra büyükanne, büyükbaba, amca, hala, teyze, dayı gibi aile büyükleri de yer almaktadır. Genellikle bu ailelere kırsal kesimlerde rastlanmaktadır. Bu tip ailelerde aile büyükleri insan gücü yoğun iş fırsatlarına sahip olabilmektedir ve barınma, eğitim gibi temel ihtiyaçlardan kısıtlı imkânlarla belirli ölçüde yararlanmaktadır.
- **Geçiş Ailesi:** Geleneksel geniş ailenin daha iyi imkânlar ve elde etme amacı ile bazı fertlerin köyden kente göç etmesi ile oluşan halidir. Aile bölünme yaşayarak küçülmektedir.

- **Parçalanmış Aile:** Ailenin temelini oluşturan anne-babanın boşanması ya da eşlerden birinin veya her ikisinin vefat etmesi sonucu çocukların anne-babaları ile bir arada yaşam sürdüremedikleri aile tipleridir. Bu tip ailelerde çocuklar olumsuz etkilenmekte, özellikle duygusal çöküntüler yaşamaktadır. Bu tip ailelerde aile büyüklerine önemli roller düşmekte, ölüm ya da boşanma neticesinde oluşan eksikliklerin giderilmesi adına çaba gösterilmesi gerekmektedir.

Genç bireylerin benlik saygısı aile büyükleri ile kurduğu iletişimden yakından etkileşim içerisindedir. Aile büyükleri genç bireyin özel yaşantısına saygı çerçevesinde ilgi göstermekte, sorunlarını dinlemekte, fikirlerini almakta ise genç bireyin benlik saygısı pozitif yönde gelişim göstermektedir. Tersini durumda ise genç bireyin benlik saygısı negatif yönde değişim göstererek azalmakta ve bu durum bireyin davranışlarına, özgüvenine olumsuz yansımaktadır. Ailelerin bu konudaki temel bakış açıları genç bireyin de ailenin ferdi olduğu ve fikirlerini belirtme hakkının bulunduğu gerçeğini kabullenmeleridir. Özellikle babalarda bu durumu kabullenmek ve tabiri yerindeyse çocuğundan “akıl almak” çok zor gelmektedir. Buna karşın her bireyin farklı alanlarda yetkin olduğu gerçeğinden yola çıkarak babanın bilgi ve deneyim birikiminin düşük olduğu ancak çocuğun bilgi ve deneyim birikiminin yüksek olduğu konuların var olabileceği bilinmeli ve çocuktan fikir almaktan çekinilmemelidir (Baybek ve Yavuz, 2005: 93-94).

1.1.7.7. Başarı

Zekânın akademik başarı üzerindeki etkilerine yönelik araştırmalarda zekânın akademik başarıya doğrudan etki ettiği sonucu elde edilmektedir. Bireyin zekâsı ne kadar yüksek ise akademik başarısı da o kadar yüksek olmaktadır (Öztürk ve Sevil, 2005: 17). Başarı ve zeka birbiriyle doğru orantılıdır ancak yüksek zekaya güvenip çalışmamak kişiyi başarısızlığa itebilir. Yoğun emek verilmesi durumunda, normal zeka düzeyindeki kişiler büyük başarıya ulaşabilmektedirler.

Benlik saygısının akademik başarı üzerindeki etkilerinin belirlenmesi amacı ile de birçok araştırma gerçekleştirilmiştir. Bu araştırmalar neticesinde iki değişken arasındaki ilişkinin orta kuvvette ve pozitif yönde olduğu belirlenmiştir. Bu sonucu

detaylandırmak gerekir ise benlik saygısı yüksek bir öğrencinin akademik başarısı da yüksek olurken, benlik saygısı düşük bir öğrencinin akademik başarısı da düşük olmaktadır. Ancak ilişkinin orta kuvvette olması itibari ile benlik saygısını arttırmaya yönelik girişimlerin doğrudan akademik başarıyı arttırmadığı sonucu ortaya çıkmaktadır (Öztürk ve Sevil, 2005: 17).

1.2. Anne – Baba Tutumları

Çalışmanın başından beri üzerinde en çok durulan nokta çocuğun kişilik gelişiminde, zihinsel ve duygusal gelişiminde, özgüveninde başlıca belirleyici etken anne ve baba tutumlarıdır.

Anne baba tutumları da şahısların almış oldukları eğitim, sosyo-ekonomik yapıları, kültürel birikimleri ve eşler arasındaki ikili ilişkinin boyutlarına göre farklılık göstermektedir. Genel olarak anne babanın çocuğunu yetiştirmekte benimsediği temel prensipler hal, tavır, davranış ve yaklaşımlarının bütünüdür denilebilir. Çocuk yetiştirmede karşılaşılan başlıca ebeveyn tutumları şu şekildedir:

1.2.1. Baskıcı-Otoriter Tutum

Anne-baba tutumu içerisinde ebeveynlerin çocuklarına gösterdikleri sevginin ötesinde çocuğa karşı davranışları gelmektedir. Baskıcı-otoriter tutum içerisinde çocuk kısıtlanmakta, fikir ve davranış hürriyetini bulamamaktadır. Ebeveynler, çocuk için doğru bulduklarını yaptırmakta yeri geldiğinde çocuğu buna zorlamaktadırlar. Herhangi bir şekilde çocuğun fikirlerinin dinlenmesi, doğru bulunan davranış üzerine tartışılıp çocuğun fikrinin dinlenmesi ya da çocuğun kendi bildiği doğruyu uygulaması mümkün değildir. Bu kimi zaman belirlenen kurallar ile kimi zaman da baskı ve şiddet ile sağlanmaktadır (Cürebal ve Çetin, 2012: 23).

Baskıcı-otoriter tutum içerisinde yapılan en büyük hatalardan birisi ebeveynlerin çocuklarından yaşından ya da kendisine sunulan koşullardan fazlasını beklemektir. Çocuğun başarmış oldukları göz ardı edilerek başaramadıkları üzerinde durulmakta, çocuğun başarısı hiçe sayılmaktadır. Bu da çocuğun kendisini yetersiz hissetmesine ve özgüvenini kaybetmesine neden olmaktadır (Cürebal ve Çetin, 2012: 23).

Baskıcı-otorite tutuma sahip ebeveynler, çocuklarının davranışlarını sık sık kısıtlamakta ya da cezalandırmaktadır ki bu da çocuğun gelişimine olumsuz yansımaktadır. Bu bakış açısı ile yetiştirilen çocuklar kendisine çizilen sınırların dışına çıkmaktan kaçınmakta, yeni deneyimlerden uzak durmaktadır. Deneme-yanılma yöntemine başvurmamakta, risk almamaktadır. Bu da duygusal gelişimin yanı sıra deneysel gelişimi de kısıtlamaktadır (Cüceloğlu, 2006: 37).

“Otoriter” aileler, genel nitelikleri yönünden;

- Çocuklarından sürekli olarak söylenenleri yapmasını, sunulan fikirlerin tartışılmadan kabul edilmesini ve uygulanmasını beklemektedir,
- Çocukları ile yeterli duygusal bağı kurmadan işveren-çalışan ilişkisine benzer bir ilişki yürütmektedir ki bu da çocuğun duygusal gelişiminde önemli hasarlara yol açmaktadır,
- Çocukların geleceklerine ilişkin en doğru kararı kendilerinin verebileceğine inanırlar, bu doğrultuda da çocuğa söz hakkı vermeden yönlendirmelerde bulunurlar ve çocuğun bu yönlendirmelere uymasını beklerler.

Baskıcı-otoriter tutum içerisinde ceza sistemi mevcuttur. Çocuk en ufak bir hatasında ebeveynlerince öngörülen cezaya çarptırılmaktadır. Kimi bu konuda ilerici ailelerde ise cezai yaptırımın dozajı daha da artmakta ve şiddete dönüşmektedir. Ceza sisteminden sözlü tutuma kadar şiddet çeşitleri farklılık göstermektedir. Çeşidi her ne olursa şiddetin her türlü çocuğun özgüveninde düşüklüğe neden olmakta ve benliğinde bozulmalara yol açmaktadır.

Baskıcı-otoriter tutum içerisinde çocuğun duygu ve düşünceleri ebeveynlerinin onayı olduğu sürece geçerlidir. Ebeveynler tarafından onay görmeyen duygu ve düşüncelerin hayata geçirilmesi söz konusu değildir. Bu durumda da çocuğun kendisine olan güveninin gelişim göstermesi mümkün olmamaktadır. Ailenin doğruları çocuğun doğruları olmakta, çocuk karar mekanizması olarak kendi birikimlerini ya da fikirsel dünyasını değil ebeveynlerini baz almaktadır (Cüceloğlu, 2006: 39).

Anne babalar her zaman çocukları için gizil modellerdir. Çocuk ne görürse onu uygulamaya eğilimlidir. Eğer ebeveynler çocuklarını sık sık cezalandırırlarsa

çocuklarında arkadaşlarına, kardeşlerine hatta varsa sahip oldukları evcil hayvanlarına karşı cezalandırıcı tutumu sergileme ihtimalleri oldukça yüksektir. Anne babasında kızdığı ve eleştirdiği yaklaşımları kişiler fark etmeden ilerleyen dönemlerde kendi evlatlarına uyguladıkları da toplumda sık rastlanan durumlardandır. Bireyler kendilerini ebeveyn tutumları hakkında bilinçlendirmezse aynı tutumları sergileyebilir.

Baskıcı-otoriter tutumla yetiştirilen çocuk anne-babasının eleştirisini almaktan korkmakta, hareketlerine hep dikkat etmekte, yanlış yapma korkusu fazla olmaktadır. Kendi ihtiyaç ve isteklerine değer verilmediğini hissetmekte ve bunu ifade etme şansı olmamaktadır. Otoriter bir aile ortamında yetiştirilen çocuklarda, anne-babaya sevgisizlik, insanlarla sağlıklı ilişkiler kurmama, kavgacı ve geçimsiz olma, duygularına hâkim olamama, alınganlık, birden parlayıverme, güvensizlik, yersiz korku ve kaygılar gibi özelliklere rastlanabilmektedir (Kahraman ve Polat, 2003: 26).

1.2.2. Koruyucu- İstekçi Tutum

Anne babaların çocuklarına aşırı koruyucu tutum sergilemeleri çocuğun gereğinden fazla kontrol altında yetiştirilmesine yol açmaktadır. Bu da çocuğun özgüveninin gelişiminde ve deneme yanılma yolu ile becerilerini, zevklerini keşfetmesine engel olmaktadır. Aşırı koruyucu tutum ile yetiştirilen çocuklar duygusal olarak kolay yıpranmakta, karşılaştıkları problemleri tek başlarına çözme yetisine sahip olmayarak desteğe ihtiyaç duymaktadır. Bu şekilde yetiştirilen çocukların akademik başarıları da yeterli olmamaktadır.

Çocuğu için önemli fedakârlıklar yapan, buna karşın herhangi bir talepte bulunmayan aileler çocuklarına verilebilecek en büyük zararlardan birisini aslında fark etmeden vermektedir. Bu şekilde yetiştirilen çocuklar, kendileri için yapılan fedakârlıkların değerinin bilincine varmayarak sanki olması gereken şeylermiş gibi düşünmeye başlar. Bu da hayatları boyunca “fedakârlıkları” olması gerekenlermiş gibi yorumlamasına ve dolayısıyla da beklemesine yol açar. Beklentileri devamlı yüksek olur. Annelerin aşırıya kaçtığı tutumlar olmaktadır. Aşağıdaki tutumları

sergileyen bir anne iseniz siz de aşırı koruyucu bir annesiniz demektir. Bu tutumlar şunlardır (Senemoğlu, 2005: 52) :

- Çocuğunuzun tabağındaki her şeyi yemesi konusunda ısrarcısınız
- Çocuğunuzun hareketlerini başına gelebilecek fiziksel zararlardan korumak için engelliyorsunuz.
- Gecede dört-beş kez okul öncesi çağındaki çocuğunuzun üstünü örtmek için kalkıyorsunuz.
- Ayrı bir yatağı olmasına karşın, çocuğunuzun sizin yatağınızda sizinle birlikte uyumasına izin veriyorsunuz.
- Okul öncesi ya da ilkokul çağındaki çocuğunuzun yanınızdan ayrılmasına hiç izin vermiyorsunuz.
- Çocuğunuza başkası tarafından bakılmasına izin vermiyorsunuz.
- Çocuğunuza hiçbir ev işi sorumluluğu vermiyorsunuz.
- Düzenli olarak çocuğunuzun ev ödevini yapıyorsunuz.
- Çocuğunuzun sizin seçtiğiniz dışındaki arkadaşlarıyla dışarı çıkmasına izin vermiyorsunuz.

Annenin bu denli ‘fazla’ var olması, çocuğın sağlıklı gelişimini engeller. Çünkü anne kendini çocuğunuzun hayatında çok fazla var etmektedir. Çocuğın özerk düşünme, gelişme, hata yapma, hatalarından öğrenme, sorumluluk alma gibi geliştirici birebir yaşam fırsatlarına engel olmaktadır. Anneliği tam zamanlı bir iş ve özellikle de mükemmel yapılması gereken bir iş olarak algılayan bu anlayış, gerek çocuğın gerekse annenin sağlıklı gelişimine önemli bir engeldir. Çocuğın ruhsal ve fiziksel beceri gelişimini engellediği gibi, özerk düşünce ve özgüven geliştirmesine de engel olur. Anne ise birkaç yıl içerisinde kendini tükenmiş, yorgun, yılgın ve çocuğuna içerlemiş, kızgın hissedebilir.

Sonuç olarak aşırı koruma:

1. Çocuğın kişiliğini geliştirmez; bağımlı, talepkâr, ürkek, inatçı, istediğini tutturan, mantıksız kavgalar çıkaran, çabuk mutsuz olan bir çocuk ve ileride benzer niteliklere sahip bir yetişkin olur.

2. Çocuk kendi başına girişimde bulunamaz, yetişkin olduğunda dahi alması gereken kararlarda birilerinin onun yerine karar almasını, önemli işlerini halletmesini bekler.
3. İlerleyen dönemde anne-babası olmazsa o boşluğu dolduracak bir başka bağımlı olacağı birey arayışında olur.
4. Anne/babayı ebeveyn rolünün dışına çıkarmaz; birer yetişkin olarak yaşayabilecekleri günlük hayatlarına karı/koca ve kadın/erkek ilişkilerine engel olur. Çocuk odaklı bir yaşamda, anne/baba kendi insani öz ihtiyaçlarına sağlıklı bir şekilde sahip çıkamazlar. Kendisini öylesine çocuğuna adamıştır ki kendisinin ihtiyaçlarını göz ardı eder, arka plana atar. Bu sadece kendisi için değil, sorumluluk sahibi olduğu diğer yakınları ve en başta da hayat arkadaşına karşı kendisini gösterir. Hayat arkadaşı olan eşler ihmal edilir. Ortak paylaşımında bulunabildikleri konular genellikle çocuklarıyla alakalı mevzularda benzer tutum sergilemeleri halinde olabilecektir.

1.2.3. Demokratik Tutum

Kağıtçıbaşı (2000), bu tür ebeveyn yaklaşımında, ana-baba çocuklarını destekler ama bunun yanında sınırlarını koymasını da ihmal etmez ve onların hareketlerini kontrol eder. Ebeveyn ile çocuk arasında sözel iletişim kanalları açıktır. İstek ve görüşlerini açık ve anlaşılır bir şekilde dile getiren ebeveyn, çocukla sıcak bir iletişim içindedir. Çocuğuyla birebir ilişki içindeyken ona karşı ilgilidir ve ona aktif dinleme uygular. Böyle bir ana baba yaklaşımı, çocuğa başarılı bir sosyal gelişim için gerekli olan ortamı hazırlamış olur. Yetkili ana baba tavrı, düzen sağlayıcı denetimi ve sevgiyle birlikte özerkliği de içermesiyle, iki tezat sayılabilecek olgu olan denetim ve sevgiyi bir arada barındırmaktadır (Kahraman ve Polat, 2003: 35).

Çocuğun yaptığı işler övgü ve küçük ödüllerle desteklenmelidir. Başarıları takdir edilmeli ve hatta ödüllendirilmeli; ama başarısızlığı yüzüne vurulmamalıdır. Birçok sorunu kendisi çözmelidir. Ebeveyn, çocuk adına sorunları çözerse çocuk, sorumluluğunun bilincine varamaz. Birçok konuda çocuğu sonuca götürmek yerine

ona, sonuca giden yol gösterilmelidir. Evle ilgili ve özellikle çocuğu ilgilendiren kararlarda onun da fikri alınmalıdır. Çocuktan öneri beklemek ona sorumluluk yükler (Ertem ve Yazıcı, 2006: 42).

Çocuklarına demokratik bir tutumla yaklaşan anne babalar, ev içindeki kuralları çocuğa açıkça belirtirler. Çocuğun tepkilerini ve duygularını ifade etmesine fırsat verirler. Evde hangi davranışların onaylanacağı bellidir. Belirtilen bu sınırlılıklar içinde çocuğa söz hakkı verirler ve bazı konuların tartışılmasına imkân sağlarlar. Çocukların görüşlerine değer verirler ve kendisi ile ilgili kararlar alması için yönlendirirler. Çocukla sözel iletişime önem verirler ve çocuğa koşulsuz gerçek bir sevgi ile yaklaşırlar (Kahraman ve Polat, 2003: 37). Çocuklar ne yaparlarsa nasıl tepkiler alacaklarını kestirebilirler. Böylece doğru olan davranışları öğrenmeleri de kolaylaşır. Anne ve babalar ortak bir tavırla hareket ettiği için çocuk bocalamaya düşmez. Alacağı tepki her iki ebeveynden de aynıdır. Anne baba ortak kararı çocuğa açıklayarak uygular. Nedenleri ve sonuçları bilinmesi çocukta istenen davranış değişikliklerini daha hızlı gerçekleştirir.

1.3. Anne – Baba Tutumlarının Çocuk Gelişimine Etkileri

Anne baba tutumlarının çocuğun kişilik gelişimi, zihin gelişimi, psikomotor gelişimi, sosyal ve duygusal gelişimi üzerinde olumlu veya olumsuz etkileri olabilmektedir. Ailelerin çocuklarının gelişim düzeyini bilmemeleri, gelişimlerini nasıl destekleyebileceklerini ve ne yapmaları gerektiğini belirleyememeleriyle sonuçlanmaktadır (Özcebe ve Dam, 2007: 18).

Anne baba tutumu çocuğun özellikle kişilik gelişimini etkilemektedir. Çocuğun fiziksel ve psikomotor gelişimleri anne babaların çocukların gelişim özelliklerin göre verdikleri sorumluluk oranında gerçekleşir. Çocuğun bilişsel ve dilsel gelişimi, sosyal ve duygusal ilişkilerin en yoğun yaşandığı çevreden etkilenmektedir. Yaşantı zenginliği bireyin bilişsel ve dilsel gelişimini artırır.

Çocuklar erken yaşlardan itibaren duygularını çatışmalarını anne baba ve kardeşlerinden beklentilerini sembolik oyunlar yoluyla ortaya koyarlar. Anne babalar oyunun çocuğun gelişimindeki önemini öz ardı etmemelidirler (Senemoğlu, 2005: 23). Çocuklar oyun esnasında günlük hayatta sözel olarak ifade edemedikleri

içlerinde hissettikleri tüm duygu ve düşünceleri oyuna ve oyun esnasında davranışlara yansıtma fırsatı bulurlar. Çocuğun oyunlarını izleyen dikkatli bir birey onun iç alemi hakkında ciddi fikirler edinebilir.

Çocuklar yetişkinleri model olarak davranışlarını anne babalarını ya da kendilerinden büyüklerinin davranışlarına benzetmeye çalışırlar. Doğal bir öğrenme isteği ve gereksinimi içinde olan çocuklar toplumsal ilişkiler ve rollerin büyük bir kısmını bu yolla kazanır (Kuzgun, 2008: 29). 3 yaşından sonra hemcinsinin hareketlerini daha dikkatli izleyen çocuk, rol modelini taklit ederek sahip olduğu cinsiyete dair davranış ve tavırları öğrenmeye başlar. İzledikleri rol ve davranışları hafızaya alırlar ve taklit ederek uygulamaya geçirmeye başlarlar. Bu noktada doğru olan çocuğun cinsiyetine uygun rol ve davranışları yaptığında pekiştirmektir.

Çocuğun duygusal ihtiyaçları, anne ve babası tarafından sevilme, sözel olarak desteklenmek, korunmak ve ilgi görmektir. Sevgiye dayanan duygusal gelişim anne-baba –çocuk etkileşiminden beslenir (Uzbaş, 2009: 42). Bu nedenle toplumun gereksinim duyduğu niteliklere sahip bireylerin yetiştirilmesi için çocuğun tüm gelişim alanlarının desteklendiği sevgi ve muhabbet dolu bir aile ortamında yetiştirilmesine çalışılmalıdır.

1.4. Ergenlik Psikolojisi

İnsanoğlu doğumıyla ölümü arasındaki ömür çizgisinde çok farklı dönemlerden geçmekte ve beden yapısına göre içinde bulunduğu yaşa göre bu dönemlerde farklı özellikler göstermektedir. İnsan hayatı genel olarak çocukluk, gençlik, yetişkinlik, orta yaşlılık, yaşlılık ve ihtiyarlık olmak üzere altı evreye ayrılabilir. Bu evrelerden bir diğerine geçişte kesin yaş sınırları yoktur. Bununla beraber gelişimde belirli ve ardışık bir sıra izlenir. Bu gelişme seyri bütün insanlar için aynıdır. Gelişmeler esnasında geçilmesi gereken basamaklar atlanamaz teker teker yaşanılması gerekir. Çünkü bir önceki gelişme aşaması bir sonrakine basamak teşkil eder. İnsanın fiziksel, zihinsel ve duygusal özellikleri kalıtım ve çevre etkisiyle beraber şekillenir.

Genel olarak ‘‘buluğa erme’’ çocukluktan ergenliğe geçiş işareti olarak kabul edilmektedir. Değişik ırklara mensup, farklı iklim ve beslenme şartlarında yetişen çocukların buluğa erme yaşları da farklıdır. Çocukluk döneminin sonlarında ve gençlik döneminin başlarında görülen boy artışının gençlik dönemin geçişte bir işaret olduğu kabul edilirse, boy artış hızının en yüksek olduğu yaşlar kızlar için 11-12, erkekler için 13-15’tir (Silah, 2003: 189).

Ergenlikte çocuk yaşadığı bu hızlı gelişmeler ile çocuksu bedenden yetişkin özelliklere sahip bir beden evrimine yol alır. Çocuk zihni büyümeyle beraber yavaş yavaş yetişkin tarzı düşünce-rol ve davranışlara kayar. Bu süreç çok kolay olmamaktadır. Çünkü gencin öncelikle yaşadığı değişimleri anlayıp kabul etmesi gerekmektedir. Hızlı çalışan hormonlar, çevre ve ailesinin tutum ve davranış biçimleri, kendisini ve yaşamı anlamlandırma süreci ergenin ruh sağlığı ve psikolojisini ciddi biçimde etkiler. Bu sebepte bu döneme fırtınalar dönemi de denmektedir.

1.4.1. Ergenlikte Sosyal Gelişme

İnsan dünyaya geldiği andan itibaren birçok sosyal ve psikolojik ihtiyaç halindedir. Bunları ilk karşıladığı yer ailesidir. En önemli ve doyurucu destek bireye ailesi tarafından sağlanmaktadır. İnsan yaradılış itibarıyla yalnız yaşamaya uygun olmadığından hep insanlarla iç içe olacaktır ve bu büyüme gelişme evresinde içinde bulunduğu topluma göre şekillenir. Karşılaştığı durum ve olaylar onun sosyal manada nasıl davranması gerektiği yönünde ona devamlı öğretilerde bulunur. Kısacası sosyalleşmeyle beraber insan ilişkilerine dair izlenimler edinir ve ilişkilerinde bu izlenim ve yeni öğretilerini yine diğer insanlara sunarak sürece kendi katkısını da bulunur. Aile çocuğun ilk sosyal alanı olduğu için çocuğun davranışları, kendisine yapılan sosyal davranışların birer yansımasıdır. Çocuğun tek çocuk, ortancaya da evin büyüğü oluşu, ailenin çekirdek ya da geniş aile olması, ailenin çevresi ve bu çevresiyle girdiği sosyal ilişkiler, anne babanın eğitim düzeyi, görgü, bilgi ve kültür düzeyleri ve tabii ki sosyo-ekonomik seviyeleri çocuğun sosyalleşmesini etkileyen başlıca faktörlerdir (Koçak, 2008: 352).

Aile içinde bulunduğu toplumların ve milletlerin kültür özelliklerini yansıtır. Toplumun sahip olduğu kültürel özellikleri nesilden nesile aktarır. Aile üyelerinin korunması, temel fizyolojik ve psikolojik ihtiyaçlarının karşılanması aile bireylerinin başta anne babanın görev ve sorumluluğundadır. Yalnızca anne babalar değil tüm aile üyeleri arasında birtakım karşılıklı hak ve sorumlulukları da vardır. Bu insanların ortak amaçları bulunur ve birbirlerine sevgi bağlarıyla bağlanmışlardır. Bu sebepten aile yerine geçebilecek farklı bir mekanizma, teknoloji ve bilimler gelişse, sosyal ve kültürel manada dünya büyük değişim gösterse dahi konamamıştır. Aile toplumun en küçük ve en değerli parçasıdır.

Eşlerin mutluluğu, aralarındaki uyum muhakkak çocuklarıyla olan ilişkilerine yansıtacaktır. Evliliklerinde aksaklıklar ve uyumsuzluklar olan çiftlerin çocuklarıyla olan ilişkilerinin de aksamaması muhtemeldir. Anne babanın çocuklarıyla kuracağı ilişkiler çocuğun gelişimini her yönüyle etkiler. Ana baba ilişkileri olumlu ise çocuğun hayattaki pek çok alan için hem arkadaş çevresiyle olan ilişkileri için hem de okul başarısı için elverişli ortam hazırlanmış olur. Özellikle de ergenlik döneminde ergen anne babanın normal olmayan davranışlarından olumsuz olarak etkilenmekte ya da anne babanın bozuk ilişkilerinden zarar görmektedir (Koçak, 2008: 353).

Gençler, ergenler aileden anne babadan etkilendiği gibi onlarda aile sistemini etkilerler. Gençlerden gelen yeni arzu ve arayışlar, ailenin var olan sisteminin yenilenip, değişmesine kimi zaman ailedeki güç dengelerinin sarsılmasına yol açabilir. Bu durum ergenin anne babası tarafından dirençle karşılanırsa da zamanla ilişkileri daha oturaklı bir yapıya ulaşır.

1.4.2. Ergenlikte Arkadaşlık İlişkisi

Çocukların ilköğretime başlamasıyla beraber yaklaşık 7 yaşlarından sonra arkadaşlarının çocuk üzerindeki etkisi artmaya başlar. Ergenlikte ise bu doruk seviyesine ulaşır. Ergenlikle beraber odasında yalnız kalmak, akranlarıyla daha çok vakit geçirmek isteyen ergen, arkadaşlarının fikirlerine oldukça değer verir. Arkadaş grubunun beğeni ve fikirleri çok önemsenirken, anne –baba ve diğer yetişkinler çocukluktaki gibi gözlerinde bilgi sahibi değildirlir.

Hem kızlar hem de erkekler bedensel değişimleri tartışabilecekleri, duygusal durumlarını paylaşabilecekleri arkadaşlara gereksinim duyarlar. Zamanla bu arkadaş çevresi genişler. Böylelikle sosyal ilişki deneyimleri zenginleşmeye başlar. Bu sosyalleşme ebeveynleri ile yürüttüğü ilişkiden çok farklı olduğu için başka fikir ve değerlere hoşgörü, bazen rekabet, eşit olma ve hakkını kendisiyle eşit statüde bir yaşıtlarıyla karşı karşıya iken nasıl savunacağı gibi pek çok öğretiyi yaşayarak öğrenir. İnsanları tanımayı öğrenmeye başlayan genç grup içi faaliyetlerle birlik, bütünlük, işbirliği duyguları kuvvetlenir. Ortak hedefler bulup ortak zorluklara karşı beraberce mücadele yolunda hareket ederler. Gruplarda genellikle bir lider vardır ve sözü geçen grubu etkileyen, yönlendiren kişidir. Eğer bu lider eşitlikçi davranılmasından yanaysa grupta daha olumlu bir atmosfer vardır. Herkes fikirlerini rahatlıkla ifade edebilir ortak istekler ön planda tutulur. Gruptaki diğer üyeler kendilerine has bilgi, beceri, kabiliyet ve diğerlerinden ayıran bir alanda öne çıkmış bir özelliği olur ve kendilerini bu yönleriyle göstermekten zevk duyarlar. Bunu bu ortamda rahatlıkla sergilerler. Ancak grup liderinin baskıcı ve otoriter olduğu, bunun hâkim olduğu gruplarda ise demokratik olan gruptaki sevgi bağı yerini korkuya bırakır. Korku, çekinme, grup baskısı, grubun dediklerini yapmazsa aşağılanma, dışlanma vb. durumlar sebebiyle bütünlük duygusundan yoksun sadece mecburiyet hissiyatıyla birbirlerine yaklaşabilirler. Grubun verdiği “bizim gibi ol” mesajı vardır benzeyebilenler gruba alınırken, benzememe durumunda zıtlaşmalar, çatışmalar ileri boyutlarda ise çeteleşmelere varabilmektedir (Piyancı, 2007: 58).

Bir gruba dâhil olamamak ergenleri üzer. Kendilerini yalnız hissetmelerine sebep olur. Bu durum duygusal yalıtım ve sosyal yalıtım olarak ikiye ayrılır. Duygusal yalıtım içsel dünyanın bir çeşit boşluğudur. Çok yakın ve mahrem ilişki kuracak karşı cinsten birinin yokluğundan duyulan yalnızlıktır. Sosyal yalıtım ise bir gruba takılmaktan veya bir topluma girmekten mahrum olma bireyde uzaklaştırılmış ve itilmiş olma duygusu doğurabilir. Bu durum bireyde huzursuzluk, iç sıkıntısı doğurur (Piyancı, 2007: 81).

1.4.3. Ergenlikte Kişilik Gelişimi

Kişilik, bireyin sosyal ve psikolojik tepkilerinin tümüne verilen bir isimdir. Kişilik bir kimsenin kendine göre belirgin bir özelliği olması durumudur. Veya bir bireyi diğerlerinden farklı kılan bütün ayırıcı özellikleri onun kişiliğidir. Kişilik bireyin sosyal, ahlaki, zihinsel ve fiziksel özelliklerinin dinamik bir bütünleşmesi olarak da açıklanmaktadır (Ünal ve Olgun, 2006:208).

Ergenin kimliği çocukluktan itibaren değişik özdeşimler yaparak yavaş yavaş gelişir. Ergenliğin başlarında net olmayan bu kişilik imgeleri, ergenlik sürecinde ergenin kendisine sorduğu ben kimim? Ne olmak istiyorum? Nasıl davranmalıyım? Gibi soruları kendisine sorması ve bulduğu cevaplar ve davranış denemeleri ve bunların sonucunda hissettikleriyle bir bileşim oluşur ve kişiliğini oluşturan yapı taşları minik minik yerleşmeye başlar. Kimi çocuk anne babanın görüşlerini olduğu gibi alırken kimi ise onlarla fikir bazında bariz şekilde farklılaşır. Ergenin dünya görüşü ve etrafındakileri diğer önemli kişilerin fikirleriyle arasında ciddi manada farklılıklar varsa ergen rol ve kimlik karmaşasına düşebilir. Her ergen bu kimlik karmaşasını yaşamaz. Özellikle ailevi görüşleri benimseyenler yani anne-babanın görüşlerine uygun yetişkin rolleri benimseyenlerin kimlikleri daha erken belirginleşmektedir (Özatça, 2009: 106).

Çocukluğunda sağlıklı psikolojik ve cinsel özdeşimler kuramamış bazı ergenler, yeni kimliğini oluşturma sürecinde karmaşaya düşebilirler. Başkalarının gözündeki kendisi ile kendi gözündeki kendi arasındaki bağdaşmazlık, onda bir kimlik krizine veya karmaşasına sebep olabilir. Bu sürecin en sağlam temeli çocuklukta anne-babasıyla olumlu özdeşimler kuran çocuklarda görülmesi beklenir. Genetik, biyolojik, çevresel ve kültürel etkenler gencin gelişimini etkileyecektir. Bunların yanında ekonomik etkenlerin de etkisi yadsınamaz.

Buluğ dönemindeki genç ergenliğin başındadır. Buluğda ve onu izleyen yıllarda bireyin fiziksel, cinsel, duygusal, sosyal ve kişisel bakımdan değişimi ve gelişimi söz konudur. Büyümenin çabuk ve bir o kadar da gizli olması değişen bedenle duyguların uyumunu güçleştirir. Böylece bedenle beraber duygu, davranış ve tutumlarda değişiklikler baş göstermeye başlar. Cinsel gelişmeyle beraber ergen

yeni duygular keşfetmeye başlar. Karşı cinse duyulan aşk, sevgi, neşe, karamsarlık, iç sıkıntısı, keder, dünyaya ve adalete karşı öfke ve beğenmeme gibi gelgitli pek çok duygular sık sık uğrar. Yalnız kalma kendini dinleme olup biteni tahlil etme istekleri vardır. Dengesiz ve kararsız olma bu dönem normaldir.

Otoriteye karşı olma, söz dinlememe, anne – babayı, dünyayı, sistemleri eleştirme, bol bol hayal kurma bulma, olaylara ve dünyadaki büyük sorunlara karşı hayalci çözümler bulma ergenlerin genel özelliklerindedir. Bazen çocuksu bazen bir yetişkinmiş gibi tepkiler verirken kimi zaman rol karmaşasına kimlik karmaşasına düşebilirler. Böyle zamanlarda ebeveynlerin baskı ve disiplin üzerine bir tutum sergilemek yerine; gence karşı sevgi, şefkat, kabul edici, anlayışlı, güven veren, yol gösterici, bağımsızlığına uygun sınırlar çizerken baskı altına almayan, her zaman sevecek ve yanında olacaklarını hissettiren, görüş ve düşüncelerini, yaşadıklarını ve hislerini önemseyen ve değer veren bir tutumla evlatlarına yaklaşmaları onun yeni kimlik geliştirdiği bu dönemde kolaylaştırıcı unsurlar olacaktır (Senemoğlu, 2005: 28).

Ergenlik döneminin sonlarında doğru genç, sorunlarını daha olgun biçimde karşılamayı öğrenir. Kendine sorun ettiği mevzular değişiklik göstermeye başlar. Yetişkinlerin tavır, düşünce ve davranış sistemlerini benimsemeye başlar ve bu haliyle daha çok kabul görür. Duygusal bakımdan ilk zamanlar ki halleri azalır ve duygu - denge durumu ilk başlara oranla çok daha sakin ve istikrarlı olur. Anne babalar da bu dönemde daha az müdahaleci olmaya başlarlar. Bu noktada anne babaya düşen ergenliğin geçici bir dönem olduğu, çocuklarının yaşadıkları buhranların güzel bir sonuç için kişiliklerinde verdikleri çarpınışlar olduğunun bilincinde olarak sakin ve anlayışlı kalmak konusunda bilinçli davranmaları olacaktır. Kendini keşfeden, fikirleri yavaş yavaş oturan ergen, kendisini isyan ya da sivri çıkışlar yerine daha makul ölçülerle ifade edecek bu durum karşılıklı ilişkileri olumlu bir iklime sürükleyecektir.

1.4.4. Ergenlikte Cinsel Gelişim

Kız ve erkeklerde buluğa girecekleri dönemden yaklaşık bir buçuk yıl kadar önce cinsel içerikli değişimler başlar. Bu değişimler kızlarda 10, erkeklerde 11-12 yaş civarında olmaktadır. Cinsel değişim kız ve erkek çocuklarında aynı zamanda ve aynı yaşta olamaz. Cinsel gelişim iki türlü incelenebilir (Senemoğlu, 2005: 31).

1. Esas cinsel gelişim: Buna birincil cinsel değişiklikler denir. Üreme organlarındaki değişimleri içerir. Kızlarda ergenliğe girerken görülen en önemli değişiklik adet kanamasıdır. İlk adet kanamasından yaklaşık bir yıl sonra yumurta üretimi başlar. Yaklaşık her 28 günlük periyotlardır. Kızlar bu sırada hassas ve sinirli olabilirler. Erkeklerde ise erkek üreme organı ve er bezleri büyür ve sperm üretimi başlar.
2. İlave cinsel değişimler: Beden yapısındaki gelişmelerde kızlarda omuzlar yuvarlaklaşır, göğüs ve kalçalarda deri altı yağ miktarı artar ve şekillenir. Erkeklerde kol ve bacak kasları gelişir. Göğüs kafesi ve omuzlar genişler vücut ve yüz erkeksi bir görünüme ulaşır. Ergenlerde sesler önce çatallaşır sonra ses telleri gelişmesini tamamlayarak ses tonu olgunlaşır. Bu dönemde derideki yağ bezleri fazla çalıştığından sivilcelenmeler görülür. Erkek ergenlerde yüzde bıyık ve sakal çıkmaya başlar. Koltuk altı ve üreme organları bölgesinde kıllanmalar olur. Ter bezleri yoğun çalışır. Gırtlakta kıkırdaklaşma meydana gelir. Halk arasında adem elması diye bilinir. Vücut kokusu belirginleşir. Erkek ergenlik döneminde başlayan cinsel içtepillerden ötürü cinsel kaynaklı rüyalar görülür.

Aynı yaştaki iki gençten biri 13 diğeri 15 yaşlarında cinsel olgunluğa erişebilir. Bu tamamen soya çekime, beslenmeye ve salgı bezlerinin salgıladığı hormon miktarına ve gencin yetiştiği iklim koşullarına bağlıdır. Aralarından iki yıl kadar sonra cinsel olgunluk belirtiler gösteren genç geç olgunlaşmış kabul edilir. 2 yıl kadar önce olgunlaşmaya da erken olgunlaşma denir. Geç olgunlaşma hormonal bir bozukluktan kaynaklanmadığı sürece kişiler arasındaki bireysel farklılıklara bağlıdır. Neye bağlı olduğunu öğrenmek için tıbbi muayene gerekir. Erken olgunlaşma ise hormonal ve genetik sebeplere bağlıdır. Kimi zamanda iklim şartları da etkili olmaktadır. Sıcak iklimler gelişimi hızlandırmaktadır.

Akranları arasında biyolojik ve cinsel olarak erken ve ya geç olgunlaşma kız ve erkelerin aileleri ve arkadaşları arasında farklı biçimlerde karşılanmalarına yol açar. Kızlarda erken olgunlaşma genellikle olumsuz etkiye sebep olmaktadır. Kız çocuğu yeni görünümünden utanabilir. Kızlardan genç kız görünümü sebebiyle daha yetişkin tavırlar beklenebilir ve gence daha büyük bir insanmış gibi muamele edilebilir. Erkek çocukta ise olumlu etkilerle kendini gösterir. Delikanlı olması sebebiyle arkadaş grubunda lider, ailesinde daha sözü dinlenecek erkek haline gelebilir. Geç olgunlaşma kızı da erkeği de olumsuz etkileyebilmektedir. Bu gecikme onları korunmaya muhtaç bir tavırla yaklaşılmasına sebep olabilir ve ergenler kendilerini ayarlarına göre eksik hissedebilirler. Akranlarıyla ortak noktaları az olduğundan sosyalleşmeleri azalabilir (Senemoğlu, 2005: 57).

Anne baba ve çocuklar arasında sevgi-saygı ve güvene dayalı bir ilişki olduğu sürece çocuklar sağlıklı yetişirler. Hayatının ilk yıllarından beri her türlü sorununu anne ve babasıyla konuşabilen böyle yetiştirilen çocuğun buluş çağında sorunları daha az olur. Çünkü danışabileceği yetişkinlere sahiptir. Gerçekte bu cinsel eğitim çocukluğun ilk yıllarından başlayarak ergenlik sonuna kadar devam etmelidir. Çocuklar 3-4 yaşlarında kendi cinsiyetlerinin ne olduğunu bilirler. Çocuklar bu yaşlardan itibaren anne babalarının birbirlerine olan davranışlarını gözlemleyerek farklı cinsiyetlerin rollerini öğrenirler. Anne babalar buluş öncesinde çocuklarına buluş dönemi hakkında bilgi vererek, yaşanacak değişimler için çocuk ön bilgilerle hazırlanmalıdır. Vücudundaki biyolojik ve cinsel kaynaklı değişikliklere uyum sağlamak için ne şekilde davranması gerektiğini önceden öğrenmiş bir genç, kendi vücudundaki değişimlere daha kolay uyum sağlar ve bundan ötürü doğabilecek sorunlarını daha kolay halledebilir. Bunun yanında okullarda da rehberlik servislerince ergenlik dönemi özellikleri hakkında öğrencilere ve bu dönemde çocuklarına nasıl yaklaşmaları ve yardımcı olabilecekleri hususunda velilere de bilgilendirici ve eğitici çalışmalar yapılmalıdır. Nitekim cinsel eğitim sadece zihinsel değil tüm kişiliğini etkileyen bir etkinliktir ve ergenlerin bu eğitime ihtiyacı vardır. Lakin ülkemizde aileler bu hususta çok çekingen bir tutuma sahiptir. Ergen bilgileri ailesi, arkadaş çevresi ve bazı yayınlardan edinmekte ve merakını böyle gidermektedirler (Senemoğlu, 2005: 58).

Ergenlerin yaşadıkları ciddi ve hızlı değişimler karşısında bazı kaygıları da olacaktır. Sahip olduğu yeni ses tonu, hızlı el ayak büyümesinden kaynaklı sakarlıkların artması ve bedensel hareketlerini dilediği biçimde tam kontrol edememe, sık ya da seyrek sakal ve bıyık oluşumu, rüyalanma özellikle erkek ergenlerin yaşadığı kaygı durumlarıdır. Kızlarda ise yine sakarlıklarda artış, göğüs oluşumu sebebiyle utanma- dik duramama, yaşlılarıyla bedensel gelişimini kıyas ve yeterince genç kız gibi görünüp görünmediğinden endişe etme gibi durumlar baş gösterebilmektedir. Bunların yanında her iki cinste üreme organlardaki değişime ve yeni duruma uyum, erken ya da geç olgunlaşma yaşayan ergenlerde akranları ile kıyas ve cinsel içgüdülerin baskısı altında kimi zaman bunalmalar ergenlerin değinilebilecek diğer kaygı durumlarıdır. Hemen hemen her gençte karşılaşılabilecek bu kaygıların rahat atlatılabilmesi için gençlerin anne babaları ve eğitim kurumlarında onlara eğitim ve rehberlik eden neferlerce ergenlik dönemine hazırlanması ve desteklenmesi gerekmektedir.

1.4.5. Ergenlikte Fiziksel Gelişim

İnsan gelişiminin temel alanlarından biri olan fiziksel gelişim bedensel ve psikomotor (devinsel) gelişim olmak üzere iki alanı kapsar. Kızlar erkeklere göre biraz daha erken ergenliğe girerler. Bu durum gelişim sürecinin normal bir parçasıdır. Kızların ortaokullarda ergenlik konularına daha meraklı, erkek arkadaşlarından ilk yıllarda daha uzun, iri ve gelişmiş olmaları bu sebepten kaynaklanmaktadır.

Ergenler bedenlerindeki bu büyük değişim ve gelişmeyi bazen korkuyla karşılayabilecekleri gibi oldukça eğlenceli de bulabilirler. Ergenlerin bedenlerine yönelik algılarını üç faktör belirler. Ailelerin ve çevrelerini bu bedensel değişime nasıl tepki vereceklerini merak ederler. İkincisi ergenler bu değişimlerle ilgili olarak benlik imajlarının bu değişimden etkileneceğine inanmaktadırlar. Üçüncüsü ise çekicilik konusunda kültürel standartlardır. Bunlar ergenin beden algısını olumlu ya da olumsuz yönde etkileyebilen etmenlerdir. (Piyancı, 2007: 86).

Erkeklerde erken ergenliğe girenler daha çabuk olgunlaşır ve onlar üzerinde olumlu etkileri fazladır. Erken ergenlik yaşayan bir ergen, biranda grup lideri, imrenilen kişi olabilir. Daha erkeksi ve yetişkin görüntüsüne yakın yapısı ile bazen rol model bile olabilirler. Kızlar içinse aynı olumluluklardan bahsedilmez. Çünkü bedensel gelişim daha belirgin olduğu için topluma, kültüre, çevreye göre utanma, sıkılma, çekinme vb. durumları olabilir. Erkeklerde ergenliğe geç girmek yaşlıları arasında zayıf ve küçük görüldükleri için akran istismarına maruz kalabilirler. Ergenliğe geç giren kızların ise sosyal statülerinin düşük olmasına sebep olabilir. Ergenliğe geç giren her iki cinste bir müddet sonra zayıf, cılız, acınası, büyümemiş gibi muamele görme, yaşlılarından kendisini geri ve eksik hissetmeye başlar. Psikolojilerini olumsuz etkileyecek bir durumdur.

1.4.5.1. Psikomotor Gelişim

Kız ve erkek ergenler motor beceriler açısından da en üst beceriye sahiptirler. Ergenliğin ilk yıllarında bu beceriler azalır. Çünkü kemik ve kaslarda büyümenin hızlı olması beynin buna göre programlanması ile bu sorun ortadan kalkar (Piyancı, 2007: 87). Normalde vücuttaki büyüme içten dışa, baştan ayağa doğru bir sıralama halinde görülür. Ancak ergenlikte bir anda el ve ayaklarda büyüme olması nedeniyle ergenler ilk zamanlar ani büyüme sebebiyle sık sakarlıklar yapabilirler ancak zamanla beynin buna uyumu ve kabulüyle büyümelerin diğer uzuvlara da aksetmesiyle bu bir yerlere çarpma- dökme- yıkma gibi sakarlıklar kendiliğinden terk olur.

1.4.5.2. Bilişsel Gelişim

Ergenlerin düşünme sistemleri de en az bedenlerindeki gelişim kadar dikkat çekmektedir. Diğer çocuklarla aralarında büyük farklılıklar gösterirler. Bilişsel gelişim, bireylerin düşünme, akıl yürütme, bellek ve kavrama sistemlerinde meydana gelen değişimleri kapsar. Somut düşünceden soyuta geçilmiştir. Analitik, matematik, atasözleri, deyim, kinaye gibi kavramları daha iyi anlamaya başlarlar. Olaylarda neden sonuç ilişkisi kurabilir, çözüm önerilerinde bulunabilirler (Piyancı, 2007: 87). Espri anlayışı farklılaşır ve gelişir. Sosyal medyada gördüğü akımları hemen almaya ve taklide yatkındır. Dünya, siyaset, toplum ile alakalı olaylara ilgi

duymaya ve fikir yürütmeye başlar. Eleştirmeyi sever. Dünyanın değiştirilememiş acı gerçeklerine karşı beyin fırtınası yapabilir. Yetişkinleri sorunların çözümü için yeterince çabalamadığı, kendilerinin keskin çözümler getirebileceğine dair kuvvetli inançları vardır. İlgi alanlarını keşfetmek için yeni deneyimlerden kaçınmaz. Gözü karadır. Bilinç bir yetişkininkine benzer aktivite gösterir. Yetişkin davranışlarıyla olan farklılıklar ise yaşamsal tecrübe, bilgi birikimi ve yaşsal olgunluktan ötürüdür.

1.4.6. Ergenlikte Ahlak Gelişimi

Ergenler yetişkinlik dönemine yaklaşırken daha önceden karşılaşmadıkları ahlaki durumlarla karşılaşabilirler. Ahlaki değerlerin kazanımı ve ahlak gelişimi bilişsel gelişime paralellik gösterir. Bu alanda çalışmalar yapan en önemli isim Lavrance Kohlbergdir. Kohlberg'e göre ahlak gelişimi üç maddede incelenir (Uzbaş, 2009: 50).

1. Gelenek öncesi düzey
2. Geleneksel düzey ve
3. Gelenek sonrası düzeydir.

Ergenlik dönemine gelene kadar çocuklar ahlak gelişiminde ilk iki bölümü geçmiş olurlar. Soyut düşünmeye geçince üçüncü bölüm olan gelenek sonrası evreye geçer. İlk iki bölümde otorite dış çevre ve ana-baba iken, son bölümde otorite kendisidir. Ancak gelenek sonrası düzeye çok az yetişin ve ergen geçebilmektedir. Ayrıca ahlak gelişiminin hızını belirleyen önemli faktörlerden bazıları da sosyal çevre (çocuk yetiştirme tarzı, eğitim ve arkadaş ilişkileri) ve kültürdür.

1.4.7. Ergenlikte Duygusal Gelişim

Ergenlik döneminde duyguların ortak özellikleri vardır. Bunlar yaşla, çevresel koşullarla, uyarıların değişmesiyle, hoşlanma ya da hoşlanmama gibi duyguları ve bu duyguları ifade biçimleri değişir. Ergenliğin başlarındaki büyümenin hızlı oluşu biyolojik ve cinsel değişmeye eşlik eden hormonal salgılar buluşta ve onu izleyen yıllarda ergenin hem duygularında hem de davranış ve tutumlarında belirgin farklılıklar sergilemesine neden olur. Bunlardan şöyle söz edilebilir (Uzbaş, 2009: 52):

1. Duyguların yoğunluğunda artış; üzüntü, sevinç, korku öfke gibi duygular ifade edilirken artan yoğunluk göze çarpar.
2. Duygularda istikrarsızlık: duygusal durumların değişim hızı çabuktur, ergenin aynı olaya bir gün arayla gösterdiği tepki değişik olabilir.
3. Âşık olma; karşı cinse yönelik artık cinsel içerikli beğenme ve beğenilme arzusunun verdiği heyecanla gerçekleşir.
4. Mahcubiyet ve Çekingenlik; buluş öncesinde başlayan ve devam eden yeni görünümünden utanma ve mahcubiyet yaygın bir durumdur.
5. Aşırı hayal kurma; Ergen hayal kurma yoluyla arzularını düşüncelerine yansıtır. Her konuda uçsuz bucaksız hayalleri olabilir.
6. Tedirgin ve Huzursuz olma: Bu duygu ergenin arşı karşıya aldığı stres uyarılarının etkisine göre ve uyarıların algılayış biçimine göre değişmektedir.
7. Yalnız kalma isteği; İçer dönüş için ergenler tarafından gerekli görülmeyle beraber kendindeki değişimleri fark ve takip etmek de ergen için yararlıdır.
8. Çalışmaya karşı isteksizlik, çabuk heyecanlanma gibi duygular vardır.

İlgi ve sevgi ihtiyacının karşılanması bireyin ruhsal bakımdan sağlıklı olabilmesi için önemli koşuldur. Sevgi ve şefkat görerek yetiştirilmiş çocukların kendine güvenen, yaşama sevinci yüksek ve daha mutlu oldukları ortak görüştür. Sevgi görerek yetişenler başkalarına sevgi göstermede ve başkalarından gelen sevgiyi alma ve kabul etmede başarılıdırlar. Aynı şekilde sevgi ve kabul görerek büyüyen ergenler dış dünyanın zorluklarına, dışlanan ve yeterince sevgi görmeden büyüyenlere göre daha kolay alışmakta onlarla baş edebilmektedirler.

Sevgiden mahrum şekilde büyüyen ergenler dikkatleri üzerine çekip, ilgi merkezi olabilmek için uyumsuz davranabilir veya isyankâr biçimde hareket edebilir. Ortada belirgin bir sebep olmadan olumsuz davranışların arkasında yeterince sevgi ve kabul görmemeye karşı tepki yatmaktadır. Duyguların bastırıldığı belli edilmediği ortamda yetişen gençlerde donukluk artar ve duygusal tepkilerde azalma görülür. Bu gençler başkalarıyla sosyal ilişkiler kurma konusunda daha az girişimde bulunmakta, benlik değerini gerçekçi biçimde algılayamadığından kendisini değersiz bulmaktadır (Kuzgun, 2008: 69).

Ergenlik dönemindeki gençlerin sorunlarının buldukları yaş grubuna, okula devam edip etmemeye göre, anne babasının gence karşı olan tutumuna, gencin zekâsına, çevresi tarafından kabul edilme derecesine göre değişiklik gösterir. En çok gelecekte ne yapacakları konusu gençlerde sorun teşkil ederken sonra sırasıyla serbest zamanlarını değerlendirmek için yeterli imkânların olmaması, okuldaki çalışmalara uyulmakta güçlük çekilmesi ve arkadaşlarla olan anlaşmazlıklar sorunların yoğunlaştığı genel alanlar olarak bulunmuştur. Bunların yanında kişisel ilişkiler ve psikolojik durumlar, gelecek kaygısı ve meslek seçimi de genci düşündüren konulardandır. Anne babanın genci istediğinden farklı alanlara yöneltmesi, ondan yapabileceğinin üstünde görevler bekleme, onu aşığılaması, onu başkalarıyla kıyaslaması, ona akranları yanında kaba davranması ve eleştirmesi genci kaygılandıran tipik anne baba davranışlarıdır (Kuzgun, 2008: 70).

1.4.8. Ergenlikte Kuşak Çatışması

Gençlik dönemi bir bakıma kimlik arama, kendini ispatlama, bağımsızlığını kazanma evresidir. Bu kimliğin kazanılması sürecinde genç, yetişkinlerden beklediği ve istediği yönde güveni göremezse huzursuz olur. Genel olarak yetişkinlerde de gençlerden ne bekledikleri hususunda görüş birliği yoktur. Onlarda nasıl davranacakları ve ergenden gençten beklentileri yönünde bocalama içindedirler.

Genellikle ülkemizde gencin anne-babasını ve yakın çevresine oranla daha çok okumuş olması, aile içinde kuşakların farklı kültüre ve anlayışa sahip olmasına ve hatta farklı dil kullanmasına yol açtığı için kuşak çatışmasına neden olabilir (Yörükoğlu, 1988: 210).

Günümüzde teknolojinin ve sosyal medyanın artmış olması bilginin sadece bir tık uzağımızda olması nesiller arası zamanı çok çok azaltmıştır. Yeni nesil değişen çevre ve yeni şartlara uyum ve yeni davranışlar geliştirme hususunda çok hızlıdır. Çünkü devamlı yeni akımlar, yeni modalar, sosyal medya fenomenlerinin piyasaya sürdüğü davranış ve söz kalıpları sık aralıklarla değişmekte ve gençleri çok çabuk ele almaktadır. Gençler ve yetişkinlerin

yaşadıkları ortak çevreye ve bu yeni durumlara uyumu aynı oranda değildir. Bunlar da kuşak çatışmalarının ortaya çıkmasındaki günümüz etmenlerinden gösterilebilir.

Lise son sınıfta okuyan gençler üzerinde yapılmış bir araştırmada, en çok aşağıdaki konularda anne babaları ile gençlerin çatışmaya girdikleri saptanmıştır (Kulaksızoğlu,1998: 194-195):

1. Anne-babası tarafından eleştirilmek
2. Sağlık durumları ile çok ilgilenilmesi
3. Evde temizlik konusunda titiz davranılması
4. Bir konunun çok uzatılması
5. Aşırı şekilde nasihat edilmesi
6. Üstlerine çok düşülmesi
7. Anne-babanın onu anlamaması
8. Akşamları eve geç gelmeye izin verilmemesi
9. Evde azarlanması
10. Anne-babanın her şeyini öğrenmek istemesi,
11. Anne-babası tarafından dağınık olduğunun söylenmesi
12. Okuldaki ders başarısının tenkit edilmesi,
13. Ailesinin ona baskı yapması
14. Anne-babasının yanında tartışması

Bunların yanında günümüzde akıllı telefonlar ve sosyal medya ile aşırı vakit harcanması da günümüzün ergenleriyle anne-babalarını karşı karşıya getiren başlıca sebeplerdendir. Gençliğin daha asi ve başına buyruk hareket etmesi, gelenek-görenekleri reddedici tavırları da gerilmelere ortam hazırlayabilmektedir. Gençlerde aşırı özgürlük ve bağımsızlık anlayışının başka kültürlerden bizim kültürümüze uyarlanmadan direk alınması, televizyon vb. pek çok yayının hayat kısa dilediğince yaşa temasını işlemesi fakat bu özgürlüğün başkalarının özgürlük alanına girecek şekilde anlaşılmasına müsaade edecek mesajlar vermesi nedenleri ile kuşaklar arası çatışmalar meydana gelebilmektedir.

1.4.9. Ergenlikte Problemlı Davranışlar

Ergenlik bazı uzmanlar ergenliği gençlik yılları olarak tanımlarken diğerleri yaşamın ikinci dönemi olarak tanımlarlar. Çok geniş kapsamlı bir tanım yapmak oldukça güç olmakla birlikte çabuk ve sık aralıklarla gerçekleşen büyüme ergenlik ile eşleştirilmektedir. Fiziksel ve duygusal süreçlerin yol açtığı cinsel ve psikososyal olgunlaşma ile başlayan ve bireyin bağımsızlığını sosyal üretkenliğini kazandığı çok belirgin olmayan bir zamanda sona eren kronolojik bir dönemdir. Diğer bir deyişle bireyin yetişkin doğrularını sorumluluklarını kazandığı yer olan aileden sonra, toplum tarafından tanınmasıyla ve yasaları kabulüyle sona eren bir dönemdir. Ergenlik yaşının başlangıç ve bitiş tarihleri farklı toplumlarda değişiklikler gösterir. Hatta dinsel, politik, ekonomik ve tarihsel açıdan bile farklılıklar ortaya çıkar. Ancak uzmanların büyük bir çoğunluğu ergenliğin kızlarda 10-11, erkekler 12-13 yaşlarında başlayıp 19-21 yaş aralığında sona erdiği görüşünde uzlaşmışlardır. Beden duygu, dil ve davranışların çok hızlı geçiş ve değişiklik göstermesi sebebiyle ergenlik ‘‘Fırtınalı ve Stresli’’ bir dönem olarak da tanımlanır (Yörükoğlu, 1988: 215).

Problem davranışlar toplum normları tarafında uygun görülmediği için dikkati çeken ve çeşitli sosyal kontrol mekanizmalarının devreye girmesine neden olan davranışlardır. Problem davranışlar bir yandan ergenin sosyal uyumunu ve kişisel gelişimini engellerken diğer yandan ergenin fiziksel sağlığını da olumsuz yönde etkileyebilir.

Yeni neslin niçin çok özgüvenli ve iddialyken bir o kadar da depresif ve kaygılı olduğu üzerine araştırmalar yapan Dr. Twenge, ocuklara kk yaştan itibaren özel olduğu ve mükemmel özellikler taşıdığı, dilerse her Şeyi başarabilecek mkemmelikte olduğu vurgusu ve pohpohunun anormal düzeyde yoğun yapıldığını, gençlerin hayatın gerçeklerine hazırlıksız olduğunu belirtiyor. ocuk yetiştirmedeki hatalara dur denilmezse, kendisini hiçbir Şey yapmadan, başarmadan mükemmel ve çok değerli sanan bir neslin bizi beklediğini söylüyor. Bu nesil narsist, bencil, zevkperest, kimseyi önemsemeyen, insanlarla geçinemeyen, uyumsuzluğu sebebiyle giderek yalnızlaşan ve depresif bir topluluğa dönüşme tehlikesiyle karşı karşıyadır (Twenge, 2009). Gençlere medyanın sunduğu hayali

değerler yerine gerçek hayatın acı-tatlı her şeyi beraber barındırdığı, bugünün şartlarının geçmiş dönemlere göre daha iyi olduğu, sahip olduklarıyla mutlu olmanın maddiyat ya da popülerlikten geçmediği, içten gelen manevi değerlerle olabileceği küçük yaştan itibaren verilmeye çalışılmalıdır. Bu öğretileri temelden alamayan çocuk ergenlik döneminde, ani çıkışları çok olan, saygı sınırını rahatlıkla çiğneyebilen, vefa yönü eksik, aşırı eleştirel fakat bir kadar da beceriksiz, mutlu görüntü çizen fakat iç dünyasında mutsuz ve hayatın gerçekleriyle baş etmede yetersiz bireyler olarak zor bir ergenlik süreci geçirebilirler. Ergenliği başarı ile atlatamama da hayatlarını olumsuz anlamda etkileyecek yaralar almalarına sebep olabilir.

1.4.10. Ergenlikle İlgili Kuramsal Yaklaşımlar

G.Stanky Hall ‘in Biyogenetik (Özünü Yineleme) Kuramı’nda Hall “Bütün insanların dört evreden geçtiğine inanmakta ve bütün gelişimin genetik faktörler tarafından belirlendiğini, çevresel faktörlerin ise gelişimde minimal etkiye sahip olduğunu ileri sürer” (Dinçel, 2006: 12).

Psikoanalitik Kuramda ise Freud, ergenlik psiko-seksüel gelişim dönemleri içerisinde yer vermektedir. Sosyolojik kuramlarda ise normların davranışlar üzerindeki etkilerine vurgu yapar ve kültürel beklentilerin sosyal ritüellerin etnik kökenin, toplumsal cinsiyetin, sosyal sınıfın, grup baskısının veya teknolojik olanaklarının ergenlerin anlaşılmasında önemli bir yer tutacağı görüşündedir (Freud, 2009: 28). Modern toplumlarda değişimin ve gelişimin çok hızlı olması sebebiyle kuşaklar arası çatışma kaçınılmazdır. Her kuşağın kendi standartları vardır. Anne babaların standartlarına uyum sağlayamayan ergen onları tuhaf karşılayarak çatışmalar yaşayabilir. Ya da ergen anne babasını çağın çok gerisinde bulabilir. Onların günümüz moda ve akımlarından, yeni nesil adetlerden anlamadığı düşünüp eleştirel yaklaşabilir. Ergenin çocuklukta fazla eleştirilerine maruz kalmayan ebeveynler bu yeni durumu kaldıramayıp evlatları ile çatışma yaşayabilirler.

Antropolojik Bakış açısına göre ise sıklıkla ergenin toplumu nasıl etkilediği üzerinde durulur. Diğer teorilerden farklı olarak bu bakış açısı tabulara, seksüel zevke ve yakınlığa ve üretkenliğe hazırlanmaya odaklıdır. Bireyler evlilik, mesleki rollerin kazanılması, anne baba rolleri gibi organize olma sürecidir. Antropologlara göre çatışma daha çok ekonomi mal ve mülkle alakalı konularda ortaya çıkar (Adams, 2000: 17). Ekolojik Sistem kuramında çocuk içinde bulunduğu sosyal yapıları etkilediği gibi kendisi de bu yapıları etkiler. Sosyal ilişkide bulunulan kişi ve bu ilişkilerin niteliği ergenin gelişimi açısından çok önemlidir (Özenç ve Doğan, 2014: 5). Günümüzde ergenlerin toplumdan etkilendiği gibi toplumu gözle görülür şekilde etkilediği de göze çarpmaktadır. Özellikle sosyal medyayı yoğun kullanan ergenler, oluşturdukları akımlara yetişkin grupları da rahatlıkla çekebildiği görülmektedir. Gençlerin farklı espri anlayışları, kullandıkları enteresan hitap cümleleri, şaka ve replikler büyükler arasında da kolaylıkla yayılabilmektedir.

Psikososyal Kuram ise ergenliği anlamada kimliğin önemli olduğu görüşündedir. Psikolojik bir yapı olan kimlik kişinin kendini nasıl anlamlandırdığıdır. Ergenin kimlik kazanımın gerçekleştirilmesi için araştırma, içe bakış ve keşfetme uğraşlarında bulunması gerekir. Bütün bu uğraşlarla ergen kim olduğu neler yapmak istediği, yetenek ve sınırlılıkları, düşünce ve inançları, değer yargılarını belirlemesi ve hedef oluşturmasını sağlar (Dereboy ve Dereboy, 1997: 29).

Anne babasını örnek alan ya da sevdiklerinin öğretileriyle hareket eden birey, ergenlik döneminde kendisini ve kendi değerlerini bulmak için iç alemine bir yolculuğa çıkar. Bu durum sosyal öğrenme kuramında ise öz yeterlilikle açılmaya çalışılır. Öz yeterlilik kişinin bir şeyi yapabileceğine yönelik inancıdır. Ergen, diğer kişilerde başarılar gördükçe kendisini yönlendirir ve başarıyla sonuçlandıkça davranış değişimi oluşmaktadır. Böylece öz yeterlilik artmaktadır. Cesaretlendirmeler arttıkça, başarısızlık ile ilgili düşünceler, korkular azalmakta ve başarılar olumlu düşünceler de artmaktadır (Gürel, 2014: 17). Korkuları azalan ve geçmiş tecrübelerinde başarılı anılar biriktirmiş birey giderek daha özgüvenli olur ve yeni şeyler denemekten kaçınmaz. Karşılaştığı zorluklarda kolay vazgeçmez, yılmaz geçmiş başarılarından güç alıp kendisini motive eder.

Gelişimsel Görevler Teorisinde ise Robbert Havighurst gelişimsel görevlerden bahseder. Bu görevler yaşamın belli bir döneminde ortaya çıkar ve başarılması halinde kişiye mutluluk ve iç huzur sağlar. Kişiye yaşamının devamındaki yeni görevleri de başarmasına kapı aralayıp sosyal onaylanma ihtiyacını da gidermesine olanak tanır. Çünkü insan yaşamında gelişimsel aşamalar birbirini izlemekte ve büyük oranda yine birbiri üzerine inşa edilmektedir (Kılıçgün, 2016: 8). Geçmiş başarılar kişiye geleceğe daha umutla bakmasında çok pozitif etkide bulunur. Yeni girişimlerde cesaretle davranmasını ve atılımında bulunmasını kolaylaştırır.

1.5. Literatürde Yapılan Benzer Araştırmalar

Günümüz eğitim sistemi içerisinde öğrenciler belirli aralıklarla düzenli olarak sınavlara girmektedir. Bu sınavlar doğrultusunda eğitim görecekları ortaokul, lise ve üniversite belirlenmektedir. İlköğretimin ilk yıllarına kadar inen okul dışı eğitim desteği ile birlikte çok küçük yaştan itibaren çocuklar yarış psikolojisi ile birlikte büyümektedir. Girdikleri sınavlar sonucunda aldıkları puanlar, yerleştikleri okullar da şüphesiz eğitim alacakları okul kadar toplumun bakış açısını da belirlemektedir. Sınav bazında başarısız öğrencilerin aile baskısı ile karşı karşıya kaldıkları herkesçe bilinen bir gerçektir. Bunun sonucunda şüphesiz özgüven düzeyleri değişiklik göstermektedir.

Lise birinci sınıf öğrencileri ile yapılan bir çalışmada, kızların benlik saygısını yüksek, erkeklerinkini orta düzeyde bulmuştur (Kurşun, 1998). Bir başka çalışmada ise lise öğrencilerini inceleyen Rizvançe, erkeklerin benlik saygısı kızların benlik saygısına oranla yüksek bulunmuştur (Rizvançe, 2005, akt: Aktaş, 2011). Lise 2 de okuyan öğrenciler üzerinde yapılan bir başka araştırma da benlik saygısı ile cinsiyet arasında anlamlı farklılık bulunmamıştır (Ceylan, 2013).

Yiğit (2010), tarafından Sivas ilindeki, üç ilköğretim okulunda yapılan bir çalışmada random şekilde alınmış, 7. ve 8. Sınıfa devam eden 401 (206 kız-205 erkek) öğrenciden oluşmaktadır. Gerçekleştirilen araştırma sonucunda ergenlerin doğum sırası, cinsiyet ve babanın eğitim düzeyine göre benlik saygılarında istatistikî anlamda bir farklılaşma bulunmadığı görülmüştür.

Karadağ ve ark. (2008) yaptıkları benzer araştırmada sınıf düzeyi arttıkça öğrencilerin benlik saygısının da yükseldiğini tespit etmişlerdir. Ortaöğretim öğrencilerinde yapılan araştırma bulguları da öğrencilerin sınıf düzeyleri arttıkça benlik saygısı puanlarının da arttığını göstermektedir. Hemşirelik bölümü öğrencileri üzerinde yapılan benzer bir çalışmada da birinci sınıf öğrencilerinin en düşük, dördüncü sınıf öğrencilerinin ise en yüksek benlik saygısı puanına sahip oldukları tespit edilmiştir. Aynı araştırmada sınıf ilerledikçe benlik saygısının artmasında, üniversite eğitimini sürdürürken yaşanan deneyim ve bilgi artışının olumlu etkisinin olduğu belirtilmiştir. Bunun yanında son sınıf öğrencilerinin mesleki olarak daha bilgili ve deneyimli olmaları, öğretim elemanları ve sağlık çalışanları ile öğrenim süresince daha uzun süre birlikte olmalarının benlik saygılarını arttırdığı savunulmuştur. Ayrıca bu doğrultuda, yükseköğrenim yaşantısının benlik saygısını geliştiren bir ortam olduğu sonucuna ulaşılmıştır (Karadağ ve ark. 2008).

Torucu (1990), düşük sosyo-ekonomik düzeydeki ergenlerin benlik saygısında düşme olduğunu ve anne-baba eğitim düzeyinin yüksek olması ile benlik saygısı arasında anlamlı bir ilişki olduğunu belirtmiştir. Aynı şekilde Aksoy (1992) da çalışmasında sosyo-ekonomik düzey ve anne-baba öğrenim durumunun benlik saygısı üzerinde etkili olduğunu bulmuştur. Araştırmacılara göre ergenlerin duyguları özellikle ilk ergenlik döneminde oldukça değişkendir fakat benlik saygısının durağan bir özelliği vardır. Çocukluk döneminde yüksek benlik saygısına sahip bir birey ergenlik döneminde de yüksek benlik saygısı gösterebilmektedir. Orta ve son ergenlik döneminde de benlik saygısı artmaktadır (Aksoy, 1992). Kimi zaman ise ergenlikteki fiziksel değişimlerden olan sivilce ve akne problemini yoğun yaşayan çocuklar, bedenlen olumsuz değişim sebebiyle özgüven kaybı yaşayabilmektedirler. Bu rahatsızlığın uzun sürmesi ve tedavi edilememesi durumunda, akranları tarafından zorbalığa ve aşağılanmalara uğrayanların benlik algıları çocukluktan gelme kuvvetli olsa dahi zedelenabilir.

Ege Üniversitesi bünyesinde benlik saygısının farklı değişkenler açısından incelenerek yapılmış bir çalışmada benlik saygısı ile yaş, cinsiyet, anne eğitim

durumu ve baba eğitim durumu arasında bir ilişki bulunmamış fakat kardeş sayısı ile bir ilişki görülmüştür (Yüksekkaya, 1995).

Eriş (2013), Dilek (2007) lisede öğrenim görmekte olan öğrenciler üzerinde yaptıkları araştırmalarda benlik sayısının anne eğitim durumundan etkilenmediği sonucuna ulaşmışlardır. Buna karşın Aşıcı (2013), Tanrıkulu (2013), Ünüvar (2003) yaptıkları araştırmalar neticesinde annenin eğitim seviyesinin yükseldikçe ergenlerin benlik saygılarının arttığı sonuçlarına ulaşmışlardır.

Hemşirelik yüksekokulu öğrencileri üzerinde yapılan bir çalışma da kardeş sayısı ve kardeş sayısının ve benlik saygısı arasında anlamlı bir ilişki bulunmamıştır. (Yılmaz ve Ekinci, 2001). Gürel (2007), Dilek (2007) ve Aşıcı (2013) kardeş sayısı değişkeninin benlik saygısı üzerinde etkili bir faktör olmadığı sonucuna ulaşılmıştır

Can tarafından Ankara'da 1094 lise öğrencisi üzerinde yapılan bir araştırma ve Hatipoğlu tarafından ilköğretim yedinci sınıf öğrencileri ile yapılan bir başka çalışmada baskıcı otoriter tutum ile yetiştirildiklerini düşünen öğrencilerde benlik saygılarının düşük olduğu görülmüştür (Kulaksızloğlu, 1998).

Benlik kavramını ayrıntılarıyla incelendiği bir araştırmada alt boyutlara inildiğinde kızların dürtü-duygu ve davranışlarını kontrol edebilme boyutunda daha olumlu benlik geliştirdikleri, erkeklerin ise eğitim, dış dünyayla iletişim, hâkimiyet ve sosyal konularda kızlara göre daha olumlu benliğe sahip oldukları görülmüştür (Akboy, 1998). Erkeklerin dürtü kontrolünde kızlardan daha düşük çıkması, genel olarak cinsiyetlere verilen ve beklenen roller çerçevesinde bu şekilde çıkmış olabileceği düşünülüyor. Toplumda her ne kadar günümüzde geçerliliğini oldukça yitirmiş olsa da yine de erkeklerin evin geçimi, dış dünyayla iletişim konularında kadından bir adım ilerde olmaları bekleniyor. Kadının toplumda bir adım geride olmasına ortam hazırlayan bir geçmiş birikimin kültürel olarak etkileri hala sürmektedir. Ancak eğitime verilen önemin artması, kadın ve erkeğin her yerde eşit hak ve özgürlüklere, sorumluluklara sahip olması yönünde yapılan çalışmalar neticesinde bizim araştırmamızda cinsiyet ile benlik saygısı arasındaki farkın artık kaybolduğu sonucuna varılmaktadır.

Haktanır ve Baran tarafından yapılmış bir başka çalışmada anne baba tutumları ve benlik saygısı değişkeni arasında anlamlı ilişkiler bulunmuştur. Benlik saygısı demokratik anne baba tutumu ile yetişen gençlerde yüksek benlik saygısı, otoriter ve ilgisiz anne baba tutumlarına maruz kalan gençlerde ise düşük benlik saygısının mevcut olduğu tespit edilmiştir (Haktanır ve Baran, 1998).

Ceylan (2013), İzmir'in Gaziemir İlçesinde 10.sınıflar üzerinde yaptığı bir araştırmada, cinsiyet, kardeş sayısı, ailenin kaçınıcı çocuğu olma/doğum sırası ve babanın eğitim durumu değişkenleri ile benlik saygısı arasında anlamlı bir ilişki bulunmadığı, benlik saygısının ergenlerde bu etmenlerce değişmediğini saptamıştır. Ancak annenin eğitim düzeyi arttıkça ergenlerin benlik saygısının arttığını bulgulamıştır. Ayrıca ailesinin maddi durumunu orta seviyede algılayan ergenlerin, gelir düzeylerini düşük seviye de bulan ergenlere göre daha yüksek benlik saygılarına sahip olduklarını bulmuştur.

Genel olarak çalışmalar gözden geçirildiğinde benlik saygısı çocukluktan ergenliğe, ergenlikten yetişkinliğe varıncaya kadar başta anne babadan görülen tutum, akranlardan ve diğer sosyal çevreden alınan tepkilerle şekillenir. Ardından yaşanan başarılı-başarısız her türlü hayat deneyimi ile birey kendisine bir takım değerler atfetmeye başlar. Benlik saygısını etkileyebileceği düşünülen pek çok değişken ile birçok araştırma gerçekleştirilmiştir. Bu çalışmalar incelendiğinde çok keskin kesin kanılara varmak mümkün değildir. Ancak ailenin eğitim durumu, sosyo-ekonomik düzeyi, öğrencilerin sınıfları, öğrencilerin akademik başarı düzeyleri ve anne baba tutumları benlik saygısı üzerinde etkili değişkenlerdir. Sosyo-ekonomik düzeyin buldukları çevre standartlarına göre yeterli olması ergenlere özgüven ve rahatlık kazandırmaktadır. Bu durum benlik saygılarını olumlu etkilemektedir. Anne babanın eğitim düzeyinin artması her araştırmada doğrudan ergenlerin benlik saygısını etkilememiştir. Beklenti anne ve babanın eğitim seviyesi arttıkça çocukların benlik saygısının artması yönünde idi. Ancak anne babalar çocuk yetiştirme hususunda kendilerini donanımlı hale getirmeyip, uygun ve tavsiye edilen ideal tutumları kullanmadıkları takdirde sahip oldukları eğitim düzeyinin direkt olarak etkili olmadığı görülmektedir. Sınıf düzeyinin artması, ergenin hayat deneyimini ve kendini tanıma becerilerini artırdığı için

bireyde, benlik saygısıyla ilgili daha gerçekçi ve daha makul kanılara varmasına yardımcı olduğu gör÷lmektedir. Çocuğu anlayan, değer veren, doğru yol ve tutumları içeren demokratik anne baba tutumunun benlik saygısını yükselttiği, koruyucu-istekçi anne baba tutumu ve baskıcı otoriter anne baba tutumlarının ergenin benlik saygısını zedelediği ve düşürdüğu gör÷lmüştür. Yaş, sınıf, cinsiyet, kardeş sayısı gibi değişkenler kimi araştırmalarda benlik saygısını etkilemiş, kimi araştırmalarda etkisi ortaya konulamamıştır. Bu sebepten bu değişkenlerle alakalı literatürde kesin kanılar mevcut değildir.

İKİNCİ BÖLÜM

2. YÖNTEM

2.1. Araştırmanın Modeli

Araştırma betimsel ve ilişkisel tarama modeline uygun hazırlanmıştır. Örnekleme oluşturan deneklerin sahip oldukları özellikler değiştirilmeksizin, olan durum hakkında fikir ve görüşleri alınmaya çalışılmıştır. Geçmişte yaşanan veya şu anda da etkisi devam edebilen olay ya da durumların olduğu şekliyle nitelenmesi hedeflenmiştir. Hiç bir şekilde herhangi bir etkide bulunma ya da değiştirilme çabası güdülmez. Olanı olduğu gibi yansıtabilmek, almak ve tanımlamak amaçlanır. Hedeflenen, önemsenen şeyi yakalayıp, gözlemleyip, tanımlayabilme çabası güdülür. Burada da ergenlerin benlik saygısı düzeyleri ve anne baba tutumları arasında bir ilişki de belirleneceğinden ilişkisel tarama modelinden yararlanılmaktadır.

2.2. Örneklem

Araştırmanın örneklemini Beyşehir ilçe merkezindeki 7 farklı ortaokul (Gazi Ortaokulu, Toki Ortaokulu, Atatürk Ortaokulu, Süheyla Doğu Ortaokulu, Eşrefoğlu İmam Hatip Ortaokulu, Ali Rıza Celeboğlu Ortaokulu, Mehmet Akif Ersoy İmam Hatip Ortaokulu) ve 7 farklı köy ortaokulunun (Karaali Ortaokulu, Huğlu Ortaokulu, Sevindik Ortaokulu, Sadıkhacı Ortaokulu, Üzümlü Cengiz Topel Ortaokulu, Akçabelen Ortaokulu, Yenidoğan Ortaokulu) 7. ve 8.sınıf öğrencileri oluşturmaktadır. Merkez okullar seçilirken kırsal kesimden taşınmalı öğrencisi yok ya da çok az oranda olan okullar seçilmeye çalışılmıştır. Köy okullarında ise kırsal bölgeni niteliğini taşıyabilmesi için Beyşehir'e çok yakın köy ve kasabalar tercih edilmemiştir. Merkez ilçeye olan uzaklığı en az 30 km olacak şekilde hareket edilmiştir. Bu köylere yalnızca mesafe olarak değil, orada çalışan öğretmenler, ilçe milli eğitimden de bilgi alınarak kırsal özellik taşıdığı kanısına varıldıktan sonra uygulamalar gerçekleştirilmiştir. Örnekleme 362 öğrenci yer almaktadır. Bu öğrencilerin 193'ü kız, 169'u erkek iken 182'si 7.sınıf, 180'i 8.sınıf öğrencisidir. Örneklemin oluşturulmasında basit tesadüfi örnekleme yönteminden yararlanılmış

olup mevcut okullardaki 7. ve 8.sınıf öğrencilerinin katılımı ile gerçekleştirilmektedir. Sınıf mevcutları ve öğrencilerin cinsiyet dağılımındaki farklılıkları katılımcıların ağırlıklı olarak kız ve 7.sınıf öğrencisi olmalarına yol açmıştır. Anket uygulaması haziran ayında yapılmış olup bu dönemde okul sınavlarının bitmesi, notların verilmesi ve konuların çok büyük oranda bitmiş olması sebebiyle öğrencilerin okula devamsızlık yaptıkları görülmüştür. 8. Sınıf öğrencilerinin TEOG (Temel Eğitimden Ortaöğretime Geçiş) uygulamasına girmiş ve mayıs ayı sonunda sonuçlarını almış olmaları nedeniyle okula devamsızlık yapma oranının sınav sonrası özellikle de okulun son haftaları artış göstermektedir. Bunun yanında bu yıl Ramazan ayının mayıs-haziran ayları olması sebebiyle ilk kez eğitim-öğretim sezonuna denk gelmesi öğrenciler için güçlük yaratmış ve üst sınıflarda devamsızlık oranını arttırmıştır.

2.3. Araştırmanın Problemleri

Ortaokul ergenlerinde anne baba tutumu ve benlik saygısının etkilerinin incelendiği bu çalışmada, ebeveyn tutum çeşitlerinin ergenlerin benlik saygısına etkisi olup olmadığı, varsa bir etki bu etkinin pozitif ya da negatif yönde ne tür bir etkisi olduğu araştırılmıştır. Bunların yanında cinsiyet, yaş, sınıf, ebeveynlerin hayatta olup olmaması, anne eğitim durumu, baba eğitim durumu, kardeş sayısı, ailenin kaçınıcı çocuğu oldukları, evlerinde devamlı onlarla beraber yaşayan bir akrabanın bulunup bulunmaması, yaşadıkları yer, yaşadıkları yerde bulunma süreleri, harçlık durumları, aylık gelir ve maddi durum değişkenlerle ele alınmıştır. Bu değişkenlerin ergenlerin algıladıkları anne baba tutumları ve benlik saygılarında anlamlı bir farklılık oluşturup oluşturmadığı bu araştırmanın alt problemlerini oluşturmaktadır.

2.4. Araştırmanın Kapsamı ve Sınırlılıkları

Araştırma, 2016-2017 Eğitim-Öğretim yılı Konya ilinin Beyşehir ilçesindeki 7. ve 8.sınıf öğrencilerini kapsamakta olup 7 ilçe ortaokulu ile 7 köy ortaokulunda öğrenim gören öğrenciler ile sınırlıdır.

Araştırmaya katılan öğrencilerin araştırmacı tarafından hazırlanıp geliştirilen kişisel bilgi formu, benlik saygılarını ölçmek amaçlı kullanılan Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeği ve anne babalarından gördükleri tutum ve davranışları belirleyebilmek için kendilerine uygulanan Anne Baba Tutum ölçeğine verdikleri cevaplar ve bu ölçeklerin değerlendirilmesi sonucu elde edilen veriler ve sonuçları ile sınırlıdır.

2.5. Sayıtlar

Çalışma grubunun kendilerine yöneltilen Kişisel Bilgi Formu, Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeği ve Anne Baba Tutum Ölçeğindeki sorulara doğru ve samimi şekilde yanıtlar verdikleri varsayılmaktadır.

2.6. Kullanılan Anket Formunun Özellikleri ve Güvenirlilik Analizleri

2.6.1. Sosyo-Demografik Kişisel Bilgi Formu

Anketin demografik kısmında, öğrencilerin kişisel bilgileri ve ailelerinin sosyoekonomik durumunu tespit etmeye yarayacak sorulara yer verilmiştir. Öğrencilere; öğrenim görmekte oldukları sınıfları, yaşları, cinsiyetleri, anne-babanın hayatta olma durumlarını, anne babanın eğitim durumlarını, ailenin kaçınıcı çocuğu olduklarını, kardeş sayılarını, kırsal ve merkezde genelde farklılık oluşturabilen yalnızca çekirdek aile ile mi yoksa aile dışında herhangi bir akrabayla yaşıyor olup olmama durumlarını, yaşam yerlerini(köy/kırsal mahalle ya da merkez), yaşam yerlerinde bulunma sürelerini, çocukların harçlık durumlarını, ailenin aylık ortalama gelir düzeyini ve öğrencilerin maddi durumlarını yeterli bulup bulmadıklarına yönelik bilgi ve fikirlerini ölçmemize yarayacak sorular sorulmuştur. Bu kısımdaki araştırma soruları araştırmacı tarafından hazırlanmıştır.

2.6.2. Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeği

Benlik saygısı ölçeği Morris Rosenberg tarafından 1965 yılında geliştirilmiştir. Ülkemizde, ölçeğin güvenilirlik ve geçerlilik çalışmaları Çuhadaroğlu tarafından 1986 yılında yapılmıştır. Geçerlilik katsayısı $r=71$, Test-Tekrar-Test Güvenirlilik yöntemi ile güvenilirlik katsayısı $r=75$ olarak bulunmuştur.

Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeği, çoktan seçmeli 63 soruluk bir öz bildirim ölçeğidir. Ölçek, 12 alt kategoriden oluşmaktadır. Bu alt kategoriler;

- Benlik saygısı
- Kendilik kavramının sürekliliği
- İnsanlara güvenme
- Eleştiriye duyarlılık
- Depresif duygulanım
- Hayalperestlik
- Psikosomatik belirtiler
- Kişiler arası ilişkilerde tehdit hissetme
- Tartışmalara katılabilme
- Anne-baba ilgisi
- Babayla ilişki
- Psişik izolasyon

Araştırmacıların istediği zaman alt ölçekleri araştırmada ayrı ayrı kullanabileceği de belirtilmiştir. Buna dayanarak benlik saygısını ölçmeye yönelik olan ölçeğin ilk 10 maddesinde yer alan benlik saygısı kategorisi ölçek olarak kullanılmıştır. Likert tipi bir ölçektir.

Benlik saygısını ölçen 10 maddelik kısmın, 5'i olumlu, diğer 5 tanesi olumsuz cümle yapısına sahiptir. Anketi yanıtlayan kişiler ifadeleri değerlendirerek "Kesinlikle Katılıyorum", "Katılıyorum", "Katılmıyorum", "Kesinlikle Katılmıyorum" seçeneklerinden uygun olanı seçerek yanıtlayacaklardır.

Testin değerlendirilmesinde olumlu yapıdaki maddelerde (1,2,4,6,7); "Kesinlikle Katılıyorum = 4", "Katılıyorum = 3", "Katılmıyorum= 2", "Kesinlikle Katılmıyorum = 1" puanla karşılık bulurken, olumsuz yapıdaki maddelerde (3,5,8,9,10) ters puanlama yapılır. "Kesinlikle Katılıyorum = 1",

‘‘Katılıyorum = 2’’, ‘‘Katılmıyorum= 3’’, ‘‘Kesinlikle Katılmıyorum = 4’’ olarak puanlanmaktadır. Ölçekten alınabilecek en az puan 10, en çok ise 40 olmaktadır.

2.6.2.1. Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeği Güvenirlik Analizi

Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeği iki faktörden oluşmaktadır.

1. Olumlu Faktör

- Kendimi en az diğer insanlar kadar değerli buluyorum
- Bazı olumlu özelliklerim olduğunu düşünüyorum
- Ben de diğer insanların birçoğunun yapabildiği kadar bir şeyler yapabilirim
- Kendime karşı olumlu bir tutum içindeyim
- Genel olarak kendimden memnunum

2. Olumsuz Faktör

- Genelde kendimi başarısız bir kişi olarak görme eğilimindeyim
- Kendimde gurur duyacak fazla bir şey bulamıyorum
- Kendime karşı daha fazla saygı duyabilmeyi isterdim
- Bazen kesinlikle kendimin bir işe yaramadığımı düşünüyorum
- Bazen kendimin hiç de yeterli bir insan olmadığımı düşünüyorum

Tablo 2.6.2.1-1 Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeği Güvenirlik Analizi

Cronbach's Alpha	Cronbach's Alpha Based on Standardized Items	N
,808	,814	10

Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeği dahilinde katılımcılara yöneltilen görüşlerin güvenilirlik analizi araştırmamız için yeniden yapıldığında Cronbach's Alpha değeri 0,808 olarak elde edilmiştir. Bu doğrultuda Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeği'nin yüksek derecede güvenilir olduğu söylenebilir.

2.6.3. Anne-Baba Tutumu Davranış Ölçeği

Kuzgun tarafından 1972’de geliştirilen ölçek, yapılan çalışmalar sorası alt ölçeklerinin tam olarak birbirinden bağımsız ayrışma gerçekleştirememesi sebebiyle ölçeğin üzerinde yenilen çalışmalar yapılmasına karar verilmiştir. Geçerlilik ve güvenirlilik çalışmaları için Gazi Üniversitesinde yeniden uygulamalar yapılmış faktör analizi uygulamaları neticesinde 3 belirgin alt faktör elde edilmiştir. Demokratik (15 madde), koruyucu-istekçi (15 madde), otoriter (10 madde) olacak şekilde yeni alt faktörler elde edilmiştir (Kuzgun, Y. ve Bacanlı, F 2005).

Likit tipi ölçektir. Derecelendirilmesi aşağıdaki gibidir:

- Tamamen uygun = 5
- Çok uygun = 4
- Biraz uygun = 3
- Pek uygun değil = 2
- Hiç uygun değil = 1

Ölçeğin alt faktörleri ve onları temsil eden maddeler aşağıdaki gibidir:

Demokratik ana baba tutumu alt ölçeğine giren maddeler: 1, 2, 6, 7, 13, 14, 15, 20, 21, 22, 29, 30, 36, 37, 39 ‘dur.

Koruyucu-istekçi ana baba tutumu alt ölçeğine giren maddeler: 4, 9, 10, 11, 17, 18, 19, 24, 25, 26, 27, 28, 32, 33 ve 34’tür.

Otoriter ana baba tutumu alt ölçeğine giren maddeler: 3, 5, 8, 12, 16, 23, 31, 35, 38 ve 40’dır.

Araştırmamızdaki örnekleme ile ölçeği geliştiren bilim insanının örnekleme birbirinden farklı olduğu için üzerinde yeniden faktör analizi yapılmıştır. Bu analiz sonucu geçerlilik - güvenirlilik ve örnekleme doğru temsil edebilmesi için bazı maddeler çıkartılarak (4,10,18,23,31,33,35,38,40) yeni alt gruplar elde edilmiştir. Yeni alt gruplar ve onları temsil eden maddeler aşağıda belirtildiği gibidir:

- Demokratik anne baba tutumu alt ölçeğine giren maddeler:
1,2,6,7,13,14,15,20,21, 22,29,30,36,37,39 (15madde)
- Koruyucu-istekçi anne baba tutumu alt ölçeğine giren maddeler:
17,19,24,25,26,27,28,34 (8madde)
- Otoriter anne baba tutumu alt ölçeğine giren maddeler:
3,5,8,9,11,12,16,32 (8madde)

2.6.3.1. Anne Baba Tutumu Ölçeği Güvenirlik Analizi

Tablo 2.6.3.1-1 Anne Baba Tutumu Ölçeği Güvenirlik Analizi

Cronbach's Alpha değeri	Cronbach's Alpha Based on StandardizedItems	N Populasyon Sayısı
,758	,760	31

Anne Baba Tutumu Ölçeği dahilinde araştırmamız katılımcılarına yöneltilen görüşlerin güvenirlik analizi yapıldığında Cronbach's Alpha değeri 0,758 olarak elde edilmiştir.

Cronbach's Alpha değerinin yorumu şu şekildedir:

- $0,00 \leq \alpha < 0,40$ ise ölçek güvenilir değildir.
- $0,40 \leq \alpha < 0,60$ ise ölçek düşük güvenirlige sahiptir.
- $0,60 \leq \alpha < 0,80$ ise ölçek oldukça güvenilirdir.
- $0,80 \leq \alpha < 1,00$ ise ölçek yüksek derecede güvenilirdir.

Bu doğrultuda Anne Baba Tutumu Ölçeği'nin oldukça güvenilir olduğu söylenebilir.

2.6.4. Kullanılan İstatistiki Teknikler

Verilerin analizi kapsamında

Frekans dağılımlarına bakılarak katılımcıların demografik özellikleri ortaya konulmuştur. Birbirinden bağımsız verilerin ayrıldığı sınıfları daha iyi gözleyebilmek için frekans dağılım tabloları ve grafikleri kullanılmıştır. Grafik

çeşitlerinden sütun, pasta ve histogram grafiği ile dağılımların anlaşılır şekilde görülmesi sağlanmıştır.

Güvenirlilik analizi ile kullanılan ölçeklerin güvenirlilikleri test edilmiştir. Güvenirlilik modellerinden Alfa Modeli kullanılmıştır. Bu yöntem, ölçekte yer alan k sorunun homojen (türdeş) bir yapı gösteren bir bütünü ifade edip etmediğini araştırır. 0 ile 1 arasında değer alır. Soruların benzerliğini ya da yakınlığını ortaya koyan bir katsayıdır. Sorular arasındaki korelasyon negatif ise Alfa yöntemi ile hesaplanan Cronbach Alfa katsayısı da negatiftir. Bu katsayının negatif çıkması güvenirlilik modelinin bozulmasına neden olur. Diğer bir deyişle, kullanılan ölçeğin toplanabilirlik özelliğinin bozulduğunu ifade eder. Alfa katsayısına bağlı olarak ölçeğin güvenirliliği aşağıdaki gibi yorumlanır:

- $0.00 \leq \text{Alpha} < 0.40$ ise ölçek güvenilir değildir. Yeniden düzenlenmelidir.
- $0.40 \leq \text{Alpha} < 0.60$ ise ölçeğin güvenirliliği düşüktür. Yeniden düzenlenmeli veya modifiye edilmeli
- $0.60 \leq \text{Alpha} < 0.80$ ise ölçek oldukça güvenilirdir.
- $0.80 \leq \text{Alpha} < 1.00$ ise ölçek yüksek derecede güvenilir bir ölçektir.

Faktör analizi ile ölçeklerin güvenirliliği daha yüksek değere çekilmek istenmiştir. Faktör analizi, başlıca amacı aralarında ilişki bulunduğu düşünülen çok sayıdaki değişken arasındaki ilişkilerin anlaşılmasını ve yorumlanmasını kolaylaştırmak için daha az sayıya indirgemek veya özetlemek amaçlı bir grup çok değişkenli analiz tekniğine verilen isimdir. Diğer bir ifade ile faktör analizi, aralarında ilişki bulunan çok sayıda değişkenden oluşan bir veri setine ait temel faktörlerin (ilişkinin yapısının) ortaya çıkarılarak araştırmacı tarafından veri setinde yer alan kavramlar arasındaki ilişkilerin daha kolay anlaşılmasına yardımcı olmaktır. Bu sebeple Anne-baba tutum ölçeğine faktör analizi uygulanmıştır.

Rosenberg benlik saygısı ölçeği verileri ters çevrilerek analizleri gerçekleştirilmiş, anne baba tutum ölçeği de faktör analizi sonucunda bazı maddeleri çıkartılarak tekrar düzenlenmiş ve analizleri gerçekleştirilmiştir.

Korelasyon testi ile ölçeklerimizin alt grupları ile benlik saygısı arasındaki ilişkinin varlığı gösterilmiştir. Korelasyon testine karar vermeden önce verilerin normal dağılıma sahip olup olmadıklarına bakılmış ve normal dağılım gösterdikleri görülmüştür. Veriler normal dağılıma uygun olduğundan Pearson korelasyon testi kullanılmıştır. Veriler arasında doğrusal ilişkinin olup olmadığı ve varsa bu ilişkinin derecesi korelasyon katsayısı ile hesaplanır. Korelasyon katsayısı r ile gösterilir. -1 ile +1 arasında değerler alır. r değeri 0,70 ve üzerinde çıktığında yüksek bir ilişkinin varlığından söz edilebilir.

- $r = -1$ ise tam negatif doğrusal bir ilişki
- $r = +1$ ise tam pozitif doğrusal bir ilişki
- $r = 0$ ise ilişki yoktur

İlişkiler korelasyon katsayısının (r) değerine göre, aşağıdaki gibi nitelendirilebilir.

- 0.90 ile 1 arasında olduğunda; çok kuvvetli,
- 0.70 ile 0.89 arasında olduğunda; kuvvetli,
- 0.50 ile 0.69 arasında olduğunda; orta,
- 0.30 ile 0.49 arasında olduğunda; düşük,
- 0.00 ile 0.29 arasında olduğunda; zayıf bir ilişki olduğu ifade edilir.

Bağımsız t-Testi ve Anova Testi ile fark analizleri gerçekleştirilmiştir. Bağımsız iki örnek T testi (Independent-Samples T-Test), iki örneklem grubu arasında ortalamalar açısından fark olup olmadığını araştırmak amacıyla kullanılır. İki grubun üyeleri birbirinden farklıdır. Gruplar arasında aynı özelliğe sahip üye bulunmaması gerekiyor. Örneğin kadın-erkek, evli-bekâr arasındaki farklılığa bakmak için bağımsız iki örnek t testi kullanılır.

T testi, bir gruptaki ortalamanın diğer gruptaki ortalamadan önemli derecede farklı olup olmadığını belirler. T testi için alternatif hipotezi aşağıdaki gibidir.

H_0 : İki grubun ortalamaları arasında anlamlı fark vardır.

Varyans analizi yani ANOVA testi ikiden fazla gruba ait ortalamalar arasındaki farkın anlamlı olup olmadığı ile ilgili hipotezleri test etmek için kullanılmaktadır. Eğer ikiden fazla grubun ortalamaları karşılaştırılacak ise F Testi diğer bir isimle Varyans Analizi (ANOVA, Analysis Of Variance) uygulanır. İkiiden fazla grubun ortalamaları arasında anlamlı bir farklılık olup olmadığını test eden F testinin hipotezi aşağıdaki gibidir.

H_0 : Ortalamalar arasında fark yoktur. ($\mu_1 = \mu_2 = \mu_3 = \dots = \mu_N$)

H_A : Ortalamalardan en az ikisi arasında anlamlı fark vardır.

Araştırmanın verileri çalışma grubuna uygulanan anketler yoluyla elde edilmiştir. Anketlerden elde edilen veriler SPSS programına aktarılmış, gerekli düzenlemeler yapılarak analizler gerçekleştirilmiştir.

Araştırmanın sürekli değişkenleri arasında Pearson korelasyon analizi uygulanmıştır. Elde edilen bulgular %95 güven aralığında, %5 anlamlılık düzeyinde değerlendirilmiştir.

Araştırmada elde edilen bulgular değerlendirilirken, istatistiksel analizler için SPSS (Statistical Package for Social Sciences) 22.00 paket programı kullanılmıştır. Çalışma verileri değerlendirilirken tanımlayıcı istatistiksel metotların (ortalama, standart sapma) yanı sıra niceliksel verilerin karşılaştırılmasında, normal dağılım gösteren parametrelerin gruplar arası karşılaştırılmalarında fark testleri olarak Bağımsız t-Testi (Independent-Samples T) ile Oneway ANOVA testi ve çıkan farklılıklara neden olan grupları belirlemek için Tukey testinden yararlanılmıştır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. ALAN ARAŞTIRMASI VERİLERİNİN ANALİZİ

3.1.Katılımcıların Cinsiyete ve Sınıfa Göre Dağılımları

Tablo 3.1-1 Cinsiyet Dağılımı Frekans Analizi Sonuçları Tablosu

	Frekans	Yüzde
Kız	193	53,3
Erkek	169	46,7
Toplam	362	100,0

Tablo 3.1-2 Katılımcıların Sınıf Düzeyi Dağılımı Frekans Analizi Sonuçları

	Frekans	Yüzde
7	182	50,3
8	180	49,7
Toplam	362	100,0

Katılımcıların 193'ü (%53,3) kız, 169'u (%46,7) erkek öğrenci iken 182'si (%50,3) 7.sınıf, 180'i (%49,7) 8.sınıf öğrencisidir. Kız öğrencilerin 97'si (%50,3) 7.sınıfta öğrenci iken 96'sı (%49,7) 8.sınıfta öğrencidir. Erkek öğrencilerde ise bu durum 85'i (%50,3) 7.sınıf, 84'ü (%49,7) 8.sınıf şeklindedir. Katılımcıların çoğunluğu kız ve 7.sınıf öğrencisidir.

3.2.Katılımcıların Yaşına Göre Dağılımları

Tablo 3.2-1 Katılımcıların Yaşına Göre Dağılım Frekans Analizi Sonuçları

	Frekans	Yüzde
12	41	11,3
13	193	53,3
14	128	35,4
Toplam	362	100,0

Katılımcıların 41'i (%11,3) on iki yaşında, 193'ü (%53,3) on üç yaşında ve 128'i (%35,4) ise on dört yaşındadır.

3.3. Katılımcıların Annelerinin Eğitim Durumu

Tablo 3.3-1 Katılımcıların Annelerinin Eğitim Durumu Frekans Analizi Sonuçları

	Frekans	Yüzde
İlkokul	176	48,6
Ortaokul	90	24,9
Lise	62	17,1
Üniversite	34	9,4
Toplam	362	100,0

Katılımcıların annelerinin 176'sı (%48,6) ilkokul mezunu iken 90'ı (%24,9) ortaokul, 62'si (%17,1) lise, 34'ü (%9,4) üniversite mezunudur. Katılımcıların annelerinin çok büyük bir çoğunluğu ilkokul mezunudur.

3.4. Katılımcıların Babalarının Eğitim Durumu

Tablo 3.4-1 Katılımcıların Babalarının Eğitim Durumu Frekans Analizi Sonuçları

	Frekans	Yüzde
İlkokul	88	24,3
Ortaokul	110	30,4
Lise	113	31,2
Üniversite	51	14,1
Toplam	362	100,0

Katılımcıların babalarının eğitim durumu incelendiğinde annelerine göre daha yüksek bir eğitim düzeyi olduğu görülmektedir. Bu doğrultuda katılımcıların babalarının 88'i (%24,3) ilkokul, 110'u (%30,4) ortaokul, 113'ü (%31,2) lise ve 51'i (%14,1) üniversite mezunudur. Katılımcıların babaları ağırlıklı olarak lise mezunudur.

3.5. Katılımcıların Ebeveynlerinin Yaşama Durumu

Tablo 3.5-1 Katılımcıların Ebeveynlerinin Yaşama Durumu Frekans Analizi Sonuçları

	Frekans	Yüzde
Annem ve Babam sağ	331	91,4
Sadece babam sağ	20	5,5
Sadece annem sağ	7	1,9
Annem de babam da sağ değil	4	1,1
Toplam	362	100,0

Katılımcıların 331'inin (%91,4) hem annesi hem babası sağ iken, 20'sinin (%5,5) yalnızca babası, 7'sinin (%1,9) yalnızca annesi hayattadır. Katılımcıların 4'ünün (%1,1) ise ebeveynleri hayatta değildir. Katılımcıların %90'ından fazlasının ebeveynleri yaşamaktadır.

3.6. Katılımcıların Kardeş Sayısı Dağılımı

Tablo 3.6-1 Katılımcıların Kardeş Sayısı Dağılımı Frekans Analizi Sonuçları

	Frekans	Yüzde
Tek çocuk	20	5,5
2	123	34,0
3	140	38,7
4	56	15,5
5 ve 5'ten fazla	23	6,4
Toplam	362	100,0

Katılımcıların kardeş sayıları incelendiğinde 20'sinin (%5,5) tek çocuk olduğu, 123'ünün (%34) iki kardeş olduğu, 140'ının (%38,7) üç kardeş olduğu, 56'sının (%15,5) dört kardeş olduğu görülmektedir. Katılımcıların 23'ü (%6,4) ise 5 ve üzeri kardeş sayısına sahiptir. Katılımcıların çoğu iki ya da 3 kardeştir.

3.7. Katılımcıların Kaçınıcı Çocuk Oluş Sırası Dağılımı

Tablo 3.7-1 Katılımcıların Kaçınıcı Çocuk Oluş Sırası Dağılımı Frekans Analizi Sonuçları

	Frekans	Yüzde
İlk	131	36,2
2	114	31,5
3	79	21,8
4	30	8,3
5 ve üstü	8	2,2
Toplam	362	100,0

Katılımcıların 131'i (%36,2) ilk çocuk iken 114'ü (%31,5) ikinci çocuk, 79'u (%21,8) üçüncü çocuk, 30'u (%8,3) dördüncü çocuk, 8'i (%2,2) de beşinci ya da daha üstü çocuktur. Katılımcıların çocukları ilk çocuktur. Türk toplumunda ilk çocukların daha zor şartlar altında yetiştiği kanısı hakimdir. Bu kanının anne-baba tutumuna etkisinin gözlemlenmesi de bu değişkene yer verilme sebebidir.

3.8. Katılımcıların Evinde Yaşayan Akraba Durumu

Tablo 3.8-1 Katılımcıların Evinde Yaşayan Akraba Durumu Frekans Analizi Sonuçları

	Frekans	Yüzde
Yok, sadece kendi ailemiz yaşıyor	332	91,7
Var	30	8,3
Toplam	362	100,0

Katılımcıların 332'si (%91,7) yalnızca ailesi ile yaşayıp evlerinde akrabalarını ağırlamazken, 30'u (%8,3) çekirdek aile dışında akrabası ile aynı evde

yaşamaktadır. Aile yapısı da çocuk-ebeveyn ilişkisinde farklılıklara yol açmaktadır. Evde yaşayan akraba kendi benimsediği çocuk yetiştirme stilleri ile ebeveynleri etkileyebilir. Ya da ebeveynleri ve çocuğu tutum ve davranış hususunda etkileyebilir. Bu değişkene yer verilmesindeki temel amaç da böyle bir farklılığa yol açıp açmayacağıının gözlemlenmek istenmesidir.

3.9. Katılımcıların Yaşadıkları Yer Dağılımı

Tablo 3.9-1 Katılımcıların Yaşadıkları Yer Dağılımı Frekans Analizi Sonuçları

	Frekans	Yüzde
Köy	167	46,1
İlçe merkezi	195	53,9
Toplam	362	100,0

Katılımcıların 167'si (%46,1) köyde yaşarken 195'i (%53,9) ilçe merkezinde yaşamaktadırlar. Katılımcıların çoğu ilçede ikamet etmektedir.

3.10. Katılımcıların Mevcut Yaşam Yerlerinde Yaşama Süresi Dağılımı

Tablo 3.10-1 Katılımcıların Mevcut Yaşam Yerlerinde Yaşama Süresi Dağılımı Frekans Analizi Sonuçları

	Frekans	Yüzde
Bir yıldan az	8	2,2
1-3 yıl	22	6,1
4-6 yıl	33	9,1
7-9 yıl	16	4,4
10 yıl ve üstü	34	9,4
Doğduğumdan beri	249	68,8
Toplam	362	100,0

Katılımcıların 8'i (%2,2) bir yıldan kısa süredir şu an ki yerleşim yerlerinde yaşamakta iken 22'si (%6,1) 1-3 yıl aralığında süredir, 33'ü (%9,1) 4-6 yıl aralığında süredir, 16'sı (%4,4) 7-9 yıl aralığında süredir, 34'ü (%9,4) ise 10 yılın üstünde süredir şu an ki yerleşim yerlerinde yaşamaktadırlar. Bununla birlikte katılımcıların 249'u (%68,8) ise doğduğundan beri şu an ki yerleşim yerlerinde yaşamaktadırlar. Katılımcıların yalnızca yaklaşık %30'u göç etmiştir. Örnekleme oluşturan bireylerin %80'e yakını kendilerini bildi bileli, hayatlarının hatırlayabildikleri tüm kısımlarını buldukları yerde yaşamışlardır.

3.11. Katılımcıların Haftalık Harçlık Dağılımı

Tablo 3.11-1 Katılımcıların Haftalık Harçlık Dağılımı Frekans Analizi Sonuçları

	Frekans	Yüzde
Hiç	13	3,6
1-5 TL	132	36,5
6-10 TL	126	34,8
11 TL ve üzeri	91	25,1
Toplam	362	100,0

Katılımcı öğrencilerin 13'ü (%3,6) hiç haftalık harçlık almazken, 132'si (%36,5) 1-5 TL aralığında, 126'sı (%34,8) 6-10 TL aralığında haftalık harçlık almaktadır. Öğrencilerin 91'i (%25,1) ise 11 TL ve üzerinde harçlık almaktadır. Katılımcıların çoğu haftalık 1-5 TL aralığında harçlık almaktadır. Katılımcıların 13'ü (%3,6) hariç diğer tüm katılımcılar belli oranlarda harçlık almaktadırlar.

3.12. Katılımcıların Aylık Gelir Dağılımı

Tablo 3.12-1 Katılımcıların Aylık Gelir Dağılımı Frekans Analizi Sonuçları

	Frekans	Yüzde
0-499 TL arası	24	6,6
500-999 TL arası	63	17,4
1000-1499 TL arası	66	18,2
1500-2499 TL arası	113	31,2
2500-3999 TL arası	63	17,4
4000 TL ve üstü	33	9,1
Total	362	100,0

Katılımcıların 24'ü (%6,6) 0-499 TL arası aylık gelire sahip iken, 63'ü (%17,4) 500-999 TL arası, 66'sı (%18,2) 1000-1499 TL arası gelire, 113'ü (%31,2) 1500-2499 TL arası, 63'ü (%17,4) 2500-3999 TL arası ve 33'ü (%9,1) 4000 TL ve üstü aylık gelire sahiptir.

3.13. Katılımcıların Maddi Durumlarına Göre Dağılımı

Tablo 3.13-1 Katılımcıların Maddi Durum Dağılımı Frekans Analizi Sonuçları

	Frekans	Yüzde
Yeterli	261	72,1
Kısmen yeterli	85	23,5
Yetersiz	16	4,4
Toplam	362	100,0

Katılımcıların 261'i (%72,1) maddi durumlarına yeterli derken, 85'i (%23,5) maddi durumlarını kısmen yeterli bulmuş ve 16'sı (%4,4) maddi durumlarını yetersiz olarak belirtmiştir. Katılımcıların büyük çoğunluğu maddi durumlarını yeterli olarak ifade etmişlerdir.

3.14. Benlik Saygısı ve Anne- Baba Tutum Ölçeğiyle İlgili Frekans ve Korelasyon Analizi

Tablo 3.14-1 Ergenlerin Anne Baba Tutumu Ve Benlik Saygısı Düzeyleri

	N	Ort	Ss	Min.	Max.
Demokratik Anne Baba Tutumu	362	4,04	,711	2	5
Koruyucu İstekçi Anne Baba Tutumu	362	2,54	,837	1	5
Otoriter Anne Baba Tutumu	362	2,63	,896	1	5
Benlik Saygısı	362	3,02	,613	1	4

Araştırmaya katılan ergenlerin “demokratik anne baba tutumu” düzeyi ($4,04 \pm 0,711$); “koruyucu istekçi anne baba tutumu” düzeyi ($2,54 \pm 0,837$); “otoriter anne baba tutumu” düzeyi ($2,63 \pm 0,896$); “benlik saygısı” düzeyi ($3,02 \pm 0,613$) olarak saptanmıştır.

Tablo 3.14-2 Ergenlerin Anne Baba Tutumu Ve Benlik Saygısı Düzeyleri Arasındaki Korelasyon İlişkisi

		Benlik Saygısı	Demokratik anne-baba tutumu	Koruyucu-İstekçi anne-baba tutumu	Otoriter anne-baba tutumu
Benlik Saygısı	r	1			
	p				
Demokratik anne-baba	r	,266**	1		
	p	,000			
Koruyucu-İstekçi anne-	r	-,227**	-,108*	1	
	p	,000	,039		
Otoriter anne-baba tutumu	r	-,269**	-,195**	,514**	1
	p	,000	,000	,000	

** . p<0.01

* . p<0.05

r Değerleri ve Yorumları:

- 0,00 – 0,25 : Çok Zayıf
- 0,26 – 0,49 : Zayıf
- 0,50 – 0,69 : Orta
- 0,70 – 0,89 : Yüksek
- 0,90 – 1,00 : Çok Yüksek

Bu değerlere göre tabloyu yorumlarsak:

- Demokratik anne baba tutumu ve benlik saygısı arasında pozitif yönde doğrusal bir ilişki vardır (r =0.266; p=0,000<0.01).
- Benlik saygısı ile koruyucu-istekçi anne baba tutumu arasında negatif yönde doğrusal bir ilişki vardır (r = -0.227; p=0,000<0.01).
- Benlik saygısı ile baskıcı otoriter anne baba tutumu arasında negatif yönde doğrusal bir ilişki vardır(r = -,269; p=0,000<0.01).

- Otoriter anne baba tutumu ve koruyucu-istekçi anne baba tutumu arasında pozitif yönde orta dereceli doğrusal bir ilişki vardır($r = 0,514$; $p=0,00<0.01$).
- Koruyucu-istekçi anne baba tutumu ve demokratik anne baba tutumu arasında negatif yönde doğrusal bir ilişki vardır($r = -0,108$; $p=0,00<0.05$).
- Otoriter anne baba tutumu ve demokratik anne baba tutumu arasında negatif yönde doğrusal bir ilişki vardır($r = -0,195$; $p=0,00<0.01$).

Demokratik anne baba tutumu arttıkça öğrencilerin benlik saygısı da artmaktadır. Demokratik anne baba tutumu ile yetiştirilen ergenlerde benlik saygısı yüksek çıkmıştır. Baskıcı- otoriter tutum ve koruyucu-istekçi tutum ile yetiştirilen ergenlerin ise düşük benlik saygısına sahip oldukları görülmüştür.

Demokratik anne baba tutumu azaldıkça diğer tutumlar olan koruyucu-istekçi anne baba tutumu ve baskıcı-otoriter tutumun etkileri artmaktadır. Koruyucu-istekçi tutum arttıkça benlik saygısı düşmektedir. Otoriter tutum arttıkça yine benlik saygısı düşüş göstermektedir.

3.15. Cinsiyete Göre Fark Analizi

Tablo 3.15-1 Cinsiyete Göre Fark Analizi

	Cinsiyet	N	$\bar{X}$	SS	P
Benlik Saygısı	Kız	193	3,03	,631	,720
	Erkek	167	3,01	,593	
Demokratik anne-baba tutumu	Kız	193	4,08	,675	,233
	Erkek	169	3,99	,749	
Koruyucu-İstekçi anne-baba tutumu	Kız	193	2,42	,815	,004*
	Erkek	169	2,67	,843	
Otoriter anne-baba tutumu	Kız	193	2,52	,878	,015
	Erkek	169	2,75	,903	

* $p<0,05$

Katılımcıların benlik saygısı, baskıcı-otoriter tutum, koruyucu-istekçi tutum ve demokratik tutum faktörleri için verdikleri cevapların cinsiyete göre farklılığını ölçebilmek için Bağımsız t Testi gerçekleştirilmiştir. Bu testin tercih edilme sebebi cinsiyet değişkeninin iki seçenekli bir değişken olmasıdır.

%95 güven düzeyinde sig. (anlamlılık) değerleri incelendiğinde koruyucu-istekçi anne baba tutumu hariç tüm faktörlerde 0,05'ten büyük olduğu görülmektedir. Bu sebeple cevaplarda cinsiyete göre istatistiksel olarak anlamlı bir fark yoktur sonucuna varılmaktadır. Bu çerçevede araştırmaya katılan örneklemin baskıcı-otoriter anne baba tutumu, demokratik anne baba tutumlarında cinsiyete göre bir farklılaşma olmadığı bulgulanmıştır. Fakat koruyucu-istekçi anne baba tutumu için istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık mevcuttur. Bu farklılık ortalamalara bakıldığında erkeklerde kızlardan daha yüksek bulunmuştur. Erkekler ebeveynlerinin tutumlarını koyucuyu istekçi tutum olarak görmeye daha fazla eğimlidirler. Bu sebeple kız öğrencilerle kıyaslandığında, erkek öğrencilerin ebeveynlerinin daha çok koruyucu istekçi anne baba tutumu sergiledikleri düşünülebilir. Kız öğrencilerin fitrat, yaradılış, hassasiyet ve narinlikleri sebebiyle koruyucu-istekçi anne baba tutumlarını daha normal karşılayabiliyor olabilirler. Fakat erkek öğrenciler kızlara zıt fitrat özellikleri sebebiyle anne babalarının tutumlarını daha koyucu şekilde algılamış olabilecekleri düşünülmektedir.

Katılımcıların benlik saygısı düzeyleri cinsiyete göre anlamlı bir farklılık göstermemektedir. Benlik saygısı kız ya da erkek oluşlarına bağlı olarak herhangi bir değişiklik göstermemiştir. Son dönemde fazlasıyla vurgusu yapılan önemli olan kişilik, karakter, insanlık olgusunun ergenler üzerinde etkili olduğu düşünülebilir. Bu bilinci kazanan ergenlerin kendine saygıyı, benliğine saygı ve sevgiyi cinsiyete bağlamadıkları düşünülebilir.

3.16. Sınıfa Göre Fark Analizi

Tablo 3.16-1 Sınıfa Göre Fark Analizi

	Sınıfını z	N	$\bar{X}$	SS	P
Benlik Saygısı	7	181	3,05	,624	,375
	8	179	2,99	,601	
Demokratik anne-baba tutumu	7	182	4,13	,667	,009*
	8	180	3,94	,742	
Koruyucu-İstekçi anne-baba tutumu	7	182	2,57	,851	,495
	8	180	2,51	,823	
Otoriter anne-baba tutumu	7	182	2,61	,937	,753
	8	180	2,64	,854	

* $p < 0,05$

Sınıfa göre fark analizi gerçekleştirildiğinde sınıf değişkeni de iki seçenekli bir değişken olduğundan yine bağımsız t Testi tercih edilmiştir.

%95 güven düzeyinde sig. değerleri incelendiğinde koruyucu-istekçi anne baba tutumu ve baskıcı- otoriter anne baba tutumu için sig. değerinin 0,05'ten büyük olduğu görülmektedir. Bu sebeple verilen cevaplarda sınıfa göre istatistiksel olarak anlamlı bir fark yoktur sonucuna varılmaktadır. Ancak demokratik anne baba tutumu için sig. değerinin 0,05'ten küçük olduğu için anlamlı bir farklılık mevcuttur. Bu çerçevede araştırmaya katılan örneklem baskıcı-otoriter anne baba tutumu ve koruyucu- istekçi anne baba tutumu için sınıf değişkenine bağlı olarak herhangi bir farklılaşma göstermemektedir. Ancak demokratik anne baba tutumunda sınıfa göre anlamlı bir farklılık olduğu bulgulanmıştır. Bu farklılık 7. Sınıf düzeyinde daha yüksek çıkmıştır. Böylece 7.sınıfa giden ergenlerin anne babalarının tutumunu 8. Sınıf ergenlerine göre daha demokratik bir tutumla algıladıkları sonucuna ulaşılmıştır. 8. Sınıf öğrencilerini bekleyen liseye geçiş sınavları kırsal veya merkez bölge olmasına bağlı kalmadan her mahalde ve hemen hemen her ailede streslere neden olmakta, ebeveyn-ergen zıtlaşmasına sebebiyet vermektedir. Bu sebeple 8. Sınıf öğrencilerinde demokratik algının 7. Sınıf öğrencilerine göre daha düşük çıktığı düşünülmektedir.

Katılımcıların benlik saygı düzeyleri de sınıfa göre anlamlı bir farklılık göstermemektedir. 7. ya da 8. Sınıfa gidiyor olmalarına göre öğrencilerin benlik saygısının değişiklik göstermediği sonucu çıkmıştır. Araştırmadaki yaş grubu aralığının sadece 1 yaş oluşu, fark çıkması için oldukça küçük bir aralık olmasından ötürü benlik saygısında fark çıkmadığı düşünülmektedir.

3.17. Yaşanılan Yere Göre Fark Analizi

Tablo 3.17-1 Yaşanılan Yere Göre Fark Analizi

	Yaşadığımız yer	N	$\bar{X}$	SS	p
Benlik Saygısı	Köy	165	3,02	,574	,999
	İlçe merkezi	195	3,02	,645	
Demokratik anne-baba tutumu	Köy	167	4,03	,686	,786
	İlçe merkezi	195	4,05	,733	
Koruyucu-İstekçi anne-baba tutumu	Köy	167	2,53	,858	,902
	İlçe merkezi	195	2,54	,820	
Otoriter anne-baba tutumu	Köy	167	2,73	,936	,041*
	İlçe merkezi	195	2,54	,852	

* $p < 0,05$

Yaşanılan yer değişkeni için de bağımsız t Testi tercih edilmiştir. %95 güven düzeyinde sig. değerleri incelendiğinde baskıcı-otoriter anne baba tutumu haricinde tüm faktörler için sig. (anlamlılık) değerinin 0,05'ten büyük olduğu görülmektedir. Bu sebeple verilen cevaplarda yaşanılan yere göre istatistiksel olarak anlamlı bir fark yoktur sonucuna varılmaktadır. Bu çerçevede araştırmaya katılan örneklemin koruyucu- istekçi anne baba tutumu ve demokratik anne baba tutumlarında yaşanılan yere göre anlamlı bir farklılaşma olmadığı bulgulanmıştır. Baskıcı-otoriter anne baba tutumu için ise istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmuştur. Bu farklılık ortalamalara bakıldığında köyde yaşayanlarda daha yüksek değere sahip olduğu görülmüştür. Baskıcı otoriter tutum köyde ilçeye göre kendisini daha fazla hissettirmektedir. Köyde yaşayan öğrenciler ilçedeki öğrencilere göre daha fazla otoriter tutum ile karşılaşmaktadırlar. Ataerkil toplum etkilerinin en yoğun görüldüğü, yozlaşmanın daha az olduğu, gelenek-görenek ve adetlerin korunduğu kırsal mecralarda en eski ve ataerkil toplumda yaygın olan

tutum türü, baskıcı otoriter anne baba tutumunun etkilerinin ilçe ve il merkezlerine göre köylerde ve kırsallarda daha etkili olduğu düşünülmektedir. Bunun yanında eğitim ve kültürün düzeyinin il ve ilçelere göre daha geride olduğu kırsal yerlerde bilinçli ebeveyn sayısının az olması nedeni ile ebeveynlerin ideal olan anne baba tutumlarından daha uzak kalmış olabilecekleri düşünülebilir.

Katılımcıların benlik saygı düzeyleri yaşanılan yere göre farklılık göstermemektedir. Köyde ya da ilçede yaşıyor olmalarının, öğrencilerin benlik saygılarında herhangi bir belirgin etkiye sebep oluşturmadığı fark edilmiştir. Günümüzde pek çok imkânın, yeni çıkan teknoloji ve yeniliklerin gerek televizyonlar, gerek internet yolu ile çabucak kırsal bölgelere ulaşabilmesi sebebiyle kültürel farklılıklar eskiye oranla azalış göstermektedir. Devlet politikamız gereği köylünün milletin efendisi oluşu inancı ve köylülere duyulan saygı, ilçe merkezleri ile ilçelere bağlı köylerin arasında uçurum sayılabilecek farklılık bırakmamış olması nedeniyle ergenlerin benlik saygılarında yaşanılan yere göre bir farklılık çıkmadığı düşünülmektedir.

3.18. Akraba ile Yaşamaya Göre Fark Analizi

Tablo 3.18-1 Akraba ile Yaşamaya Göre Fark Analizi

	Evinizde aileniz dışında sizinle birlikte yaşayan başka akrabalarınız var mı?	N	$\bar{X}$	SS	p
Benlik Saygısı	Yok, sadece kendi ailemiz yaşıyor	330	3,01	,611	,099
	Var	30	3,20	,610	
Demokratik anne-baba tutumu	Yok, sadece kendi ailemiz yaşıyor	332	4,03	,720	,369
	Var	30	4,15	,601	
Koruyucu-İstekçi anne-baba tutumu	Yok, sadece kendi ailemiz yaşıyor	332	2,54	,840	,625
	Var	30	2,46	,813	
Otoriter anne-baba tutumu	Yok, sadece kendi ailemiz yaşıyor	332	2,64	,908	,479
	Var	30	2,52	,753	

* p<0,05

Akraba ile yaşama değişkeni için de Bağımsız t Testi tercih edilmiştir. %95 güven düzeyinde sig. (anlamlılık) değerleri incelendiğinde sig. değerinin 0,05'ten büyük olduğu görülmektedir. Bu çerçevede araştırmaya katılan örneklemin baskıcı-otoriter anne baba tutumu, koruyucu- istekçi anne baba tutumu ve demokratik anne baba tutumlarında akraba ile yaşamaya göre bir farklılaşma olmadığı bulgulanmıştır. Evlerinde aileleri harici bir akraba bulunmasına bağlı olarak öğrencilerin aileleri tarafından onlara sergilenen anne baba tutumlarında bir değişiklik olmadığı bulunmuştur. Akraba ile yaşamaları ergenlerin anne babalarının onlara sergileyeceği tutumu etkilememiştir. Çocuklar evlerinde bir akrabaları ile beraber yaşamalarına rağmen anne babalarının onlara karşı tutumlarında fark edilir bir değişiklik algılamamışlardır. Bu durum örnekleminiz incelendiğinde sadece 30 katılımcının evinde bir akrabalarının olması, akraba ile yaşayan kısmın örneklemin oldukça azınlık sayılabilecek bir kısmını oluşturmasına bağlanabilir. Bu sonuç aynı zamanda bize gösteriyor ki geniş aileler yerini çekirdek ailelere bırakmaya başlamış demektir. Çünkü araştırmanın yapıldığı örneklem İç Anadolu'nun orta ölçekli bir ilçesi ve bu ilçenin köy ve kasabaları, yeni ismiyle mahalleleridir. Küçük yerlerde büyük şehir ve metropollere nazaran daha sıcak, samimi, daha içli dışlı akraba ilişkilerinin yaşandığı farz edilmesine rağmen sonuçlar değişen dünya hakkında bazı gerçekler açısından fikir vermektedir. Günümüzde insanların yoğunluklarının artması, ülkenin refah seviyesinin artması, hastalık - sağlık, özel eğitim ve özel bakımlarda devletimizin verdiği desteklerin herkesin kendi evinde hizmet alarak yaşamasına imkân verdiği ve bunun da akrabalarla beraber yaşama durumunu asgariye indirdiği düşünülebilir.

Katılımcıların benlik saygı düzeyleri akraba ile yaşamaya göre farklılık göstermemektedir. Evde beraber yaşayan katılımcı sayısı örnekleminizde çok düşük bir orandadır. Bundan ötürü araştırmamızda, evlerinde bir akraba ile yaşamaları ergenlerin benlik saygısında belirgin bir etkiye sebep olmamıştır.

3.19. Ebeveynlerin Sağ Olmasına Göre Fark Analizi

Tablo 3.19-1 Ebeveynlerin Sağ Olmasına Göre Fark Analizi

		N	$\bar{X}$	SS	F	p
Benlik Saygısı	Annem ve Babam sağ	329	3,03	,608	,572	,634
	Sadece babam sağ	20	2,91	,717		
	Sadece annem sağ	7	3,23	,658		
	Annem de babam da	4	2,88	,350		
	Total	360	3,02	,613		
Demokratik anne-baba tutumu	Annem ve Babam sağ	331	4,04	,701	1,472	,222
	Sadece babam sağ	20	3,82	,855		
	Sadece annem sağ	7	4,11	,819		
	Annem de babam da	4	4,60	,267		
	Total	362	4,04	,711		
Koruyucu-İstekçi anne-baba tutumu	Annem ve Babam sağ	331	2,54	,853	,651	,583
	Sadece babam sağ	20	2,51	,616		
	Sadece annem sağ	7	2,30	,504		
	Annem de babam da	4	3,03	,938		
	Total	362	2,54	,837		
Otoriter anne-baba tutumu	Annem ve Babam sağ	331	2,63	,894	,588	,623
	Sadece babam sağ	20	2,49	,890		
	Sadece annem sağ	7	2,48	,980		
	Annem de babam da	4	3,09	1,063		
	Total	362	2,63	,896		

* $p < 0,05$

Katılımcıların benlik saygısı, baskıcı-otoriter tutum, koruyucu-istekçi tutum ve demokratik tutum faktörleri için verdikleri cevapların ebeveynlerinin sağ olma durumlarına göre farklılığı incelendiğinde Anova Testi gerçekleştirilmiştir. Bu testin tercih edilme sebebi ebeveynlerinin sağ olma değişkeninin ikiden fazla seçenekli bir değişken olmasıdır.

%95 güven düzeyinde sig. (anlamlılık) değerleri incelendiğinde tüm faktörler için sig. değeri 0,05'ten büyük olduğu için, verilen cevaplarda ebeveynlerin sağ olmalarına göre istatistiksel olarak anlamlı bir fark yoktur sonucuna varılmaktadır. Bu çerçevede araştırmaya katılan örneklemin baskıcı-

otoriter anne baba tutumu, koruyucu- istekçi anne baba tutumu ve demokratik anne baba tutumlarında ebeveynlerinin sağ olma durumuna göre anlamlı bir farklılaşma olmadığı bulgulanmıştır. Böylece ebeveynlerin hayatta olup olmama durumlarının ergenlerde algılanan anne baba tutumlarında bir değişikliğe yol açmadığı görülmüştür. Beklenti ebeveynlerden birinin kaybını yaşayan ergenin diğer ebeveyninden daha çok koruyucu-istekçi bir tutumla muamele görerek yetiştirilmesi yönünde idi. Sonucun başka türlü olması araştırmanın orta ölçekli bir ilçe ve köylerinde geçiyor olması sebebiyle akrabalık, komşuluk bağlarının büyük iller ve metropollere göre çok daha kuvvetli olması, büyükanne, büyükbaba, yakın akraba ve komşu desteği ile acı kayıp yaşayan ergenlerin yas sürecini kendileri ve diğer aile bireyleri daha kolay atlatalmaları, hayata devam edebilmeleri için çevre desteği ile fazlaca karşılaşmaları ve kaybedilen ebeveynin yerine ergene rol model ve destek olabilecek bir kişinin daha çabuk bulunup gösterilmesi ve ailenin ve ergenin çeşitli şekillerde destek alması farklılık çıkmasının önüne geçen etmenler olduğu düşünülmektedir.

Katılımcıların benlik saygı düzeyleri ebeveynlerinin sağ olma durumuna göre anlamlı bir farklılık göstermemektedir. Ergenlerin anne babalarının hayatta olup olmaması ergenlerin kendilerine duyduğu benlik saygısını belirgin bir şekilde etkilememiştir.

3.20. Kardeş Sayısına Göre Fark Analizi

Tablo 3.20-1 Kardeş Sayısına Göre Fark Analizi

		N	$\bar{X}$	SS	F	p	Anlamlı Fark
Benlik Saygısı	Tek	20	3,02	,600	1,153	,332	
	2	123	3,11	,665			
	3	139	2,94	,604			
	4	55	3,03	,566			
	5 ve	23	3,03	,461			
	Total	360	3,02	,613			
Demokratik anne-baba tutumu	Tek	20	3,69	,907	1,739	,141	
	2	123	4,12	,696			
	3	140	4,03	,719			
	4	56	4,01	,592			
	5 ve	23	3,98	,772			
	Total	362	4,04	,711			
Koruyucu-İstekçi anne-baba tutumu	Tek	20	2,44	,775	2,124	,077	
	2	123	2,47	,836			
	3	140	2,48	,813			
	4	56	2,68	,869			
	5 ve	23	2,93	,874			
	Total	362	2,54	,837			
Otoriter anne-baba tutumu	Tek	20	2,80	,886	2,932	,021*	2 > 4 kardeş sayısı
	2	123	2,42	,827			
	3	140	2,68	,962			
	4	56	2,57	,842			
	5 ve	23	2,44	,971			
	Total	362	2,35	,803			

* $p < 0,05$

Kardeş sayısı değişkeni dâhil bundan sonraki tüm fark analizlerinde ikiden fazla seçenekli değişkenler ile analiz yapılacağından Anova Testi gerçekleştirilecektir.

3.21. Annenin Eğitim Durumuna Göre Fark Analizi

Tablo 3.21-1 Annenin Eğitim Durumuna Göre Fark Analizi

		N	$\bar{X}$	SS	F	p
Benlik Saygısı	İlkokul	175	3,01	,617	1,560	,199
	Ortaokul	89	2,94	,618		
	Lise	62	3,08	,608		
	Üniversite	34	3,19	,567		
	Total	360	3,02	,613		
Demokratik anne-baba tutumu	İlkokul	176	4,02	,686	,128	,943
	Ortaokul	90	4,05	,679		
	Lise	62	4,08	,811		
	Üniversite	34	4,03	,750		
	Total	362	4,04	,711		
Koruyucu-İstekçi anne-baba tutumu	İlkokul	176	2,52	,788	1,910	,128
	Ortaokul	90	2,70	,827		
	Lise	62	2,42	,974		
	Üniversite	34	2,39	,803		
	Total	362	2,54	,837		
Otoriter anne-baba tutumu	İlkokul	176	2,59	,797	2,502	,059
	Ortaokul	90	2,84	,906		
	Lise	62	2,48	,973		
	Üniversite	34	2,55	1,124		
	Total	362	2,63	,896		

* $p < 0,05$

%95 güven düzeyinde sig. değerleri incelendiğinde tüm faktörler için sig. değerinin 0,05'ten büyük olduğu görülmektedir. Bu sebeple verilen cevaplarda annenin eğitim durumuna göre istatistiksel olarak anlamlı bir fark yoktur sonucuna varılmaktadır. Bu çerçevede araştırmaya katılan örneklemin baskıcı-otoriter anne baba tutumu, koruyucu- istekçi anne baba tutumu ve demokratik anne baba tutumlarında annenin eğitim durumuna göre anlamlı bir farklılaşması olmadığı bulgulanmıştır. Annenin eğitim durumu çocuklarına sergiledikleri tutumlar üzerinde belirgin bir farklılığa yol açmamıştır.

Katılımcıların benlik saygı düzeyleri de annenin eğitim durumuna göre anlamlı bir farklılık göstermemektedir. Benlik saygısı annenin eğitim durumuna göre değişiklik göstermemiştir. Araştırma orta ölçekli bir ilçe ve köylerinde yapılması sebebiyle anne eğitim düzeyi büyük çoğunluk ilkököl mezunudur. Araştırma il örnekleminde geçiyor olsaydı anne eğitim düzeyinin yükselmesi ile beraber benlik saygısına ve anne baba tutumlarına etkilerinde farklı sonuçlar beklenebilirdi.

3.22. Babanın Eğitim Durumuna Göre Fark Analizi

Tablo 3.22-1 Babanın Eğitim Durumuna Göre Fark Analizi

		N	$\bar{X}$	SS	F	p
Benlik Saygısı	İlkökököl	88	2,97	,548	1,566	,197
	Ortaökököl	108	2,98	,651		
	Lise	113	3,03	,641		
	Üniversite	51	3,18	,559		
	Total	360	3,02	,613		
Demokratik anne-baba tutumu	İlkökököl	88	3,98	,694	,417	,741
	Ortaökököl	110	4,09	,651		
	Lise	113	4,04	,726		
	Üniversite	51	4,02	,833		
	Total	362	4,04	,711		
Koruyucu-İstekçi anne-baba tutumu	İlkökököl	88	2,55	,744	,381	,767
	Ortaökököl	110	2,57	,924		
	Lise	113	2,55	,745		
	Üniversite	51	2,42	,986		
	Total	362	2,54	,837		
Otoriter anne - baba tutumu	İlkökököl	88	2,63	,790	,587	,624
	Ortaökököl	110	2,66	,870		
	Lise	113	2,66	,896		
	Üniversite	51	2,48	1,109		
	Total	362	2,63	,896		

* $p < 0,05$

%95 güven düzeyinde sig. değerleri incelendiğinde tüm faktörler için sig. değerinin 0,05'ten büyük olduğu görülmektedir. Bu verilen cevaplarda babanın eğitim durumuna göre istatistiksel olarak anlamlı bir fark yoktur sonucuna varılmaktadır. Bu ereve de araştırmaya katılan örneklemenin baskıcı-otoriter anne baba tutumu, koruyucu- istekçi anne baba tutumu ve demokratik anne baba tutumlarında sınıfa göre anlamlı bir farklılaşması olmadığı bulgulanmıştır. Babaların eğitim durumuna göre öğrencilerin algıladıkları ebeveyn tutumunun farklılık göstermemiştir. Baba eğitim durumunda fark çıkmama sebebi babaların anneler kadar çocuklarıyla vakit geçirememesi, babaların çoğunlukla çalışması, akşam eve geldiğinde ocuk ile ilgili durum ve sorunların hepsinin babaya nakledilmemesi ve babanın anne kadar çocuğu üzerinde ilgili ve etkin olamaması gibi sebepleri olduğu düşünülebilir.

Katılımcıların benlik saygı düzeyleri de babanın eğitim durumuna göre anlamlı bir farklılık göstermemektedir. Babanın eğitim durumu araştırmamızda öğrencilerin benlik saygısını etkilememiştir.

3.23. Haftalık Harçlığa Göre Fark Analizi

Tablo 3.23-1 Haftalık Harçlığa Göre Fark Analizi

		N	$\bar{X}$	SS	F	p	Anlamlı Fark
Benlik Saygısı	Hiç	13	2,92	,410	,211	,889	
	1-5 TL	131	3,02	,625			
	6-10 TL	125	3,01	,631			
	11 TL ve üzeri	91	3,05	,600			
	Total	360	3,02	,613			
Demokratik anne-baba tutumu	Hiç	13	3,49	,841	2,832	,038*	6-10 TL >11-üzeri>1 - 5 TL >Hiç
	1-5 TL	132	4,03	,722			
	6-10 TL	126	4,08	,722			
	11 TL ve üzeri	91	4,07	,634			
	Total	362	4,04	,711			
Koruyucu-İstekçi anne-baba tutumu	Hiç	13	2,89	,597	1,288	,278	
	1-5 TL	132	2,58	,857			
	6-10 TL	126	2,51	,853			
	11 TL ve üzeri	91	2,45	,807			
	Total	362	2,54	,837			
Otoriter anne -baba tutumu	Hiç	13	3,12	,816	1,627	,183	
	1-5 TL	132	2,60	,728			
	6-10 TL	126	2,66	,989			
	11 TL ve üzeri	91	2,55	,977			
	Total	362	2,63	,896			

* p<0,05

%95 güven düzeyinde sig.değerleri incelendiğinde demokratik anne baba tutumu hariç tüm faktörler için sig. değeri 0,05'ten küçük elde edilmiştir. Bu çerçevede araştırmaya katılan örneklemin koruyucu-istekçi anne baba tutumu ve baskıcı- otoriter anne baba tutumlarında haftalık harçlığa göre anlamlı bir farklılaşma olmadığı bulgulanmıştır. Demokratik tutum için ise haftalık harçlığa göre anlamlı bir farklılaşma olduğu bulgulanmıştır. Bu farklılık tüm harçlık

düzeylerinde görülmüş fakat en yüksek değere 6-10 TL arası harçlık alan öğrencilerde tespit edilmiştir. Dolayısıyla ailelerinin demokratik tutuma sahip olduğunu belirtenlerin çoğu harçlık alanlar olmuştur. Harçlık oranı arttıkça çocuklar ailelerinin tutumlarını daha çok demokratik olarak algılama eğilimindedirler.

Katılımcıların benlik saygı düzeyleri haftalık harçlığa göre anlamlı bir farklılık göstermemektedir. Aldıkları haftalık harçlık oranının ergenlerin benlik saygısı üzerinde bariz bir etkisi görülmemektedir.

3.24. Aylık Gelire Göre Fark Analizi

Tablo 3.24-1 Aylık Gelire Göre Fark Analizi

		N	$\bar{X}$	SS	F	p
Benlik Saygısı	0-499 TL arası	23	3,00	,527	,711	,615
	500-999 TL	63	2,92	,496		
	1000-1499 TL	66	2,99	,671		
	1500-2499 TL	112	3,05	,654		
	2500-3999 TL	63	3,11	,594		
	4000 TL ve üstü	33	3,06	,646		
Demokratik anne-baba tutumu	Total	360	3,02	,613	2,244	,050
	0-499 TL arası	24	3,76	,763		
	500-999 TL	63	3,84	,700		
	1000-1499 TL	66	4,13	,599		
	1500-2499 TL	113	4,08	,695		
	2500-3999 TL	63	4,12	,743		
	4000 TL ve üstü	33	4,12	,819		
	Total	362	4,04	,711		
Koruyucu-İstekçi anne-baba tutumu	0-499 TL arası	24	2,52	,881	,707	,618
	500-999 TL	63	2,69	,814		
	1000-1499 TL	66	2,44	,830		
	1500-2499 TL	113	2,55	,864		
	2500-3999 TL	63	2,52	,795		
	4000 TL ve üstü	33	2,44	,859		
	Total	362	2,54	,837		
Otoriter anne - baba tutumu	0-499 TL arası	24	2,60	,759	1,247	,287
	500-999 TL	63	2,87	,784		
	1000-1499 TL	66	2,57	,826		
	1500-2499 TL	113	2,56	,928		
	2500-3999 TL	63	2,55	1,000		
	4000 TL ve üstü	33	2,68	,977		
	Total	362	2,63	,896		

* $p < 0,05$

%95 güven düzeyinde sig. değerleri incelendiğinde tüm faktörler için sig. değeri 0,05'ten büyük olduğu için verilen cevaplarda aylık gelire göre istatistiksel olarak anlamlı bir fark yoktur sonucuna varılmaktadır.

Bu çerçevede araştırmaya katılan örneklemin baskıcı-otoriter anne baba tutumu, koruyucu- istekçi anne baba tutumu ve demokratik anne baba tutumlarında aylık gelire göre bir farklılaşma olmadığı bulgulanmıştır. Ailelerin sahip olduğu aylık gelir düzeyi çocuklarına olan tutumlarına etki etmediği ya da çocukların aylık gelirdeki farklılıklara göre anne babalarının tutumlarında bir farklılık gözlemlenemedikleri söylenebilmektedir.

Katılımcıların benlik saygı düzeyleri de aylık gelire göre anlamlı bir farklılık göstermemektedir. Araştırmamız örneklemini oluşturan ergenlerin taşıdıkları benlik saygıları üzerinde ailelerinin aylık gelir düzeyinin etkili olmadığı görölmektedir.

3.25. Maddi Duruma Göre Fark Analizi

Tablo 3.25-1 Maddi Duruma Göre Fark Analizi

		N	$\bar{X}$	SS	F	p	Anlam lı Fark
Benlik Saygısı	Yeterli	25	3,05	,624	,741	,477	
	Kısmen yeterli	85	2,97	,586			
	Yetersiz	16	2,92	,566			
	Total	36	3,02	,613			
Demokratik anne-baba tutumu	Yeterli	26	4,13	,665	8,929	,000	Yeterli> Kısmen yeterli, yetersiz
	Kısmen yeterli	85	3,86	,748			
	Yetersiz	16	3,54	,880			
	Total	36	4,04	,711			
Koruyucu- İstekçi anne-baba tutumu	Yeterli	26	2,51	,851	,314	,731	
	Kısmen yeterli	85	2,58	,789			
	Yetersiz	16	2,63	,890			
	Total	36	2,54	,837			
Otoriter anne -baba tutumu	Yeterli	26	2,59	,935	1,730	,179	
	Kısmen yeterli	85	2,66	,744			
	Yetersiz	16	3,02	,936			
	Total	36	2,63	,896			

* p<0,05

%95 güven düzeyinde sig. değerleri incelendiğinde demokratik anne baba tutumu faktörü için sig. değeri 0,05'ten küçük olduğundan verilen cevaplarda maddi duruma göre istatistiksel olarak anlamlı bir fark vardır sonucuna varılmıştır. Bu çerçevede araştırmaya katılan örneklemin baskıcı-otoriter anne baba tutumu ve koruyucu- istekçi anne baba tutumlarında maddi duruma göre anlamlı bir farklılaşma olmadığı bulgulanmıştır. Demokratik anne baba tutumu için ise maddi duruma göre bir farklılaşma olduğu bulgulanmıştır. Bu farklılaşma yeterli- kısmen yeterli – yetersiz alt boyutlarında çıkmıştır. Yeterli yanıtında en yüksek ortalama

değere sahip olduğu görülmüştür. Maddi durumlarını yeterli bulan ergenler anne babalarının tutumlarını demokratik tutum olarak algılamaktadırlar. Böylelikle maddi durumları yeterli olan aileler ve maddi gücü artan anne babaların çocuklarına sergiledikleri demokratik tutum artmaktadır. Katılımcıların benlik saygı düzeyleri maddi duruma göre anlamlı bir farklılık göstermemektedir. Ailesinin maddi durumunu algılayış biçimi (yeterli- yetersiz- kısmen yeterli) araştırmamızda ergenlerinin benlik saygısını etkilememektedir.

3.26. Mevcut Yaşam Yerlerinde Yaşama Sürelerine Göre Fark Analizi

Tablo 3.26-1 Mevcut Yaşam Yerlerinde Yaşama Sürelerine Göre Fark Analizi

		N	$\bar{X}$	SS	F	p
Benlik Saygısı	Bir yıldan az	8	2,80	,644	1,174	,321
	1-3 yıl	22	3,06	,472		
	4-6 yıl	33	3,05	,634		
	7-9 yıl	16	2,77	,670		
	10 yıl ve üstü	34	2,91	,607		
	Doğduğumdan beri	247	3,06	,616		
	Total	360	3,02	,613		
Demokratik anne-baba tutumu	Bir yıldan az	8	3,70	,778	,923	,466
	1-3 yıl	22	4,18	,764		
	4-6 yıl	33	4,14	,583		
	7-9 yıl	16	4,01	,853		
	10 yıl ve üstü	34	3,90	,732		
	Doğduğumdan beri	249	4,04	,707		
	Total	362	4,04	,711		
Koruyucu-İstekçi anne-baba tutumu	Bir yıldan az	8	2,27	,584	,406	,844
	1-3 yıl	22	2,58	,857		
	4-6 yıl	33	2,45	,942		
	7-9 yıl	16	2,71	,856		
	10 yıl ve üstü	34	2,49	,757		
	Doğduğumdan beri	249	2,55	,840		
	Total	362	2,54	,837		
Otoriter anne -baba tutumu	Bir yıldan az	8	2,88	,436	,786	,560
	1-3 yıl	22	2,69	,936		
	4-6 yıl	33	2,60	1,167		
	7-9 yıl	16	2,68	,837		
	10 yıl ve üstü	34	2,87	,940		
	Doğduğumdan beri	249	2,58	,860		
	Total	362	2,63	,896		

* p<0,05

%95 güven düzeyinde sig. değerleri incelendiğinde tüm faktörler için sig. değerinin 0,05'ten büyük olduğu görülmektedir. Bu sebeple verilen cevaplarda mevcut yaşam yerlerinde yaşama sürelerine göre istatistiksel olarak anlamlı bir fark yoktur sonucuna varılmaktadır. Bu çerçevede araştırmaya katılan örneklemin baskıcı-otoriter anne baba tutumu, koruyucu- istekçi anne baba tutumu ve demokratik anne baba tutumlarında mevcut yaşam yerlerinde yaşama sürelerine göre anlamlı bir farklılaşması olmadığı bulgulanmıştır. Yaşadıkları yerde bulunma süreleri öğrencilerin algıladığı anne baba tutumları üzerinde değişikliğe sebep olmamıştır. Ebeveynler şu anki yaşadıkları yerde bulunma sürelerinde sergiledikleri anne baba tutumlarında herhangi bir değişiklik göstermemişlerdir. Demografik bilgilere bakıldığında katılımcıların %68' i doğduğundan beri aynı yerde yaşamakta, Yüzde 9'u 10 yıldan fazla bir süredir aynı yerde yaşamını devam ettirmekte yüzde 7'si 7 yıldan fazla süredir buldukları ortamda yaşamaktadırlar. Örneklemimizin yaş grubu düşünüldüğünde en büyük katılımcının 14 yaşında olması ve hayatının hatırlayabildiği ve daha farkındalık sahibi olduğu yıllarının büyük çoğunlukla aynı yerleşim bölgesinde geçirmiş olması sebebiyle farklılık çıkmaması örneklemin demografik verilerden alınan rakamlara bakıldığında şaşırtıcı olmadığı görüşüne varılabilir.

Katılımcıların benlik saygı düzeyleri de mevcut yaşam yerlerinde yaşama sürelerine göre anlamlı bir farklılık göstermemektedir. Bu bağlamda ergenlerin sahip oldukları benlik saygısı düzeylerinin mevcut yaşam yerlerinde bulunma sürelerinden etkilenmediği sonucuna ulaşılmaktadır.

3.27. Katılımcıların Kaçınıcı Çocuk Olmalarına Göre Fark Analizi

Tablo 3.27-1 Katılımcıların Kaçınıcı Çocuk Olmalarına Göre Fark Analizi

		N	$\bar{X}$	SS	F	p	Anlamlı Fark
Benlik Saygısı	İlk	131	3,06	,644	,345	,848	
	2	114	2,99	,640			
	3	78	3,02	,540			
	4	29	2,99	,611			
	5 ve üstü	8	3,18	,420			
	Total	360	3,02	,613			
Demokratik anne-baba tutumu	İlk	131	4,06	,754	,744	,562	
	2	114	4,08	,719			
	3	79	3,95	,650			
	4	30	3,96	,698			
	5 ve üstü	8	4,30	,466			
	Total	362	4,04	,711			
Koruyucu-İstekçi anne-baba tutumu	İlk	131	2,45	,814	3,949	,004*	5 ve üstü > 3, 4
	2	114	2,64	,854			
	3	79	2,36	,708			
	4	30	2,82	1,004			
	5 ve üstü	8	3,20	,855			
	Total	362	2,54	,837			
Otoriter anne -baba tutumu	İlk	131	2,61	,923	,330	,858	
	2	114	2,60	,845			
	3	79	2,66	,931			
	4	30	2,67	,870			
	5 ve üstü	8	2,94	1,042			
	Total	362	2,63	,896			

*p<0,05

%95 güven düzeyinde sig. değerleri incelendiğinde aşırı koruyucu tutum faktörü için sig.değeri 0,05'ten küçük olduğundan verilen cevaplarda katılımcıların kaçınıcı çocuk olmalarına göre istatistiksel olarak anlamlı bir fark vardır sonucuna varılmaktadır. Bu çerçevede araştırmaya katılan örneklemin baskıcı-otoriter anne baba tutumu ve demokratik anne baba tutumlarında kaçınıcı çocuk olduklarına göre

bir farklılaşma olmadığı bulgulanmıştır. Koruyucu-istekçi anne baba tutumu için ise 3,4 ve 5 ve üstü çocuk olduklarına göre bir farklılaşma olduğu bulgulanmıştır. Bu farklılaşma 5 ve üstü yanıtında daha yüksek çıkmıştır. Böylece ailedeki çocuk sayısının artmasıyla beraber, ailenin son çocuklarına anne babaların daha koruyucu bir tutumla yaklaşıldığı sonucuna ulaşılmaktadır.

Katılımcıların benlik saygı düzeyleri kaçınıcı çocuk olmalarına göre anlamlı bir farklılık göstermemektedir. Benlik saygısı ergenin ailesinin kaçınıcı çocuğu olmasına göre herhangi bir farklılık göstermemektedir.

3.28. Yaşa Göre Fark Analizi

Tablo 3.28-1 Yaşa Göre Fark Analizi

		N	$\bar{X}$	SS	F	p	Anlamlı Fark
Benlik Saygısı	12	41	2,95	,691	1,037	,356	
	13	192	3,07	,606			
	14	127	2,98	,596			
	Total	360	3,02	,613			
Demokratik anne-baba tutumu	12	41	4,13	,816	8,744	,000*	13>14>12
	13	193	4,15	,612			
	14	128	3,83	,770			
	Total	362	4,04	,711			
Koruyucu-İstekçi anne-baba tutumu	12	41	2,65	,943	1,089	,338	
	13	193	2,57	,844			
	14	128	2,45	,787			
	Total	362	2,54	,837			
Otoriter anne-baba tutumu	12	41	2,86	1,044	1,738	,177	
	13	193	2,57	,902			
	14	128	2,63	,829			
	Total	362	2,63	,896			

* p<0,05

%95 güven düzeyinde sig. değerleri incelendiğinde demokratik anne baba tutumu hariç tüm faktörler için sig. değerinin 0,05'ten büyük olduğu görülmektedir. Bu sebeple verilen cevaplarda yaşa göre istatistiksel olarak anlamlı bir fark yoktur sonucuna varılmaktadır. Bu çerçevede araştırmaya katılan örneklemin baskıcı-otoriter anne baba tutumu, koruyucu- istekçi anne baba tutumlarında yaşa göre anlamlı bir farklılaşma olmadığı bulgulanmıştır. Demokratik anne baba tutumunda ise istatistikî anlamda anlamlı bir farklılık mevcuttur. Bu farklılaşma, 12-13-14 yaş gruplarında (yaş gruplarından 13 yaşında olanlarda daha yüksek çıkmıştır.) görülmüştür. Araştırmamızda demokratik anne baba tutumuna sahip olduklarını belirten öğrencilerden, 13 yaşında olanlar, anne babalarının tutumlarını daha demokratik olarak algılamaktadır.

Katılımcıların benlik saygı düzeyleri yaşa göre anlamlı bir farklılık göstermemektedir. Yaşa göre benlik saygısında anlamlı bir farklılık çıkmamıştır. Bu durumun yaş aralığının çok küçük değer olmasından kaynaklandığı düşünülebilir. Bir yaş büyümek aşırı yaşam deneyimi ve dünya görüşü açısından, kişinin kendine ve etrafına olan görüşlerinde uçurum gibi bir farklılık oluşturmayacağı için yaş değişkeninin benlik saygısına kendi araştırmamızda tesirinin olmaması şaşırtıcı olmamıştır. Ancak bu araştırma 13 ile 18 yaş aralığında bir çalışmada yapılmış olsaydı yaş farklılığına bağlı olarak benlik algısı ve benlik saygısı hususlarında bir değişim beklentisi çok daha yüksek olacaktı.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

4. SONUÇ VE ÖNERİLER

4.1. Sonuç

Araştırmamızda ortaokul 7. ve 8. Sınıf ergenlik çağının ilk ve yoğun dönemlerini yaşayan öğrencilerin anne baba tutumları ile benlik saygısı arasındaki ilişki incelenmeye çalışılmıştır. Bu çerçevede anne baba tutumlarının cinsiyete göre farklılık gösterdiği sonucuna ulaşılmış, erkek öğrencilerin kızlara nazaran daha koyucu- istekçi bir tutumla yetiştirildikleri görülmüştür Erkek öğrencilerin anne babalarının koruyucu-istekçi tutumlarını kız öğrencilerden daha yoğun hissettiği sonucuna ulaşılmıştır. Kız çocukları erkeklere göre daha hassas, kırılgan, duygusal, korunmaya muhtaç, fiziksel olarak daha güçsüz ve zayıf olabildikleri için koruyucu ve istekçi tutumu daha makul ve olabilir karşılayabildiklerini söylemek mümkündür. Erkek çocuklar ise kızlarda sayılan özelliklerden daha uzak hatta aksi nitelikleri daha yoğun taşıdıkları için ailelerinin tutumunu kız öğrencilerden daha yoğun şekilde koruyucu ve istekçi olarak algıladıkları düşünülebilir.

Ergenlerin anne baba tutumlarını yaş değişkenine göre algılayış şekillerine bakıldığında; ailelerinin tutumunu demokratik olarak algılayan öğrencilerin en yoğun 13 yaş grubunda olduğu görülmüştür. 12'den 13 e geçildiğinde demokratik tutumu algılama ve hissetmede artış var iken 14 yaşa geçildiğinde değerinde bir düşme görülmektedir. 8.sınıfa denk gelen bu dönemde öğrencilerin liseye yerleştirme sınavlarına hazırlanmaları gerektiği için bu durum çoğu zaman veli ile öğrencileri karşı karşıya getirmekte ve evdeki gerginlikleri arttırabilmektedir. Ders çalışmak istemeyen, hedef bilinci oluşmamış veya yeterince gelişmemiş öğrenciler, aileleri ve öğretmenleri ile daha sık sürtüşme ve gerginlikler yaşayabilmektedir. Bu gerginlik ve stres karşılıklı tüm ilişkileri olumsuz anlamda etkileyebilmektedir.

Demokratik tutumla sakin ve arkadaşıya çocuğuna yaklaşmayı deneyen ebeveynler doğru iletişim kanalını bulamadıklarında demokratik tutumlarından taviz veriyor olabilirler. Ayrıca ergenlerde fiziksel değişimin bir b6l6m6n6 atlatıp kendilerini daha b6y6k hissetmeleri ve aniden tam olarak bir yetişkin gibi muamele g6rme beklentisine girmeleri, diğer yaş grupları ile karşılaştırıldığında 14 yaşta onların demokratik tutum algılarını birkaç birim geriye d6ř6rm6řt6r denilebilir.

7. Sınıf giden ergenler, 8. sınıf ergenlerine g6re anne babalarının tutumlarını daha demokratik tutum olarak algılamaktadır. Bu durum tıpkı yaş değişkeninde gerekçelendirildiği gibi 8.sınıf 6đrencilerinin kendilerini daha b6y6m6ř, okulun ağabeyi ve ablası olarak g6rmeleri, ergenlikteki bazı fiziksel değişimlerle beraber kendilerini daha b6y6k hissetmelerinden kaynaklanabilir. Bu yıl içerisinde ve yılsonunda girmeleri gereken liseye yerleştirme sınavlarına hazırlık gerektiren daha stresli bir senenin olması gibi gerekçeler aileleri ile daha sık karşı karşıya gelmelerine sebep olabilmektedir. Bu ekseninde aile içi tartışma ve gerginlikler, bazen anne babaları sergilemek istedikleri ideal anne baba tutumu olan demokratik ana baba tutumundan uzaklaştırabilmekte ve bu durumun ergenin tutum algısını etkileyebilmekte olduğu d6ř6n6lmektedir.

Ailenin sahip olduğu ocuk sayısı arttıca anne babalar daha baskıcı-otoriter tutum sergilemektedirler. Tek ocuk sahibi ebeveynlerin çocuklarına otoriter tutum sergilemekten kaçındıkları ancak kardeş sayısının artmasıyla beraber eve gelen hareketlilik ve d6zensizlikler sebebiyle anne babanın sabır kavramı azaldığı ve daha otoriter, kuralcı ve baskıcı tavır ve tutum sergileme ihtimalinin arttığı d6ř6n6lmektedir. Ancak ailenin son çocuklarına, ebeveynlerinin daha koruyucu bir tutumla yaklaştığı sonucuna da ulaşılmıştır. Bu sonuç bize evlerinin son çocuğu olan ergenlere daha koruyucu tutumla yaklaşıldığını g6stermektedir. Ailelerin son çocuklarda hem ebeveynlik hem de ocuk b6y6tme ve yetiştirmekte en fazla tecr6beye sahip oldukları açık6rdır. Bu durumda, ilk çocuklarında yaşadıkları acemilik ve bu acemiliğin getirdiği stresleri son çocuklara doğru iyice 6zerlerinden atmaları etkili olabilir. İlk ocuklarında yapamadıkları ve deyim yerindeyse içlerinde kaldığını d6ř6nd6kleri daha çok sevme, ilgilenme, şımartma, daha fazla zaman paylaşma istekleri; diğer çocuklara g6sterilmeyen sabır ve hoşg6r6y6 son

çocuğa “bari gösterebilelim” kaygısı, son çocuklarını yetiştirirken öncekilerde yapılan hataları yapmama yaşatmama arzusu ve isteği sebebiyle koruyucu tutum gösterme eğilimlerinin arttığı düşünülmektedir.

Araştırma sonuçlarına göre köyde yaşayan ergenlerin daha fazla baskıcı-otoriter anne baba tutumu ile yetiştirildikleri sonucuna varılmaktadır. Kırsal kesimlerde ataerkil kural ve işleyişlerin ilçe ve il merkezlerine göre daha yoğun şekilde yaşanması, yeni kural, trend ve değişimlerin önce daha merkez bölgeleri bulması gibi sebepler toplumumuzun en eski uygulana gelen tutumu bakıcı-otoriter anne baba tutumunun ilçe merkezleri ve illere nazaran köylerde ve kırsal kesimlerde daha yoğun ortaya çıkmasını açıklayabilir görünmektedir.

Aylık gelir düzeyi anne babanın tutumlarında belirgin bir farklılık oluşturmazken, harçlık miktarı anne baba tutumlarının algılanış şeklinde farklılığa sebep olmaktadır. Anne babanın verdiği harçlık miktarı arttıkça ergenler, ailelerinin onlara daha demokratik bir tutum sergilediği sonucunu çıkarmaktadır. İhtiyaçları karşılanan ve refahlarını sağlayabilen ergenler, kendi geçim kaynakları olan harçlıkları arttıkça anne babalarının tutumlarını ideal olan demokratik anne baba tutumu olarak algılamaya yatkındır. Ailenin maddi durumunun ergenin gözünde yeterli düzeyde olması ve bu maddi yeterlilik halinin daha da artması halinde öğrencinin ebeveyn tutumunu demokratik olarak algılama düzeyinin arttığı söylenebilir. Maddi zorluklar ailelerin birbirleriyle olan ilişkilerini, birbirlerine olan davranışlarını etkilemekte ve bu etki maddi güçlüklerin yoğunlaşması ile birlikte olumsuz biçimde aileye yansımaktadır. Fakat refah düzeyi arttıkça ve maddi kaygılardan uzaklaştıkça anne babalar çocuklarının ilgi ve ihtiyaçlarıyla daha rahat şekilde ilgilenebilmektedir. Maddi yeterliliklerin artması aileyi birçok sıkıntıdan uzaklaştırmakta, bu sebeple aile üyeleri birbirleri ile ebeveynler de çocukları ile rahat biçimde ilgilenebilmektedir. Maddi huzursuzlukların gitmesiyle berber anne baba çocuklarını daha rahat takip edebileceği, onlara ellerinden gelen en uygun yaklaşımları sergilemeye çalışacağı, dolayısıyla da otoriter veya koruyucu tutumlardan ziyade demokratik tutumun özellikleri ile davranmaya sevk oldukları düşünülmektedir.

Demokratik anne baba tutumu ile yetiştirilen ergenlerin benlik saygısının arttığı görülmüştür. Demokratik tutumla yetiştirilen ergenlerin kendisini seven, saygı duyan, hatalarını kabul edebilen, kendisini artı ve eksileriyle değerlendirip totalde kendisini yine de pozitif değerlendirerek kabul eden kişiler olması beklenir. Benlik saygısını arttıran, yükselten ve destekleyen tutumun literatürdeki diğer çalışmalarla uyum gösterecek şekilde demokratik tutum olduğu görülmüştür.

Koruyucu-istekçi tutumla hareket eden ebeveynlerin çocuğun benlik saygısını olumsuz yönde etkilediği, koruyucu tutum arttıkça ergenin sahip olduğu benlik saygısının düşüş gösterdiği sonucuna ulaşılmıştır. Yapabileceği aktivite-iş-görev ve sorumlulukları bile onun adına yerine getirme, sorumluluk vermektan kaçınma, bir şeyleri kendisinin başarıp haz almasına mani olunması ve başarıma hissini yaşayamaması sebebiyle özgüven kazanamayan çocuğun benlik saygısı olumsuz etkilenmektedir. Kendi başına bir şey yapamayıp, başarı ve başarısızlığı kendi sorumluluğuna ergenin indirememesi, giderek kendi benliği hakkında negatif düşünce ve fikirler üretmesine sebep olmaktadır. Kendisini tam anlamıyla tanıma yoluna giremeyen ergen, yetenek- ilgi ve değerlerini yeterince öğrenemeyerek kendi benliğine henüz yaklaşımadan uzaklaşacaktır. Kendisini keşfetme, istedikleri için çabalama, başarıma ve başarısızlık duygularını tam olarak yaşayıp deneyimleyememe ergenin kendisini tanımasını ve olumlu bir benlik algısı geliştirmesine mani olmaktadır. Bu nedenlerle ergen bu tutumla yetiştikçe kendisini ebeveynlerine bağımlı hissetmekte, onlarsız kendisini eksik, yeteneksiz, savunmasız ve onların devamlı yardımına muhtaç olma hislerini yoğun yaşayabilmektedir. Cesareti olmayan ergen giderek ebeveynlerine bağımlılık geliştirmekte ve bağımlılıkta bağımlı olan nesne-kişi ya da durumun eksikliği halinde kişiye, kendisi zayıf, eksik, güçsüz, özgüvensiz, kendisine ve sahip olduğu benlik özelliklerine karşı değersiz ve saygısı düşük bir psikolojik bakış durumunun oluşmasına sebebiyet verebilmektedir.

Baskıcı otoriter anne baba tutumu arttıkça benlik saygısının düştüğü, anne babanın baskıcı otoriter tutum özelliklerinden ve sergiledikleri bu tutuma ve davranışlardan uzaklaştıkça benlik saygısının yükseldiği araştırmamızda görülmüştür. Ergen adına her şeyin anne babası tarafından bilinmesi ve karar

verilmesi, ergenin söz hakkının olmaması, başarıların takdir edilmemesi, koşulsuz bir sevgi ile kabul görmemesi, hata yapması halinde cezaya mahkûm olması, bu cezaların gerek fiziksel gerekse psikolojik şiddet şeklinde kendisini göstermesi ergeni ve psikolojisini olumsuz etkileyecektir. Ergende devamlı hata yapma ve ceza alma korkusu, ebeveynleri ile sıcak-samimi-dostane bir iklimde ilişki kuramaması, fikirlerinin olumsuz karşılanma endişesi, ergenin kendisini güvende hissettirmeyecek, yanlış yapması halinde ceza ve ret görme ihtimali özgüvenini olumsuz etkileyecektir. Devamlı korku ve diken üstünde olma hali benliğini olumsuz etkileyecektir. Ailesinin istediği gibi olamaması halinde, beğenilme-sevilme ihtiyaçları hiçbir zaman tam olarak karşılanamayacak bu sebeple kendisini sevmeye, beğeni ve kabul durumları gelişemeyerek zayıf kalacaktır. Bu durum olumsuz bir benlik algısı geliştirmesine sebep olacağından benlik saygısının düşük olması beklenmektedir. Kendisini sevmeyen, kendisine iyi özellikler atfedemeyen kişilerin mutsuz olması ve mutsuz insanların da bunu etraflarına sorun, zorluk ve mutsuzluklara sebep olarak yansıtmaması durumu benlik saygısı düşük, kendisine değer atfedemeyen kişilerin olası halleridir.

Otoriter anne baba tutumu ile koruyucu anne baba tutumu arasında doğru orantılı bir ilişki ortaya çıkmıştır. Her iki tutumda artış gösterdikçe ergenlerin benlik saygısı düşmektedir. Koruyucu-istekçi anne baba tutumu ve baskıcı otoriter anne baba tutumlarının demokratik anne baba tutumu ile arasında ters orantı vardır. Yani koruyucu anne baba tutumu arttıkça demokratik anne baba tutumu azalır. Baskıcı otoriter anne baba tutumu arttıkça yine demokratik anne baba tutumunun azaldığı görülmüştür

Araştırmanız sonucunda kişinin kendini sevebilmesi, mutlu olmayı öğrenebilmesi, hayatta karşılaşacağı problemlerle baş edecek gücü ve sağlam kuvvetli bir benlik oluşturabilmesi, kendisine ve benliğine saygı duyabilmesi açısından demokratik tutumun en ideal anne baba tutumu olduğu ortaya çıkmıştır. Anne babalar ne kadar koruyucu-istekçi ve otoriter tutuma kayarsa benlik saygısı o oranda zedelenmekte ve bireyin gelişimini olumsuz etkilemektedir. Eski zamanlarda insanlar şimdikine nazaran otoriter tutumu biraz olsun kaldırabilse de gelişen ve değişen dünya, sosyal medya, yeni neslin kır-kent fark etmeden pek çok

şeyin farkında olması gibi sebeplerle ailelerinden beklentileri daha yüksek olmaktadır. Şimdiki çocuklar bahsedilen sebepler dolayısıyla daha şikâyetçi, ebeveynlerin alışık olmadığı biçimde daha sarsıntılı ergenlik dönemi geçirmektedirler. “Bizim zamanımızda ergenlik mi vardı” diyen kesimlerle yeni nesli kıyasladığımızda, her şeye internetle bir tık ile ulaşma imkânı ve teknolojik ilerlemeler sayesinde bilgi paylaşımının hızlanması gibi sebeplerin kuşak farklılıklarıyla beraber bu sonuçlara ortam hazırladığı söylenebilir. Bu çerçevede ailelerin çocuklarının ergenlik dönemlerinde gerek fiziksel, gerek psikolojilerine yönelik bilgi birikimlerini arttırarak doğru bir tutum sergilemeleri çocukların kişiliklerinin gelişimi adına büyük önem taşımaktadır.

Ailelere düşen başlıca görev, konuya ilişkin bilgi birikimlerinin ve hassasiyetlerinin arttırılmasıdır. Çocukları da yetiştirirken onu sonsuz kabul ve sevginin yanında, yaşına uygun sorumlulukları verme, bir şeyleri başarmanın hazzını öğrenme, aileye yaşına ve zamanına uygun maddi ve manevi yardım ve katkılarda bulunma, bunun ailenin mutluluğu ve düzeni için gönüllü bir hizmet, bir yatırım olduğu fikri aşılınmaya çalışılmalıdır. Bu durum küçük yaşlardan itibaren yapılmalıdır. Çok daha küçük yaşlardan itibaren başlanılmayıp ergenlik döneminde bu bilgilerin aşılınması bu eğitimler için oldukça geç kalınmış olmasına neden olacaktır. Çocuklarına ellerindeki ile mutlu olmak, en önemli değerleri maddi olanlar değil; hakiki sevgi, saygı, hoşgörü, sadakat, dürüstlük ve yardımlaşma, iyilik etmek ve iyi insan olma olduğu çocuk yetiştirirken özellikle üzerinde durulması gereken kavramlardır. Bu temel değerleri doğru şekilde almış ve özümsemiş ergen, karar verme, doğru arkadaş seçimi, bugüne ve geleceğe yönelik amaç ve hedeflerde daha mantıklı hareket edecek, hem kendisi hem de toplum için faydalı olabilecek yeterlilikleri biriktirecektir. Sağlıklı bir ailede yetişen ergen, ergenlik dönemine dair yaşadığı problemleri büyük çatışmalara çevirmeden anne babası ile paylaşabilir ve problemler büyümeden halledilebilir. Fikir ayrılıkları kaçınılmazdır ama bunu saygı çerçevesinde halledebilmek, kırıncı ve rencide edici olmamak ebeveynlerin baş düsturu olmalıdır. Okullardaki öğretmenlere, özellikle de psikolojik danışman ve rehber öğretmenlerin ergenlik dönemi ve özellikleri, ergenle iletişim konulu veli ve öğretmen ve öğrencilere verecekleri eğitimleri

yoğunlaştırmaları oldukça önemlidir. Ergenlik bireyin çocukluktan yetişkinliğe geçiş yapmak için fiziksel-ruhsal-psikolojik açıdan ciddi değişimlere gebe olduğu biraz da sancılı bir süreç olabilir. Ergen bu süreçte her ne kadar akranlarıyla, kendi arkadaş grubuyla vakit geçirmekten hoşlansalar da ailenin yerini, desteğini, sevgisini hiçbir şey dolduramaz. Bu süreçte ailelere ergenliğin hem kendileri hem de çocukları için atlatılacak bir dönem olduğunu unutmamaları hatırlatılmalı ve bu süreçte evlatlarının yine en çok onlara ihtiyacı olduğu hatırlarından çıkarmamaları gereken bir bilgidir. Sabır, anlayış, karşılıklı konuşabilmek, kurallara boğmamak, yaptıkları ve beklentilerinin gerekçelerini çocuklarıyla paylaşmak önemlidir. Ergenin birkaç yıl önceki çocuk olmadığı, ebeveynlerin değişimlerin ve kimi ani çıkışların döneme has olduğunu unutmamaları, hatta normal olduğunu kabul etmeleri gerekir. Elbette kastedilen kuralsızlık, sınırsız özgürlük değildir. Kurallar döneme göre ayarlanabilmeli endişeler paylaşılmalı ve uzlaşa sağlanması için çabalanmalıdır. Sağlanamadığı durumlar ve gerginliklerin artması halinde okuldaki öğretmenleri ile de gerekli istişareler yapıldıktan sonra gerekirse psikolojik danışman ve rehber öğretmenlerden daha farklı uzman yardımlarına da başvurulabilir.

4.2. Öneriler

Bu çalışma neticesinde getirilebilecek başlıca öneriler şunlardır:

- Ergenlik döneminde her çocuk fazladan duygusallık gösterdiğinden daha anlayışlı yaklaşılması gerekmektedir. Bu durumun kız çocuklarında daha yoğun olduğunun bilincinde hareket edilmelidir.
- Kardeşler arasında ayırım yapıldığı hissine yol açabilecek tutumlardan özellikle kaçınılmalıdır.
- Ailenin yaşadığı maddi sıkıntıların ebeveynlerin çocuklarına karşı tutumları üzerinde etkisi engellenmelidir.
- Bu çalışmada elde edilen sonuçlarda literatürdeki başka çalışmalarla benzerlikler olduğu gibi farklılıklar da mevcuttur. Bu ise, konu üzerinde daha farklı ölçeklerle yeni çalışmalar yapılmasına ihtiyaç duyulduğunun işaretidir. Yerleşim birimleri için büyük il ve kırsal bölge kıyaslanmasından

demografik sorulara, daha yordayıcı daha başka sorular eklenerek çalışmalar zenginleştirilebilir.

- Çocuklara hem ailelerin hem de okuldaki öğretmenlerinin hedef bilinci aşılama konusunda çalışmaları önerilir. Ergenliğin hararetli dönemi 8. Sınıfta girecek oldukları liseye geçiş sınavına yeterince güdülenemeyen öğrenciler, aileleriyle daha fazla gerilim yaşamakta bu durum anne-baba-çocuk ilişkilerini bozmaktadır. Gerginlikler doğru tutum ve davranışlardan ebeveynleri uzaklaştırmakta, çocuğun aileden uzaklaşmasına sebep olmaktadır. Böylelikle hem akademik başarı düşüş göstermekte hem de aile huzuru yitirdiği için ilişkilerde yaşanan tatsızlıklar ergenin benliğini zedeleyici durumlara ortam hazırlamaktadır.
- Ailelere çocukla, ergenle doğru iletişim, iletişim teknikleri ve empati konulu eğitici seminerler verilmeli ve “0-18 Yaş Ana Baba Eğitimleri” yaygınlaştırılmalıdır.
- Bu eğitimleri verebilecek kişi olan psikolojik danışman ve okul rehber öğretmenlerinin bu konulardaki çalışmaları arttırılmalı ve bu eğitimler desteklenmelidir. Bu eğitim sertifikasına sahip olmayan rehber öğretmenlere milli eğitim takviye hizmet içi eğitimler açarak ihtiyaç kapatılmaya çalışılmalıdır.
- Psikolojik danışman ve rehber öğretmenler tarafından okullarda ergenlere yönelik; ergenlik dönemi ve özellikleri, öfke kontrolü ve problem çözme yöntemleri, çatışma çözme teknikleri, iletişim ve empati konulu bilgilendirici seminer, konferans ve grup etkinlikleri yapılmalıdır.
- Liseye geçiş sınavlarının hem öğrenciler hem de veliler için büyük stres kaynağı olduğu bilinmektedir. Bundan ötürü velilere ve öğrencilere hem sınav hakkında bilgilendirici seminerler hem de sınav kaygısı ve baş etme yolları hakkında dönem içerisinde çalışmalar yapılması önemlidir. Velilerin bilincinin artması öğrenciden kapasitesinin üstünde beklentiler, sınava çalışması için yapabilecekleri baskı ve zorlama, başkalarıyla kıyas etme ve yarışırma gibi öğrencinin ruh sağlığını ve benliğini zorlayacak tavır ve tutumlardan kaçınmasını sağlayabilir. Böylece ruh sağlığının korunmasını

sağlayacak önleyici de bir faktör oluşturacaktır. Öğrencide oluşan bilinç ile hedef belirleme ve buna yönelik planlama yapma ve uygulama hususunda daha akıl ve mantığa uygun yollar izlemesi öngörülmektedir. Böylelikle ergenlerin motivasyonu artacak, bu durum olumlu gelişmelere ortam hazırlayacaktır.

KAYNAKÇA

- Açıkgöz, Ü. K. (2007). Etkili Öğrenme ve Öğretme. İzmir: Biliş Yayıncılık.
- Adams, G. (2000). Adolescent Development The Essential Readings. UK: Blackwell Publishers Ltd. Oxford.
- Akboy, R. (1998). Fen Lisesi ve Genel Lise Öğrencilerinin Benlik Kavramı, Denetim Odağı ve Sürekli Kaygı Açısından Karşılaştırılması. VII. Ulusal Eğitim Bilimleri Kongresi Bilimsel Çalışmaları. Konya: Selçuk Üniversitesi, 1: 189-197
- Aksoy, C. A. (1992).Lise Son Sınıf Öğrencilerinin Özsaygı ve Denetim Odağını Etkileyen Bazı Değişkenlerin İncelenmesi. Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Argun, Y. (2005). Anne Baba ve Öğretmenlerin Öğrenilmiş Güçlülüğü ile Okul Öncesi Çocukların Davranışsal-Duygusal Güçlülüğü ve Kendilik Algısı Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. Doktora Tezi. İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Aşıcı, E. (2013). Öğretmen Adaylarının Affetme Özelliklerinin Öz-Duyarlık ve Benlik Saygısı Açısından İncelenmesi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Aydın, A. (2001). Gelişim ve Öğrenme Psikolojisi. İstanbul: Alfa Yayınları.
- Baybek, H.,Yavuz, S.(2005). Muğla Üniversitesi Öğrencilerinin Benlik Saygılarının İncelenmesi. Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Bahar (14)
- Bekir, H. Ş.(2009). Ankara'nın Farklı Sosyoekonomik Bölgelerinde Yaşayan Aile Bireylerinin Aile İlişkilerini Algılama Durumları. Gazi Üniversitesi Endüstriyel Sanatlar Eğitim Fakültesi Dergisi, 25: 10.
- Ceylan, İ. (2013). Ergenlerin Benlik Saygısı ve Duygusal Öz-Yeterlilik Düzeylerinin İncelenmesi Yüksek Lisans Tezi Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir

- Cüceloğlu, D. (2006). Başarıya Götüren Aile, Sınav Döneminde Ana babalık., İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Cürebal, F., Çetin, Ö.G.(Ed.)(2012). Anne-Baba, Veli, Aile Eğitimi Ve Rehberliği 0-18 Yaş Grubu Gelişimi Rehberi. İstanbul: Kadıköy İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü
- Çekuç S., Sagun G., Doymuş Z., Ergener B., Özdemir Ö. (2012). Anadolu Öğretmen Liseleri Eğitim Psikolojisi 10. Sınıf Ders Kitabı (3. Baskı). Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları: 38
- Çevik,G.B., Atıcı, M.(2009). Lise 3.Sınıf Öğrencilerinin Benlik Saygılarının Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi. Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi, 6(1)
- Çuhadaroğlu F. (1986). Adolesanlarda Benlik Saygısı, Yayınlanmış Uzmanlık Tezi, Hacettepe Üniversitesi Tıp Fakültesi, Ankara
- Dereboy. İ.F., Dereboy, Ç. (1997). Batılılaşma ve Kimlik Direnci-Psikososyal Bir Yaklaşım. Cumhuriyet, Demokrasi ve Kimlik. İstanbul: Bağlam Yayıncılık.
- Dilek, H. (2007). Farklı Eğitim Programlarına Devam Eden Lise II. Sınıf Öğrencilerinin Benlik Saygısı ile Anne Babalarının Benlik Saygısı Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. Yüksek Lisans Tezi. Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Dinçel, E. (2006). Ergenlik Dönemi Gelişimsel Ödevleri ve Psikolojik Problemler. Ankara: Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Psikoloji Anabilim Dalı.
- Eriş, Y. (2013). Ergenlerin Benlik Saygısı ve Sosyal Kaygı Düzeylerinin İncelenmesi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü
- Erşan, E. E., Doğan, O., Doğan Sivas, S.(2009). Beden Eğitimi ve Antrenörlük Bölümü Öğrencilerinde Benlik Saygısı Düzeyi ve Bazı Sosyo-demografik Özelliklerle İlişkisi. Klinik Psikiyatri, 12

- Ertem, Ü., Yazıcı, S.(2006). Ergenlik Döneminde Psiko-Sosyal Sorunlar ve Depresyon. T.C. Başbakanlık Aile Ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü Aile Ve Toplum Eğitim - Kültür ve Araştırma Dergisi, 3(9)
- Freud, S. (2009). Yaşamım ve Psikanaliz, K. Şipal (Çev.) İstanbul: Say Yayınları.
- Gordon D. (1997) .The Relationships Among Academic Self-Concept, Academic Achievement, And Persistence With Self-Attribution, Study Habits, And Perceived School Environment. PhD. Dissertation. Purdue University, West Lafayette, USA.
- Gün, E. (2006). Spor Yapanlarda ve Spor Yapmayan Öğrencilerde Benlik Saygısı. Yüksek Lisans Tezi, Çukurova Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Adana.
- Gürel, R. (2014). Sosyal Pekiştireçlerin ve Model Davranışlarının Çocukların Ahlaki Yargılarının Şekillenmesindeki Etkisi (Bandura Örneği). Değerler Eğitimi Dergisi, Cilt 12.
- Hall L.R. (1997). Mathematics and Science Achievement in Adolescence: The Effects of Life Course Goalsand Self-Concept. Master Thesis. University Of Toronto, Toronto, CA.
- Haktanır, G. ve Baran, G (1998). Gençlerin Benlik Saygısı Düzeyleri İle Anne Baba Tutumlarının Algılanmasının İncelenmesi. Çocuk ve Ergen Ruh Sağlığı Dergisi. 5 (39), 134–141.
- Harter S.(2001). Contemporary Issues and Historical Perspectives. The construction of the self: A develop mental perspective. New York. The Guildford Press.
- Hendricks Beatty S. (2002). Changes In Academic And Social Self- concepts Of High-Achieving High School Juniors In A Residential Setting. PhD. Dissertation. University Of New Orleans, New Orleans, USA.
- Kahriman, İ., Polat, S.(2003). Adölesanlarda Aileden ve Arkadaşlardan Algılanan Sosyal Destek Ve Benlik Saygısı Arasındaki İlişki. Atatürk Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi, 6(2)

- Karadağ, E., Deniz, S., Korkmaz, T. ve Deniz, G. (2008). Yapılandırmacı Öğrenme Yaklaşımı: Sınıf Öğretmenleri Görüşleri Kapsamında Bir Araştırma. Eğitim Fakültesi Dergisi, 12(2)
- Kırel, Ç., Kayaoğlu, A., Gökdağ R.(2013). Sosyal Psikoloji. Anadolu Üniversitesi Yayınları Web-Ofset. 2. Baskı Eskişehir.
- Kılıçgün, M. (2016). Gelişime Kuramsal ve Kavramsal Bakış. Erzincan Üniversitesi.
- Koçak, E.(2008). Öğrencilerde Yalnızlığın Yordayıcısı Olarak Benlik Saygısı Ve Sürekli Öfke ve Öfke İfade Tarzlarının İncelenmesi. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi) Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana
- Kulaksızoğlu, A. (1998). Ergenlik Psikolojisi. Remzi Kitabevi, İstanbul.
- Kurşun, M. (1998). Elazığ'da İki Farklı Lisedeki Öğrencilerin Aile Sorunlarının Benlik Saygısı Üzerine Etkileri. Yüksek Lisans Tezi, Fırat Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Kuzgun Y.(2008). Meslek Rehberliği ve Danışmanlığında Belli Başlı Yaklaşımlar. Rehberlik ve Psikoloji Danışma (Geliştirilmiş 9. Baskı), Nobel Yayın Dağıtım, Ankara
- Kuzgun, Y. ve Bacanlı, F (2005). PDR'de Kullanılan Ölçekler. Rehberlik ve Psikolojik Danışmada Kullanılan Ölçme araçları Dizisi:1 Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Oktan V., Şahin M. (2010). Kız Öğrencilerde Beden İmajı İle Benlik Saygısı Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. Uluslar Arası İnsan Bilimleri Dergisi, 7 (2).
- Önder,A.(1997). Küçük Çocuklar için Kendilik Algısı Ölçeğinin Türkçeye Uyarlanması ve Okul Öncesi Çocuklarında Kendilik Algısının Yaş Cinsiyet Premature Doğma ve Okula Devam Etme Süresine İlişkin Olarak İncelenmesi. Doktora Tezi, İstanbul: Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

- Özatça, A.(2009). Öğrencilerde Sosyal Ve Duygusal Yalnızlığın Yordayıcısı Olarak Aile İşlevleri. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana
- Özcebe, H., Dam, A. V. (Danışmanlar).(2007). Aile İle İletişim-Ailenin Güçlendirilmesi. Türkiye Üreme Sağlığı Programı Gençlik Danışmanlık Ve Sağlık Hizmet Merkezleri CSÜS Eğitim Modülü Katılımcı Rehberi. Ankara
- Özden,Y.(2005). Öğrenme ve Öğretme (Yedinci Baskı). Pegem A Yayıncılık, Ankara
- Özenç, E. G. ve Doğan, M. C. (2014). Ekolojik Kurama Dayalı İşlevsel Okuryazarlık Yaşantısı Ölçeğinin Geliştirilmesi ve Geçerlik Güvenirlik Çalışması, Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri.
- Öztürk, H., Sevil, Ü.(2005). Gebelikte “Şiddet”. Sağlık Ve Toplum Dergisi, (1)
- Pıyancı B.(2007). İlköğretim Altıncı Sınıf Öğrencilerinin Bilgisayara Dersindeki Akademik Benlik Kavramları İle Başarıları Arasındaki İlişki. Yüksek Lisans Tezi. Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir.
- Razı, G. S., Kuzu, A., Yıldız A. N.(2009). Çalışan Gençlerde Benlik Saygısı, İletişim Becerileri ve Stresle Baş Etme. TAF Preventive Medicine Bulletin, 8(1)
- Rizvançe, Ş. (2005). Türkiye ve Makedonya’da ki Türk Asıllı Lise Öğrencilerinin Özsaygı Düzeylerinin Karşılaştırılması. Yüksek Lisans Tezi. Ankara Üniversitesi/Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara., Aktaş, 2011.
- Sayan A., Tan M., Uğurlu N. ve Çevirme H. 2001. Üç Farklı Sosyoekonomik Düzeydeki Lise Son Sınıf Öğrencilerinde Olumlu Sağlık Davranışları, Olumlu Kendilik Algısı İlişkisi. Atatürk Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi, 4(2).
- Senemoğlu N.(2005). Gelişim, Öğrenme ve Öğretim Kuramdan Uygulamaya (On İkinci Baskı). Gazi Kitabevi Tic. Ltd. Şti., Ankara
- Sevinç M.(2003). Erken Çocuklukta Gelişim ve Eğitimde Yeni Yaklaşımlar. Morpa Kültür Yayınları, İstanbul

- Silah, M.(2003). Üniversite Öğrencilerinin Akademik Başarılarını Etkileyen Çeşitli Nedenler Arasında Süreksiz Durumluk Kaygının Yeri ve Önemi. Eğitim Araştırmaları Dergisi Sayı 10
- Tanrıkulu, M. (2013). Ergenlerin Akademik Erteleme Davranışlarıyla Benlik Saygılarının İncelenmesi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Twenge, Jean M. (2009). Ben Nesli. (Çeviren: Esra Öztürk). İstanbul: Kaknüs Yayınları
- Torucu, B. K. (1990). 13-14 Yaşındaki Gençlerin Sosyo-Ekonomik Düzeyi ve Ana-Baba Tutumlarındaki Farklılıkların Belirlenip Benlik Saygısına Etkisinin Araştırılıp Karşılaştırılması. Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir.
- Tuna, Y., Kayaoğlu A.(2013).Birey Ve Davranış.Anadolu Üniversitesi Yayınları Web-Ofset. 2. Baskı Eskişehir
- Tutar, H., Altınöz, M., Çakıroğlu D.(2009). İşgörenlerin Kendilik Algılarının Bireysel Özellikler Bakımından Değerlendirilmesi. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 21
- Ulusoy, M. D. Özcan D., N., Görgün B., A.(2005). Ebeveynin Çocuk Yetiştirme Biçimi Ve Öğrenci Problemler Problemleri: Ankara İli Örneği. Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Sosyoloji Bölümü, Ankara
- Uzbaş, A.(2009). Okul Psikolojik Danışmanlarının Okulda Saldırganlık ve Şiddete Yönelik Görüşlerinin Değerlendirilmesi. Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, (18)
- Ünal, K., G., Orgun, F.(2006). Öğrencilerin Öz Etkililik-Yeterlilik Düzeyleri İle Başa Çıkma Stratejilerinin İncelenmesi. Anatolian Journal of Psychiatry
- Ünüvar, A. (2007). Lise Öğrencilerinin Algıladıkları Ana-Baba Tutumları ile Kendine Saygı Düzeylerinin İncelenmesi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.

- Walter W.W.JR. (2003). The Reevaluation Of The Relationships Among Academic Performance, Academic Achievement, Social Acceptance And The Self-Esteem Of Third And Sixth Grade Students. PhD. Dissertation (Doktora Tezi). The University Of Alabama, Birmingham, Alabama, USA.
- Yağbasan, M. ve İmik, N. (2006). Öğretmenlerin Aile İçi İletişimi (Malatya İli Örneği). Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 16(2).
- Yavuzer H. (2002). Eğitim ve Gelişim Özellikleriyle Okul Çağı Çocuğu, Remzi Kitabevi, İstanbul
- Yeşilyaprak, B. (Ed.).(2004). Gelişim ve Öğrenme Psikolojisi. Ankara: Pegem A Yayıncılık
- Yılmaz,S., Ekinci, M., (2001). Hemşirelik Yüksekokulu Öğrencilerinde benlik saygısı ve atılganlık düzeyi arasındaki ilişki. Atatürk Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi, c:4, s:2, ss:1-10. 19.
- Yiğit H., (2010) “Ergenlerin Benlik Saygılarının Yaşam Doyumu Ve Bazı Özlük Nitelikleri Açısından İncelenmesi”, Selçuk Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi
- Yörükoğlu A. (1988). Gençlik Çağı Ruh Sağlığı Eğitimi ve Ruhsal Sorunları, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları Sosyal ve Felsefi Eserler Dizisi
- Yörükoğlu, A. (1990). Gençlik ve Yetişkinler: Kuşaklar Çatışması, Aile Yazıları III, Ankara, T.C Aile Araştırma Kurumu (Alıntı: Palti, C. (2012), Üniversiteye Hazırlanan Lise Son Sınıf Öğrencilerinde Yükseköğretime Geçiş Sınavı Öncesi Ve Sonrasında Benlik Saygısı, Sınav Kaygısı Ve Durumluk-Sürekli Kaygı Düzeyleri. İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: 10-11).
- Yüksekkaya, S (1995). “Üniversite Öğrencilerinde Benlik Saygısının Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi” Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ege Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü.

Zuckerman D. M. (1985). Confidence and aspirations: Self-esteem and self-concepts as predictors of students' life goals. *Journal Of Personality*, 53.

EKLER

6.1. EK 1: KİŞİSEL BİLGİ FORMU

KİŞİSEL BİLGİ FORMU

Sevgili Öğrenciler, bu çalışmada sizlerin anne babanız ve kendinizle ilgili bazı konularda düşüncelerinizi paylaşmanızı istemekteyiz. Bu bir sınav değildir. Kimlik bilgileriniz istenmemektedir.

Elde edeceğimiz veriler bilimsel bir çalışmada kullanılacaktır. Samimiyetle hepsini cevapladığınız ve yardımlarınız için teşekkür ederim☺

Psikolojik Danışman ve Rehber Öğretmen

Kübra YILMAZ

Cinsiyetiniz: Kız ( ) Erkek ( )
Yaşınız : 12( ) 13( ) 14 ( )
Sınıfınız: 7 ( ) 8 ( )

Annenizin Mezun Olduğu Okul/Eğitim Durumu:

İlkokul ( ) Ortaokul ( ) Lise ( ) Üniversite ( )
Diğer (.....)

Babanızın Mezun Olduğu Okul/Eğitim Durumu:

İlkokul ( ) Ortaokul ( ) Lise ( ) Üniversite ( )
Diğer (.....)

Anne ve Babanız sağ mı?

Annem ve babam sağ(....) Sadece babam sağ(....)

Sadece annem sağ(.....) Annem de babam da sağ değil(.....)

Kardeş sayısı :

Tek çocuk ( )   2 ( )   3 ( )   4 ( )

5 veya 5'ten fazla ( )

Siz Kaçınıcı Çocuksunuz

İlk ( )   2. ( )   3.( )   4. ( )   5 ve üstü ( )

Evinizde aileniz dışında sizinle birlikte yaşayan başka akrabalarımız var mı?

Yok, sadece kendi ailemiz yaşıyor (.....)   Var (....)

Kim olduklarını belirtiniz.....

Yaşadığınız yer:

Köy ( )   İlçe Merkezi ( )

Kaç yıldır burada yaşıyorsunuz?

Bir yıldan az(....)   1-3 yıl(.....)   4-6 yıl(.....)   7-9 yıl(...)

10 yıl ve üstü(.....)   Doğduğumdan beri(.....)

Haftalık ne kadar harçlık alıyorsunuz?

Hiç ( )   1-5 TL ( )   6-10 TL ( )   11 TL ve üzeri ( )

Ailenizin aylık geliri sizce yaklaşık olarak ne kadardır?

0-499tl arası(....)   500tl-999tl arası(.....)   1000tl-1499tl arası(.....)

1500tl-2499tl arası(....)   2500tl-3999 tl arası (....)   4000tl ve üstü(.....)

Maddi durumunuz rahat bir biçimde yaşamanız için sizce yeterli mi?

Yeterli (.....)   Kısmen yeterli(.....)   Yetersiz(.....)

6.2. EK-2: ANNE-BABA TUTUM ÖLÇEĞİ

Aşağıdaki listede anne babaların çocuklarını eğitirken gösterdikleri davranışlardan bazıları listelenmiştir. Bu listedeki davranışların genel olarak anne babanızın davranışlarına ne kadar benzediğini derecelendiriniz.	Kendi anne babamın davranışlarına...				
	Hiç Uygun Değil	Uygun Değil	Biraz Uygun	Uygun	Tamamen Uygun
Anne-babam;					
1. Bana her zaman güven duygusu verir ve beni sevdiğini hissettirir.					
2. Çok yönlü gelişmem için beni olanakları ölçüsünde destekler.					
3. Her yaptığım işin olumlu yanlarını değil kusurlarını görür ve beni eleştirir.					
4. Her zaman başıma kötü bir şey gelecekmiş gibi beni koruyup kollamaya çalışır.					
5. Aramızdaki ilişki ona içimi açmaya cesaret edemeyeceğim kadar resmidir.					
6. Arkadaşlarımı eve çağırma izin verir, geldiklerinde onlara iyi davranır.					
7. Elinden geldiği kadar, her konuda benim fikrimi almaya özen gösterir.					
8. Çevremizdeki çocuklarla beni karşılaştırır, onların benden daha iyi olduklarını söyler.					
9. Bana hükmetmeye çalışır.					
10. Bugün bile alışverişe çıkacağım zaman, kandırılacağımı düşünerek benimle gelmek ister.					
11. Benden her zaman gücümün üstünde başarı beklemiştir.					
12. Fiziksel ve duygusal olarak kendisine yakın olmak istediğim zaman soğuk ve itici davranır.					
13. Sorunlarımı onunla/onlarla rahatlıkla konuşabilirim.					
14. Neden bazı şeyleri yapmam ya da yapmamam gerektiğini bana açıklar.					
15. Birlikte olduğumuz zamanlar ilişkimiz çok arkadaşçadır.					

16. Kendi istediği mesleği seçmem konusunda beni zorlar.					
17. Sevmediğim yemekleri, bana yarayacağı düşüncesi ile zorla yedirmeye çalışır.					
18. Sınavlarda hep üstün başarı göstermemi istemiştir.					
19. Kendimi yönetebileceğim yaşlarda bile gittiği her yere beni de götürür, benim evde yalnız kalmamdan kaygılanır.					
20. Evde bir konu tartışılırken görüşlerimi söylemem için beni teşvik eder.					
21. Küçük yaşımdan itibaren ders çalışmam ve okuma alışkanlığı kazanmam konusunda bana yardımcı olmuştur.					
22. Küçüklüğümde bana yeterince vakit ayırır; parka, sinemaya götürmeyi ihmal etmezdi.					
23. Benim gibi bir evladı olduğu için kendini bahtsız/kötü hissettiğini sanıyorum.					
24. Okulda başarılı olmam konusunda beni zorlar, düşük not aldığımda beni cezalandırır.					
25. Beni kendi emellerine ulaştırmak için bir araç olarak kullanır.					
26. Beni daima yapabileceğimden fazlasını yapmaya zorlamıştır.					
27. Paramı nerelere harcadığımı ayrıntılı bir biçimde denetler.					
28. Her zaman, her işte kusursuz olmam gerektiği inancındadır.					
29. Ona yaklaşmak istediğimde daima bana sıcak bir şekilde karşılık verir.					
30. Bana önemli ve değerli bir kişi olduğum inancını aşılamiştir.					
31. Cinsellik konusunda karşılaştığım sorunları kendisine anlatmak istediğimde hep ilgisiz kalmıştır.					
32. Benim iyiliğimi istediğini, benim için neyin iyi olduğunu ancak kendisinin bileceğini söyler.					
33. Her zaman nerede olduğumu ve ne yaptığımı merak eder.					
34. İyi bir iş yaptığımda beni övmekten çok, daha iyisini yapmam gerektiğini söyler.					

35. Cinsel konularda çok tutucu olduğu için onun yanında bu konuları hiç konuşmam.					
36. Aile ile ilgili kararlar alınırken benim de fikrimi öğrenmek ister.					
37. Beni olduğum gibi kabul etmiştir.					
38. Başkalarına benden daha çok önem verir ve onlara daha nazik davranır.					
39. Günlük olaylar hakkında anlattıklarımı ilgi ile dinler ve bana açıklayıcı cevaplar verir.					
40. Benimle genellikle sert bir tonda ve emrederek konuşur.					

6.3. EK-3: ROSENBERG BENLİK SAYGISI ÖLÇEĞİ

Aşağıdaki cümleleri kendi hissettiklerinize göre derecelendiriniz.

	Kesinlikle Katılıyorum	Katılıyorum	Katılmıyorum	Kesinlikle Katılmıyorum
1.Kendimi en az diğer insanlar kadar değerli buluyorum.				
2.Bazı olumlu özelliklerim olduğunu düşünüyorum.				
3.Genelde kendimi başarısız bir kişi olarak görme eğilimindeyim.				
4. Ben de diğer insanların birçoğunun yapabildiği kadar bir şeyler yapabilirim.				
5.Kendimde gurur duyacak fazla bir şey bulamıyorum.				
6. Kendime karşı olumlu bir tutum içindeyim.				
7.Genel olarak kendimden memnunum.				
8.Kendime karşı daha fazla saygı duyabilmeyi isterdim.				
9. Bazen kesinlikle kendimin bir işe yaramadığımı düşünüyorum.				
10.Bazen kendimin hiç de yeterli bir insan olmadığımı düşünüyorum.				

ÖZGEÇMİŞ

Adı Soyadı	Kübra YILMAZ			
Doğum Yeri	Bozkır / KONYA			
Doğum Tarihi	01.01.1991			
Medeni Durumu	Bekâr			
Öğrenim Durumu	Lisans			
Derece	Okulun Adı	Program	Yer	Yıl
İlköğretim	Gazi İlkokulu	-	Beyşehir	2001
Ortaöğretim	Gazi Ortaokulu	-	Beyşehir	2004
Lise	Ali Akkanat Anadolu Lisesi	-	Beyşehir	2008
Lisans	Necmettin Erbakan Üniversitesi	Psikolojik Danışmanlık ve Rehberlik	Konya	2012
Yüksek Lisans	Selçuk Üniversitesi	Aile Danışmanlığı ve Eğitimi	Konya	...
Becerileri	Psikoeğitim, Bağımlılıkla Mücadele Eğitmeni			
İlgi Alanları	Psikoloji, Sosyal Bilimler, Doğa, Seyahat			
İş Deneyimi	Milli Eğitim Bakanlığı / Psikolojik Danışman ve Rehber Öğretmen / Karaali Ortaokulu (2012-...)			
Tel	5072773561			
E-Posta	bond_of_ky@hotmail.com			
Adres	Yeni Mahalle Beyşehir/ Konya			